

ПРАКТИЧНИЙ ПОСІБНИК

*ЩОДО РОБОТИ З ВИКРИВАЧАМИ
ДЛЯ УПОВНОВАЖЕНИХ ПІДРОЗДІЛІВ
(УПОВНОВАЖЕНИХ ОСІБ)
З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ
ТА ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЇ*

Посібник підготовлений колективом авторів:

Сергієм Деркачем, Оленою Карповою,
Оленою Леончук та Василем Луциком.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1.	
Викривач корупції: поняття, права та гарантії захисту.....	8
Хто такий викривач.....	9
Права та гарантії захисту викривача.....	14
РОЗДІЛ 2.	
Основні засади діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції у сфері захисту викривачів.....	21
2.1. Повноваження уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції у сфері захисту викривачів	22
2.2. Принципи роботи уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції у сфері захисту викривачів та розгляду повідомлень.....	24
РОЗДІЛ 3.	
Внутрішні політики та процедури організації діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції у роботі з викривачами.....	26
3.1. Організація роботи внутрішніх каналів повідомлення про корупцію в установі.....	27
3.2. Процедури прийняття та розгляду повідомлень викривачів уповноваженими підрозділами (уповноваженими особами) з питань запобігання та виявлення корупції.....	30
3.3. Практичні рекомендації уповноваженим особам з питань запобігання та виявлення корупції щодо розгляду повідомлень про корупцію та роботи з викривачами.....	38
РОЗДІЛ 4.	
Співпраця з викривачами, забезпечення дотримання їхніх прав та гарантій захисту.....	40
РОЗДІЛ 5.	
Формування сприятливого середовища для викривачів та корпоративної культури поваги до викривачів в установі.....	48
ДОДАТКИ	
1. Перелік кримінальних корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень, закріплених у Кримінальному кодексі України.....	55
2. Перелік адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, які закріплено в Кодексі України про адміністративні правопорушення.....	57

3. Перелік правопорушень, пов'язаних з корупцією (порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції»), за вчинення яких особу може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності	58
4. Директива (ЄС) 2019/1937 Європейського Парламенту і Ради ЄС від 23.10.2019 про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу.....	60
5. Пам'ятка щодо правового статусу, прав та гарантій захисту викривача.....	78
6. Пам'ятка щодо порядку отримання викривачем безоплатної вторинної правової допомоги.....	80
7. Пам'ятка щодо забезпечення безпеки у разі загрози життю, майну та житлу викривача.....	82
8. Пам'ятка щодо каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» в установі.....	83
9. Підслідність корупційних кримінальних правопорушень, визначена у ст. 216 Кримінального процесуального кодексу України.....	84
10. Органи, уповноважені складати протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією.....	89
11. Правила забезпечення конфіденційності викривача під час оброблення повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» в установі.....	92
12. Журнал обліку повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції».....	96
13. Пам'ятка щодо розгляду повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції».....	97
14. Пам'ятка викривачу: про що та який орган повідомити.....	99
15. Опитувальник викривача у разі здійснення ним усного повідомлення / план підготовки письмового повідомлення.....	100
16. Важливі рекомендації, які має врахувати викривач.....	102
17. Положення щодо впровадження установою механізмів заохочення викривачів та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції».....	104
18. Пам'ятка щодо етичної поведінки в установі.....	109
19. Анкета для працівників органу або юридичної особи з питань повідомлення та гарантій захисту викривачів.....	110
20. Перелік роз'яснень Національного агентства з питань запобігання корупції щодо захисту викривачів.....	114

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

У Посібнику вживаються такі скорочення:

- ▶ **Директива** – Директива (ЄС) 2019/1937 Європейського Парламенту і Ради ЄС від 23.10.2019 про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу;
- ▶ **Закон** – Закон України «Про запобігання корупції»;
- ▶ **ІТС** – інформаційно-телекомунікаційна система;
- ▶ **КАС** – Кодекс адміністративного судочинства України;
- ▶ **КЗпП** – Кодекс законів про працю України;
- ▶ **КУпАП** – Кодекс України про адміністративні правопорушення;
- ▶ **КК** – Кримінальний кодекс України;
- ▶ **КПК** – Кримінальний процесуальний кодекс України;
- ▶ **КСЗІ** – комплексна система захисту інформації;
- ▶ **ЦК** – Цивільний кодекс України;
- ▶ **ЦПК** – Цивільний процесуальний кодекс України;
- ▶ **Національне агентство** – Національне агентство з питань запобігання корупції;
- ▶ **повідомлення про корупцію** – повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, порушень інших вимог Закону;
- ▶ **викривач** – особа, яка працює на підприємстві, в організації, установі та виконує обов'язки або функції згідно з трудовим договором (контрактом) або проходить службу чи навчання, перебуває у взаємовідносинах з підприємством, організацією, установою під час здійснення професійної, господарської, громадської, наукової діяльності або бере участь у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності;
- ▶ **спеціально уповноважені суб'єкти** – органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції;
- ▶ **типове положення** – Типове положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції, затверджене наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 17.03.2020 № 102/20, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 21.04.2020 за № 361/34644;
- ▶ **уповноважена особа** – уповноважений підрозділ (уповноважена особа) з питань запобігання та виявлення корупції, утворений (визначений) відповідно до ст. 13-1 Закону, або особа, відповідальна за реалізацію антикорупційної програми юридичної особи, зазначеної в ч. 2 ст. 62 Закону;
- ▶ **установа** – державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування, юридична особа публічного права, юридична особа, зазначена в ч. 2 ст. 62 Закону.

Інші терміни в Посібнику вживаються у значеннях, наведених у Законі.

ВСТУП

Сьогодні в Україні готовність працівників повідомляти про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень є доволі низькою. По-перше, це пов'язано з тим, що більшість потенційних викривачів не є обізнаними з тим, як і куди повідомити інформацію про можливі факти корупції, які вимоги до змісту таких повідомлень, який порядок їх розгляду, які права та гарантії захисту мають викривачі. По-друге, у потенційних викривачів є страх бути покараними керівництвом за повідомлення про корупцію, а також викликати осуд свого оточення (колег, друзів, знайомих).

У цьому контексті прийняті у 2019 році зміни до Закону, які значно посилили мандат Національного агентства та зробили його ключовим органом державної влади щодо забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері захисту викривачів корупції в Україні, мають велике значення.

Водночас треба зазначити, що виконання Національним агентством функції захисту викривачів буде недостатньо ефективним без послідовної та системної роботи уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) у цьому напрямку. Адже ключову роль у роботі з викривачами відіграють саме уповноважені підрозділи (уповноважені особи), які відповідно до внесених до Закону змін організують роботу внутрішніх каналів повідомлення, розглядають повідомлення, які надійшли цими каналами, співпрацюють з викривачами, забезпечують дотримання їхніх прав та гарантій захисту, надають працівникам відповідного органу чи юридичної особи (або особам, які проходять у них службу чи навчання або виконують певну роботу) методичну допомогу та консультації, проводять внутрішнє навчання з цих питань тощо.

Національне агентство високо цінує щоденну роботу уповноважених підрозділів (уповноважених осіб), оскільки вони є першою лінією захисту викривачів, забезпечують їх методичною та правовою допомогою. В умовах низької культури поваги до викривачів у сфері державного управління та суспільстві загалом робота уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) сповнена викликів і одночасно є надважливою для зміни ситуації як щодо захисту прав викривачів, так і для формування культури поваги до викривачів.

Розуміючи важливість і складність роботи уповноважених підрозділів (уповноважених осіб), Національне агентство підготувало цей Посібник для забезпечення уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) необхідними знаннями та інструментами, які мають підвищити їхні компетенції та допомогти в нелегкій, проте надзвичайно важливій роботі з викривачами.

Отже, метою цього Посібника є:

- ▶ надання практичних рекомендацій для уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) щодо впровадження внутрішніх політик і процедур організації роботи з повідомленнями про корупцію та викривачами в установі;
- ▶ встановлення чіткого алгоритму дій уповноваженого підрозділу (уповноважених осіб) у роботі з викривачами;
- ▶ забезпечення дотримання прав та гарантій захисту викривачів, передбачених Законом.

Цей Посібник буде корисним у щоденній роботі уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з повідомленнями про корупцію й викривачами, оскільки він містить:

- a) роз'яснення щодо особливостей правового регулювання в цій сфері;
- b) практичні поради щодо організації внутрішніх каналів та проведення перевірки повідомлень про корупцію, що надходять від викривачів;
- c) рекомендації щодо забезпечення конфіденційності викривачів;
- d) настанови щодо шляхів формування культури поваги до викривачів корупції в установі тощо.

Маємо сподівання, що також уповноваженим підрозділам (уповноваженим особам) стануть у пригоді Директива (ЄС) 2019/1937 Європейського Парламенту і Ради ЄС від 23.10.2019 про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу, роз'яснення Національного агентства з питань запобігання корупції щодо захисту викривачів, пам'ятки, схеми та анкети, розміщені в додатках до цього Посібника.

РОЗДІЛ I

ВИКРИВАЧ КОРУПЦІЇ:
ПОНЯТТЯ, ПРАВА ТА
ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ

ХТО ТАКИЙ ВИКРИВАЧ

Викривач – фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання (абз. 20 ст. 1 Закону).

Умови, за сукупності яких особа буде вважатися викривачем:

- ▶ фізична особа (громадянин України, іноземець, особа без громадянства), яка має переконання, що інформація є достовірною;
- ▶ повідомлення викривача містить інформацію про факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, тобто такі фактичні дані, що підтверджують можливе вчинення правопорушення та можуть бути перевірені;
- ▶ інформація стала відома викривачу у зв'язку з його трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням служби чи навчання, участю у передбачених законодавством процедурах.

Наявність у викривача внутрішнього переконання, що інформація є достовірною, – це суб'єктивне відчуття впевненості особи в правдивості інформації, яку вона повідомляє, про можливі факти вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, що базується на її життєвому/професійному досвіді, сукупній оцінці об'єктивності джерела та змісту такої інформації.

При цьому достовірність інформації – її

властивість встановлювати реальну наявність фактичних даних про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, а також суб'єктивне сприйняття інформації такою, що відповідає дійсності і є правдивою.

Фактичні дані в повідомленні викривача мають складатися з інформації про конкретні факти порушення встановлених Законом вимог, заборон та обмежень, яке вчинене особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 Закону. Зокрема, це можуть бути відомості про обставини правопорушення, місце і час його вчинення, особу, яка вчинила правопорушення, тощо.

Відповідно до ч. 1 ст. 53-3 Закону права викривача виникають з моменту повідомлення інформації про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону. Отже, викривач має повідомити про:

корупційне правопорушення – діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність;

правопорушення, пов'язане з корупцією – діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність;

інші порушення Закону (наприклад, недотримання вимог щодо прийняття антикорупційної програми, непроведення спеціальної перевірки, непроведення службового розслідування, незабезпечення каналів для повідомлень, непритягнення до дисциплінарної відповідальності за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення тощо) (додатки 1–3).

Отже, Закон пов'язує виникнення правового статусу викривача з моментом повідомлення про корупцію і не містить вимоги щодо підтвердження інформації, викладеної в повідомленні.

ЗВЕРТАЄМО УВАГУ, ЩО У П. 92 ПОСТАНОВИ ВЕРХОВНОГО СУДУ У СПРАВІ № 815/2074/18 ВІД 15.08.2019 ЗАЗНАЧЕНО, ЩО ВИКРИВАЧ НАБУВАЄ ТАКОГО СТАТУСУ З МОМЕНТУ, КОЛИ ВІН ЗДІЙСНИВ УСІ ЗАЛЕЖНІ ВІД НЬОГО ДІЇ ДЛЯ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ» ІНШОЮ ОСОБОЮ, ЩОБ ВІДПОВІДНА ІНФОРМАЦІЯ НАДІЙШЛА ДО АДРЕСАТА.

АНАЛОГІЧНІ ВИСНОВКИ МІСТИТЬ ПОСТАНОВА ВЕРХОВНОГО СУДУ У СПРАВІ № 816/1874/17 ВІД 11.06.2020.

Отже, якщо інформація, викладена в повідомленні про корупцію, не знайде свого підтвердження, особа не втрачає статусу викривача.

Щодо європейського законодавства, то, наприклад, ст. 6 Директиви передбачено, що особа, яка повідомляє про порушення, підлягає захисту за дотримання таких умов: вона має розумні підстави вважати, що інформація про порушення була правдивою на час повідомлення, повідомлення відбулось внутрішніми або зовнішніми каналами або шляхом публічного розкриття (додаток 4).

Моментом здійснення повідомлення про корупцію пропонується вважати:

- ▶ час здійснення повідомлення про корупцію на особистому прийомі керівника, заступника керівника або іншого працівника установи;
- ▶ час надходження повідомлення про корупцію на електронну пошту установи;
- ▶ час прийняття повідомлення про корупцію на телефон гарячої лінії установи;
- ▶ час надходження заповненої форми повідомлення про корупцію на веб-сайт установи;

дата відправлення повідомлення про корупцію поштою (відповідно до штампа на конверті).

Важливою умовою для визнання особи викривачем є повідомлення ним інформації про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, отриманої під час здійснення одного із вказаних видів діяльності:

- ▶ трудової;
- ▶ професійної;
- ▶ господарської;
- ▶ громадської;
- ▶ наукової діяльності;
- ▶ проходження служби чи навчання;
- ▶ участі у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання.

Для того щоб ідентифікувати особу як викривача та орієнтуватися у видах діяльності, під час здійснення яких викривач може отримати інформацію про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, розглянемо кожен із них окремо.

Трудова діяльність – діяльність найманого працівника, фізичної особи, яка забезпечує себе роботою самостійно, зокрема надає послуги чи виконує роботи на підставі цивільно-правових договорів.

Професійна діяльність – участь фізичної особи у літературній, артистичній, художній, освітній або викладацькій діяльності, діяльність лікарів, приватних нотаріусів, приватних виконавців, адвокатів, арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів), аудиторів, бухгалтерів, оцінщиків, інженерів чи архітекторів, особи, зайнятої релігійною (місіонерською) діяльністю, іншою подібною діяльністю за умови, що така особа не є працівником або фізичною особою – підприємцем та використовує найману

працю не більш як чотирьох фізичних осіб (абз. 2 пп. 14.1.226 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України).

Господарська діяльність – діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність (ст. 3 Господарського кодексу України).

Громадська діяльність – діяльність інститутів громадянського суспільства, їх посадових осіб, членів, представників і волонтерів щодо участі у формуванні і реалізації державної (місцевої) політики, реалізації статутних цілей та напрямів діяльності відповідних інститутів, яка пов'язана з їх офіційними відносинами з органами державної влади, місцевого самоврядування, зокрема членство в громадських радах, поліцейських комісіях, конкурсних комісіях з відбору осіб на зайняття посад державної служби, комісіях з оцінки корупційних ризиків тощо.

Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження (п. 12 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»).

Проходження служби – діяльність на державних політичних посадах, у державних колегіальних органах, професійна діяльність суддів, прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, інша державна служба, патронатна служба в державних органах, служба в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування.

Навчання – цілеспрямована діяльність учасників педагогічного процесу в системі освіти і професійного зростання, спрямована на максимальне засвоєння та усвідомлення навчального матеріалу і подальшого застосування отриманих знань, умінь та навичок на практиці.

Також викривачем буде вважатись особа, якій стала відома інформація під час участі в передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, зокрема стажування, участь у конкурсі на зайняття посади/прийняття/відбір на роботу/службу, обрання до складу громадської ради, участь у тендері, вступ до навчального закладу тощо.

Отже, особа, яка повідомила про можливе правопорушення, не є викривачем, якщо повідомлена нею інформація:

1. не містить фактичних даних, які можуть бути перевірені, зокрема про обставини правопорушення, місце і час його вчинення, особу, яка вчинила правопорушення;
2. стала їй відома не у зв'язку з трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням служби чи навчання або участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання, а, наприклад, із загальнодоступних джерел (реєстрів, баз даних, сайтів, засобів масової інформації).

Окремо звертаємо увагу, що викривач може мати процесуальний статус у справах про адміністративні правопорушення та в кримінальному провадженні.

Відповідно до ч. 3 ст. 272 КУпАП **викривач є свідком** у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією.

Отже, у справах про адміністративні правопорушення викривачем (свідком) буде особа, яка повідомила про вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, зокрема про:

- ▶ порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 172-4 КУпАП);
- ▶ порушення встановлених законом

обмежень щодо одержання подарунків (ст. 172-5 КУпАП);

- ▶ порушення вимог фінансового контролю (ст. 172-6 КУпАП);
- ▶ порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (ст. 172-7 КУпАП);
- ▶ незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (ст. 172-8 КУпАП);
- ▶ порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (ст. 172-8-1 КУпАП);
- ▶ невжиття заходів щодо запобігання корупції (ст. 172-9 КУпАП);
- ▶ порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням (ст. 172-9-1 КУпАП);
- ▶ порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля (ст. 172-9-2 КУпАП);
- ▶ невиконання законних вимог (приписів) Національного агентства (ст. 188-46 КУпАП).

Відповідно до п. 16-2 ч. 1 ст. 3 КПК **викривач** – це фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, звернулася із заявою або повідомленням про корупційне кримінальне правопорушення до органу досудового розслідування.

За своїм процесуальним статусом викривач як учасник кримінального провадження є заявником (п. 25 ч. 1 ст. 3 КПК).

У примітці до ст. 45 КК визначено, які кримінальні правопорушення належать до корупційних кримінальних правопорушень.

Згідно з КПК викривачем вважається особа, яка повідомила інформацію про такі ко-

рупційні кримінальні правопорушення **у разі їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем:**

- ▶ привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК);
- ▶ викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем (ст. 262 КК);
- ▶ викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 308 КК);
- ▶ викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 312 КК);
- ▶ викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням (ст. 313 КК);
- ▶ порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 320 КК);
- ▶ викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження (ст. 357 КК);
- ▶ викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пе-

ресування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 410 КК);

а також про такі кримінальні правопорушення:

- ▶ нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням (ст. 210 КК);
- ▶ підкуп працівника підприємства, установи чи організації (ст. 354 КК);
- ▶ зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК);
- ▶ зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 364-1 КК);
- ▶ зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (ст. 365-2 КК);
- ▶ прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК);
- ▶ підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 368-3 КК);
- ▶ підкуп особи, яка надає публічні послуги (ст. 368-4 КК);
- ▶ незаконне збагачення (ст. 368-5 КК);
- ▶ пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 КК);
- ▶ зловживання впливом (ст. 369-2 КК України).

Крім того, викривачем буде вважатися особа, яка повідомила органам досудового розслідування про вчинення таких **кримі-**

нальних правопорушень, пов'язаних з корупцією:

- ▶ декларування недостовірної інформації (ст. 366-2 КК);
- ▶ неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (ст. 366-3 КК);
- ▶ протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань (ст. 369-3 КК).

Під час роботи виникають ситуації, коли викривач звертається до уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) з проханням підтвердити його статус викривача або, навпаки, працівнику уповноваженого підрозділу (уповноваженій особі) для вжиття заходів захисту викривача або надання консультативної допомоги потрібно встановити, що особа є викривачем.

Пропонуємо враховувати приблизний перелік документів, які можуть підтвердити, що особа є викривачем:

- ▶ копія повідомлення про корупцію, яка містить відмітку про отримання повідомлення установою або інше підтвердження отримання установою повідомлення (поштове повідомлення про вручення, скан підтвердження отримання повідомлення з електронної скриньки);
- ▶ копія відповіді установи, уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи), спеціально уповноваженого суб'єкта на повідомлення про корупцію (де чітко зазначено про те, що особа є викривачем, або про стан/результати розгляду її повідомлення);
- ▶ витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань, до якого внесено відомості про кримінальне корупційне правопорушення за заявою викривача (заявника);
- ▶ копія повідомлення Національному агентству про початок досудового

розслідування за участю викривача, направленою відповідно до вимог ч. 9 ст. 214 КПК;

- ▶ копія повідомлення Національному агентству про участь викривача у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією;
- ▶ інші документи, які підтверджують, що особа є викривачем у зв'язку з повідомленням про корупцію.

ПРАВА ТА ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ВИКРИВАЧА

Відповідно до ч. 1 ст. 53-3 Закону права викривача виникають з моменту повідомлення про корупцію.

Згідно з ч. 2 ст. 53-3 Закону **викривач має такі права:**

- ▶ *бути повідомленим про свої права та обов'язки, передбачені Законом*

Кожному викривачу, який безпосередньо або письмово звернувся до уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) із повідомленням про корупцію або за захистом своїх прав, рекомендується роз'яснювати його права та надавати пам'ятку про права викривача (додаток 5).

- ▶ *подавати докази на підтвердження своєї заяви*

Викривач може подавати будь-які докази разом із повідомленням про корупцію. Всі докази, надані викривачем, мають бути об'єктивно, неупереджено та повною мірою оцінені працівником уповноваженого підрозділу (уповноваженою особою), який/яка здійснює розгляд повідомлення про корупцію.

- ▶ *отримувати від уповноваженого органу, до якого він подав повідомлення, підтвердження його прийняття і реєстрації*

За окремим запитом, надісланим до установи, викривач має право отримати підтвердження прийняття та реєстрації його повідомлення про корупцію.

- ▶ *давати пояснення, свідчення або відмовитися їх давати*

Як уже зазначалося, викривач має здійснити повідомлення про корупцію за наявності у нього переконання, що інформація є достовірною.

Проте така норма може бути застосована виключно щодо повідомлень про порушення вимог Закону.

Це пов'язано з тим, що викривач у кримінальному провадженні є не тільки заявником, а й свідком.

Відповідно до ч. 2 ст. 66 КПК свідок зобов'язаний давати правдиві показання під час досудового розслідування та судового розгляду. Згідно зі ст. 67 КПК за відмову від давання показань слідчому, прокурору, слідчому судді чи суду, крім випадків, передбачених КПК, свідок несе кримінальну відповідальність.

Крім того, як уже зазначалося, викривач є свідком у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. У зв'язку з цим згідно з ч. 2 ст. 272 КУпАП на виклик органу (посадової особи), у провадженні якого перебуває справа, свідок зобов'язаний з'явитися в зазначений час, дати правдиві пояснення, повідомити все відоме йому в справі і відповісти на поставлені запитання.

- ▶ *на безоплатну правову допомогу у зв'язку із захистом прав викривача*

Викривачі перебувають під захистом держави. Для захисту викривач може користуватися всіма видами правової допомоги, передбаченої Законом України «Про безоплатну правову допомогу», або залучити адвоката самостійно (ч. 1 та ч. 3 ст. 53 Закону).

Вказаним вище нормам Закону кореспондують норми Закону України «Про безоплатну правову допомогу», в якому зазначено, що викривач у зв'язку з повідомленням ним інформації про корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення має право на безоплатну вторинну правову

допомогу (п. 14 ч. 1 ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу») (додаток б).

▷ *на конфіденційність*

Відповідно до ч. 1 ст. 53-5 Закону заборонено розкривати інформацію про особу викривача, його близьких осіб або інші дані, які можуть ідентифікувати особу викривача, його близьких осіб, третім особам, які не залучаються до розгляду, перевірки та/або розслідування повідомлених ним фактів, а також особам, дій або бездіяльності яких стосуються повідомлені ним факти, крім випадків, установлених законом.

Конфіденційність викривача – це забезпечення установою, до якої звернувся викривач з повідомленням про корупцію, нерозголошення третім особам, які не залучаються до розгляду, перевірки та/або розслідування, інформації про особу викривача, його близьких осіб або повідомлених викривачем фактів, які можуть ідентифікувати викривача чи його близьких осіб.

Конфіденційною інформацією про викривача є відомості, які дають можливість його ідентифікувати, зокрема:

1. прізвище, ім'я, по батькові;
2. дата і місце народження;
3. місце роботи та посада;
4. місце проходження військової служби;
5. місце навчання/стажування;
6. відомості, які ідентифікують викривача як суб'єкта підприємницької діяльності;
7. сімейний стан;
8. адреса проживання, роботи;
9. номер телефону, поштової скриньки, інші персоналізовані канали зв'язку;
10. зображення викривача;
11. інформація про акаунти викривача в соціальних мережах;

12. будь-які інші відомості, які дають змогу ідентифікувати особу викривача.

Норми щодо забезпечення конфіденційності викривача містить і КУпАП.

Відповідно до ч. 3 ст. 272 КУпАП викривач має право на збереження конфіденційності інформації стосовно нього під час надання пояснень у справі.

Крім того, згідно з ч. 1 ст. 256 КУпАП протокол про адміністративне правопорушення має містити прізвище викривача (за його письмовою згодою).

Щодо дотримання конфіденційності відповідно до норм КПК треба зазначити, що слідчі, дізнавачі та прокурори при ознайомленні учасників кримінального провадження з матеріалами досудового розслідування до його завершення (у порядку ст. 222 КПК) та при відкритті цих матеріалів (у порядку ст. 290 КПК) зобов'язані забезпечувати дотримання конфіденційності викривача та не допускати розкриття інформації про особу викривача або інших відомостей, які дають можливість його ідентифікувати, особам, дій або бездіяльності яких стосуються повідомлені викривачем факти.

▷ *повідомляти про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону без зазначення відомостей про себе (анонімно)*

Всім відомо, що викривачі бояться помсти з боку тих, про кого вони повідомили, та осуду з боку колег. У зв'язку з цим однією з важливих гарантій захисту викривачів, яка покликана сприяти збільшенню кількості повідомлень про корупцію, є гарантована Законом можливість повідомляти анонімно.

В абз. 1 ч. 5 ст. 53 Закону та п. 7 ч. 2 ст. 53-3 Закону передбачено, що повідомлення може бути здійснене викривачем без зазначення авторства (анонімно).

Відповідно до ч. 4 ст. 53 Закону установи зобов'язані створити захищені анонімні канали зв'язку (канали онлайн-зв'язку,

анонімні гарячі лінії, електронні пошто-ві скриньки та інше), через які викривач може здійснити повідомлення, гарантовано зберігаючи свою анонімність.

▷ *у разі загрози життю і здоров'ю на забезпечення безпеки щодо себе та близьких осіб, майна та житла або на відмову від таких заходів*

Відповідно до ч. 2 ст. 53 Закону за наявності загрози життю, житлу, здоров'ю та майну викривачів, їх близьких осіб у зв'язку із здійсненням повідомленням про корупцію правоохоронними органами до них можуть бути застосовані правові, організаційно-технічні та інші спрямовані на захист від протиправних посягань заходи, передбачені Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві».

Однак право на забезпечення безпеки мають лише ті викривачі, які повідомили про вчинення кримінального корупційного правопорушення (додаток 7).

▷ *на відшкодування витрат у зв'язку із захистом прав викривачів, витрат на адвоката у зв'язку із захистом прав особи як викривача, витрат на судовий збір*

Відповідно до гл. 8 КАС та гл. 8 ЦПК судові витрати складаються із судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи.

Згідно з п. 1 ч. 3 ст. 132 КАС та п. 1 ч. 3 ст. 133 ЦПК до витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать, зокрема, витрати на професійну правничу допомогу.

Правові засади розподілу та відшкодування судових витрат визначаються відповідними положеннями КАС або ЦПК. Справління судового збору, платники, об'єкти та розміри ставок судового збору, порядок сплати, звільнення від сплати та повернення судового збору визначає Закон України «Про судовий збір».

▷ *на винагороду у визначених законом випадках*

Відповідно до ст. 53-7 Закону право на винагороду має викривач, який повідомив про корупційний злочин, грошовий розмір предмета якого або завдані державі збитки від якого у 5000 і більше разів перевищують розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, установленого законом на час вчинення злочину.

Розмір винагороди становить 10 % від грошового розміру предмета корупційного злочину або розміру завданих державі збитків від злочину після ухвалення обвинувального вироку суду. Розмір винагороди не може перевищувати 3000 мінімальних заробітних плат, установлених на час вчинення злочину.

Зазначимо, що в кожному випадку суд встановлює конкретний розмір винагороди, що підлягає виплаті, з урахуванням критеріїв персональності та важливості інформації. У разі відсутності хоча б одного з критеріїв суд прийматиме рішення про відмову у виплаті винагороди.

Винагорода виплачується викривачу за рахунок Державного бюджету України органами державного казначейства.

Права на винагороду не має особа, яка:

- ▶ є співучасником корупційного правопорушення, про яке вона повідомила;
- ▶ повідомила про корупційне правопорушення у рамках угоди у кримінальному провадженні;
- ▶ повідомила про корупційне кримінальне правопорушення як викривач, маючи при цьому можливість для здійснення офіційного повідомлення про виявлене кримінальне правопорушення у межах реалізації своїх службових повноважень.

▷ *на отримання психологічної допомоги*

Психологічна допомога викривачу надається в порядку, визначеному чинним законодавством.

▷ *на звільнення від юридичної відповідальності у визначених законом випадках*

Ключовим правом викривачів є звільнення від юридичної відповідальності у визначених законом випадках.

Ця гарантія закріплена у ст. 53-8 Закону. Із положень статті випливає, що дисциплінарне, адміністративне чи кримінальне провадження за фактом порушення викривачем зазначених обов'язків або зобов'язань не може бути розпочате, а у разі його початку воно має бути закрито, а викривач – звільнений від відповідальності, крім випадків неумисного повідомлення викривачем недостовірної інформації та завідомо неправдивого повідомлення про злочин. Звільнення від окремих видів юридичної відповідальності (дисциплінарної, цивільно-правової, адміністративної та кримінальної) відбувається у порядку, визначеному окремими законодавчими і нормативно-правовими актами.

У разі неумисного повідомлення викривачем недостовірної інформації вона підлягає спростуванню у порядку, визначеному ЦК. Насамперед, ідеться про захист викривача від спроб притягнути його до цивільної відповідальності за завдання шкоди гідності, честі та діловій репутації фізичної/юридичної особи, передбачене ч. 6 ст. 277 ЦК, ч. 1 ст. 280 ЦК.

Настання цивільної відповідальності можливо лише у разі повідомлення інформації саме через зовнішні канали, оскільки повідомлення інформації через внутрішні чи регулярні канали не є поширенням недостовірної інформації в розумінні ч. 6 ст. 277 ЦК, а є реалізацією особою конституційного права, передбаченого ст. 40 Конституції України.

Крім того, у разі повідомлення інформації

через зовнішні канали викривач буде нести цивільно-правову відповідальність за шкоду майновим та немайновим правам особи (ч. 1 ст. 280 ЦК), щодо якої повідомляється інформація, лише за наявності сукупності двох юридичних фактів: 1) інформація виявилася «недостовірною»; 2) особа, яка повідомила інформацію, завідомо знала про те, що інформація, яку вона повідомляє, є недостовірною.

Також відповідно до приміток до ст. 182, 231 КК публічне (зокрема через засоби масової інформації, журналістів, громадські об'єднання, професійні спілки) повідомлення особою інформації про вчинення кримінального або іншого правопорушення, здійснене з дотриманням вимог закону, не є діями, передбаченими цими статтями і не тягне за собою кримінальну відповідальність.

▷ *отримувати інформацію про стан та результати розгляду, перевірки та/або розслідування за фактом повідомлення ним інформації*

Відповідно до ч. 1 ст. 53-6 Закону викривач має право отримувати інформацію про стан та результати розгляду, перевірки та/або розслідування у зв'язку із здійсненим ним повідомленням про корупцію.

Згідно з п. 13 ч. 2 ст. 53-3, ч. 1 ст. 53-6 Закону викривач має право отримувати інформацію про стан та результати розгляду, перевірки та/або розслідування у зв'язку із здійсненим ним повідомленням про корупцію.

Закон визначає такі етапи та строки інформування викривача установою щодо повідомлення про корупцію:

1. надання детальної письмової інформації про результати попередньої перевірки у 3-денний строк з дня завершення цієї перевірки (абз. 6 ч. 3 ст. 53-2 Закону);
2. повідомлення про відсутність повноважень для розгляду повідомлення про корупцію та роз'яснення, яка установа уповноважена на прове-

дення перевірки або розслідування відповідної інформації, у 3-денний строк без проведення попередньої перевірки (абз. 7 ч. 3 ст. 53-2 Закону);

3. повідомлення про продовження за рішенням керівника установи строку внутрішньої (службової) перевірки або розслідування до 45 днів (абз. 9 ч. 3 ст. 53-2 Закону). Закон не встановлює строку для інформування викривача про це, проте таке інформування доцільно здійснювати у 3-денний строк з дня ухвалення відповідного рішення.

Водночас викривач має право подати заяву про отримання інформації про стан та результати розгляду повідомлення про корупцію на будь-якому етапі розгляду. Запитувана викривачем інформація надається установою не пізніше 5 днів після отримання заяви, а також за кінцевими результатами розгляду, перевірки та/або розслідування (ч. 2 ст. 53-6 Закону).

ОКРЕМО ЗВЕРТАЄМО УВАГУ НА ЗАКРІПЛЕНІ У СТ. 53-4 ЗАКОНУ ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ ПРАВ ВИКРИВАЧА.

У вказаній статті зазначено, що викривачу, його близьким особам не може бути відмовлено у прийнятті на роботу, не може бути звільнено чи примушено до звільнення, притягнуто до дисциплінарної відповідальності чи піддано з боку керівника або роботодавця іншим негативним заходам впливу (переведення, атестація, зміна умов праці, відмова у призначенні на вищу посаду, зменшення заробітної плати тощо) або загрози таких заходів впливу у зв'язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону.

Також до негативних заходів впливу до викривача належать формально правомірні рішення і дії керівника або роботодавця, які мають вибіркового характеру, зокрема не застосовуються до інших працівників у подібних ситуаціях та/або не застосовувалися до працівника в подібних ситуаціях раніше.

У П. 94, 96 ПОСТАНОВИ ВЕРХОВНОГО СУДУ У СПРАВІ № 815/2074/18 ВІД 15.08.2019 ЗАЗНАЧЕНО, ЩО З МОМЕНТУ НАБУТТЯ ОСОБОЮ СТАТУСУ ВИКРИВАЧА ОСТАННІЙ ЗДОБУВАЄ ПЕВНИЙ ІМУНІТЕТ. ВОДНОЧАС ТАКИЙ ІМУНІТЕТ НЕ Є АБСОЛЮТНИМ ТА МАЄ ПЕВНІ МЕЖІ. ПЕРЕДОВСІМ, МАЄ БУТИ ЗВ'ЯЗОК МІЖ НЕГАТИВНИМИ ЗАХОДАМИ ВПЛИВУ АБО ЗАГРОЗОЮ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ ТА ПОВІДОМЛЕННЯМ ВИКРИВАЧЕМ ПРО ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ЗАКОНУ.

ПРО НАЯВНІСТЬ ЗВ'ЯЗКУ МІЖ НЕГАТИВНИМИ ЗАХОДАМИ ВПЛИВУ АБО ЗАГРОЗОЮ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ ТА ПОВІДОМЛЕННЯМ ВИКРИВАЧЕМ ПРО КОРУПЦІЮ МОЖУТЬ СВІДЧИТИ ЗОКРЕМА, АЛЕ НЕ ВИКЛЮЧНО, ТАКІ ОБСТАВИНИ: ПЕВНА ПОСЛІДОВНІСТЬ ПОДІЙ (СПОЧАТКУ ПОВІДОМЛЕННЯ ОСОБОЮ ПРО ФАКТИ КОРУПЦІЇ, ПОТІМ – ЗАСТОСУВАННЯ ДО ВИКРИВАЧА НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ, А НЕ НАВПАКИ); НАБЛИЖЕНІСТЬ У ЧАСІ ЦИХ ПОДІЙ (ЗАСТОСУВАННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ДО ВИКРИВАЧА ВІДБУЛОСЯ НЕВДОВЗІ ПІСЛЯ ПОВІДОМЛЕННЯ НИМ ПРО ФАКТИ КОРУПЦІЇ); НАЯВНІСТЬ РІЗНИХ ПОГРОЗ ДО ВИКРИВАЧА ПІСЛЯ ПОВІДОМЛЕННЯ НИМ ПРО ФАКТИ КОРУПЦІЇ; ВІДСУТНІСТЬ У МИНУЛОМУ (ДО МОМЕНТУ ПОВІДОМЛЕННЯ) ПРЕТЕНЗІЙ ДО ПРАЦІВНИКА, В ТОМУ ЧИСЛІ Й З БОКУ ОСІБ, ПРО КОРУПЦІЙНІ ДІЯННЯ ЯКИХ НИМ ПОВІДОМЛЕНО (П. 99 ПОСТАНОВИ ВЕРХОВНОГО СУДУ У СПРАВІ № 815/2074/18 ВІД 15.08.2019).

ПЕРЕВІРКА НАЯВНОСТІ ЧИ ВІДСУТНОСТІ НАВЕДЕНИХ ОБСТАВИН ДАСТЬ ЗМОГУ СТВЕРДЖУВАТИ ПРО ВІДСУТНІСТЬ ЧИ НАЯВНІСТЬ ПРИЧИННОГО ЗВ'ЯЗКУ МІЖ ВИДАННЯМ СПІРНИХ НАКАЗІВ ІЗ ДІЯЛЬНІСТЮ ПОЗИВАЧА ЯК ВИКРИВАЧА (П. 100 ПОСТАНОВИ ВЕРХОВНОГО СУДУ У СПРАВІ № 815/2074/18 ВІД 15.08.2019).

АНАЛОГІЧНІ ВИСНОВКИ МІСТИТЬ ПОСТАНОВА ВЕРХОВНОГО СУДУ У СПРАВІ № 816/1874/17 ВІД 11.06.2020.

Можна назвати такі типові порушення трудових прав викривачів:

- ▶ **ініціювання дисциплінарних проваджень щодо викривача та притягнення викривача до дисциплінарної відповідальності**

Найчастіше застосованим до викривача негативним заходом впливу є притягнення його до дисциплінарної відповідальності. Керівник викривача через працівників служби персоналу організовує складання актів про відсутність викривача на робочому місці, внесення відповідних відміток до табелів обліку робочого часу. Дисциплінарне провадження зазвичай закінчується притягненням викривача до дисциплінарної відповідальності (догана або звільнення).

ЗВЕРТАЄМО УВАГУ, ЩО У П. 78 ПОСТАНОВИ ВЕРХОВНОГО СУДУ У СПРАВІ № 815/2074/18 ВІД 15.08.2019 ЗАЗНАЧЕНО, ЩО САМ ФАКТ УЧАСТІ ОСОБИ, ЩОДО ЯКОЇ ПОЗИВАЧЕМ ПОВІДОМЛЕНО ПРО КОРУПЦІЮ, В ЗАСІДАННЯХ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ КОМІСІЇ СВІДЧИТЬ ПРО НАЯВНІСТЬ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ ТА ВИКЛЮЧАЄ ПРАВОМІРНІСТЬ НАКАЗІВ, ПРИЙНЯТИХ ЗА НАСЛІДКАМИ ВИСНОВКІВ ТАКОЇ КОМІСІЇ, ОСКІЛЬКИ ВИСНОВОК КОМІСІЇ Є ПЕРЕДУМОВОЮ ВИДАННЯ НАКАЗУ ПРО ПРИТЯГНЕННЯ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЧИ ЗАКРИТТЯ ДИСЦИПЛІНАРНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.

- ▶ **звільнення викривача із займаної посади**

Помста керівника викривачу за його повідомлення про корупцію може бути у вигляді звільнення. І відбувається найчастіше за такими схемами:

- ▶ звільнення викривача у зв'язку з «удаваною» реорганізацією/ліквідацією органу (підприємства), коли реорганізація/ліквідація не супроводжується скороченням чисельності або штату працівників, зміною у їх складі за посадами, спеціальністю,

кваліфікацією, професіями, а скорочується (ліквідується) саме підрозділ або посада викривача або просто змінюється назва. При цьому виключно викривачу не пропонується ніяка інша посада, викривач не попереджається своєчасно про звільнення;

- ▶ звільнення викривача як захід дисциплінарного стягнення після оформлення йому прогулів та відкриття дисциплінарного провадження.

- ▶ **зміна істотних умов праці**

Керівники застосовують до викривачів такі негативні заходи впливу: переведення викривача на іншу посаду, в інший структурний підрозділ установи; зменшення викривачу заробітної плати; встановлення або скасування неповного робочого часу.

У П. 109 ПОСТАНОВИ ВЕРХОВНОГО СУДУ У СПРАВІ № 815/2074/18 ВІД 15.08.2019 ЗАЗНАЧЕНО, ЩО СПІРНІ НАКАЗИ ОДЕСЬКОЇ МИТНИЦІ ДФС МОЖУТЬ ПОРУШУВАТИ ПРАВО ПОЗИВАЧА В КОНТЕКСТІ ОСОБЛИВОГО СТАТУСУ ВИКРИВАЧА.

Зокрема, Одеська митниця ДФС не надала доказів того, що прийняті накази, а також вчинені дії (невключення позивача до переліку посадових осіб, щодо яких встановлено обмеження на звільнення, та до переліку посадових осіб, яких запропоновано до переведення) є правомірними і не були мотивовані діями позивача щодо здійснення ним повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону іншою особою.

- ▶ **формально правомірні рішення та дії керівника, які мають вибірко-вий характер і не застосовуються до інших працівників у подібних ситуаціях та/або не застосовувалися до викривача в подібних ситуаціях раніше, а також дискримінаційне ставлення в порівнянні з іншими працівниками**

Наприклад, викривачу під час скорочення чисельності або штату працівників установи не було запропоновано жодної посади або запропоновано посади, які принижують його професійні якості (наприклад, керівнику департаменту пропонують посади прибиральниці, водія).

У П. 111 ПОСТАНОВИ ВЕРХОВНОГО СУДУ ВІД 15.08.2019 У СПРАВІ № 815/2074/18 ЗАЗНАЧЕНО, ЩО ПОТРІБНО ДОСЛІДИТИ МЕТУ, З ЯКОЮ ДІЯВ ВІДПОВІДАЧ, ЗДІЙСНЮЮЧИ ВИВЕДЕННЯ ПОСАДИ ВИКРИВАЧА ТА ВВЕДЕННЯ ІНШОЇ ПОСАДИ, ЗОКРЕМА, ЧИ БУЛИ ТАКІ ЗАХОДИ ОБҐРУНТОВАНИМИ ТА ВОДНОЧАС НЕОБХІДНИМИ.

Також є випадки, коли керівник безпідставно відмовляє викривачу в наданні відпусток, перешкоджає підвищенню професійного рівня викривача. Наприклад, керівник викривача не підписує йому заяви (рапорти) про надання відпусток або відряджень навіть за наявності відпустки у відповідному графіку або потреби у продовженні навчання, обґрунтовуючи відмову виробничою необхідністю. При цьому інші працівники не мають таких перешкод в оформленні відпусток або відряджень у зв'язку з навчанням.

▶ **непроходження викривачем щорічної оцінки (атестації)**

Керівник викривача заздалегідь визначає такі завдання, які викривач не може виконати. Це робиться для того, щоб викривач не пройшов щорічної оцінки (атестації). Наслідком непроходження щорічної оцінки, наприклад, на державній службі є звільнення.

Крім того, у зв'язку з повідомленням про корупцію викривачу не може бути відмовлено:

- ▶ в укладенні чи продовженні договору, трудового договору (контракту);
- ▶ в наданні адміністративних та інших послуг.
- ▶ Закон забороняє створювати перешкоди викривачу в подальшому

здійсненні ним трудової, професійної, господарської, громадської, наукової або іншої діяльності, проходженні служби чи навчання, а також вживати будь-яких дискримінаційних заходів у зв'язку з повідомленням про корупцію.

Варто пам'ятати, що відповідно до ч. 3 ст. 53-3 Закону права та гарантії захисту викривачів поширюються і на їхніх близьких осіб.

Згідно з приміткою до ст. 53 Закону близькими особами викривача є особи, зазначені в абз. 4 ч. 1 ст. 1 Закону, а саме: члени сім'ї, а також чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний та двоюрідний брати, рідна та двоюрідна сестри, рідний брат та сестра дружини (чоловіка), племінник, племінниця, рідний дядько, рідна тітка, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, батько та мати дружини (чоловіка) сина (дочки), усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням зазначеного суб'єкта.

При цьому члени сім'ї – це:

- a) особа, яка перебуває у шлюбі з викривачем, та діти викривача до досягнення ними повноліття – незалежно від спільного проживання з викривачем;
- b) будь-які особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки з викривачем (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі.

РОЗДІЛ II

ОСНОВНІ
ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ
УПОВНОВАЖЕНИХ
ПІДРОЗДІЛІВ
(УПОВНОВАЖЕНИХ
ОСІБ) З ПИТАНЬ
ЗАПОБІГАННЯ ТА
ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЇ
У СФЕРІ ЗАХИСТУ
ВИКРИВАЧІВ

До прийняття змін до Закону в жовтні 2019 року на законодавчому рівні діяльність уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) не було закріплено взагалі. У Законі про зазначені підрозділи згадано лише один раз, а діяльність уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) регулювалась Типовим положенням про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України «Питання запобігання та виявлення корупції» від 04.09.2013 № 706.

Станом на сьогодні діяльність уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) регламентована ст. 13-1, 53-9 Закону та Типовим положенням.

Крім того, діяльність уповноважених осіб, призначених на виконання ст. 62, 64 Закону, урегульована положеннями антикорупційної програми відповідної юридичної особи.

Уповноважені підрозділи (уповноважені особи) утворюються (визначаються) з метою організації та здійснення заходів із запобігання та виявлення корупції, передбачених Законом, а у випадках, передбачених ст. 62 Закону, – для реалізації антикорупційної програми юридичної особи.

2.1. ПОВНОВАЖЕННЯ УПОВНОВАЖЕНИХ ПІДРОЗДІЛІВ (УПОВНОВАЖЕНИХ ОСІБ) З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ВИКРИВАЧІВ

Основні завдання уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) закріплені у ч. 6 ст. 13-1 Закону, з них роботи з повідомленнями про корупцію та викривачами стосуються такі:

- ▶ здійснення контролю за дотриманням антикорупційного законодавства, у тому числі розгляд повідомлень про корупцію, у тому числі на підвідомчих підприємствах, в установах та організаціях;

- ▶ забезпечення захисту працівників, які повідомили про порушення вимог Закону, від застосування негативних заходів впливу з боку керівника або роботодавця відповідно до законодавства щодо захисту викривачів;
- ▶ інформування керівника відповідного органу, Національного агентства або інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції про факти порушення законодавства у сфері запобігання і протидії корупції.

Враховуючи положення Типової антикорупційної програми юридичної особи, затвердженої рішенням Національного агентства від 02.03.2017 № 75, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 09.03.2017 за № 326/30194, вказані завдання також є обов'язковими і для уповноважених осіб, призначених відповідно до ст. 62, 64 Закону.

Також ч. 2 ст. 53-9 Закону передбачено, що керівники та заступники керівників відповідних підрозділів чи відповідальні посадові особи, до повноважень яких належить організація роботи внутрішніх каналів повідомлення про корупцію, отримання та організація розгляду повідомленої через них інформації, співпраця з викривачами, підзвітні і відповідальні у своїй діяльності лише перед керівником установи.

При цьому керівник уповноваженого підрозділу має визначити окрему особу, відповідальну за реалізацію повноважень із захисту викривачів. На практиці вказана норма Закону реалізується шляхом визначення відповідальної особи в наказі установи або закріплення відповідних повноважень у положенні про уповноважений підрозділ або посадовій інструкції уповноваженої особи.

Відповідно до ч. 1 ст. 53-9 Закону **до повноважень уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) у сфері захисту викривачів належать:**

- ▶ організація роботи внутрішніх каналів повідомлення про корупцію, отримання та організація розгляду повідомленої через такі канали інформації;
- ▶ співпраця з викривачами, забезпечення дотримання їхніх прав та гарантій захисту, передбачених законом;
- ▶ надання працівникам відповідної установи або особам, які проходять у них службу чи навчання, чи виконують певну роботу, методичної допомоги та консультацій щодо повідомлення про корупцію та захисту викривачів, проведення внутрішніх навчань з цих питань.

На виконання **повноважень у сфері захисту викривачів** уповноважені підрозділи (уповноважені особи) мають право:

- ▶ **витребувати від інших структурних підрозділів установи документи, у тому числі ті, що містять інформацію з обмеженим доступом (крім державної таємниці), та робити чи отримувати їх копії**

Зазначене право може бути реалізоване уповноваженим підрозділом (уповноваженою особою) шляхом направлення запитів до інших структурних підрозділів у вигляді, наприклад, службових записок.

Варто пам'ятати про встановлену ст. 53-5 Закону заборону розкривати інформацію про особу викривача, його близьких осіб або інші дані, які можуть ідентифікувати особу викривача, його близьких осіб, особам, які не залучаються до розгляду повідомлення про корупцію, а також особам, про яких іде мова в повідомленні. Тобто запит потрібно скласти так, щоб не було розголошено особу викривача. Якщо реалізація цього права без розголошення неможлива, працівник уповноваженого підрозділу (уповноважена особа) має отримати письмову згоду викривача.

- ▶ **викликати та опитувати осіб, дій або бездіяльності яких стосуються повідомлені викривачем факти, у**

тому числі керівника, заступників керівника установи

Для реалізації цього права уповноваженому підрозділу (уповноваженій особі) потрібно заздалегідь розробити план розмови з переліком запитань до зазначених вище осіб.

Знову звертаємо увагу на необхідність дотримуватися права на конфіденційність викривача.

Отже, працівник уповноваженого підрозділу (уповноважена особа) може опитувати осіб, якщо таке опитування можливе без розкриття інформації про викривача, його близьких осіб.

Якщо це не є можливим, рекомендується отримати письмову згоду викривача на розкриття інформації.

У разі ненадання викривачем згоди йому надсилається письмова відповідь, в якій зазначається про неможливість перевірки уповноваженим підрозділом (уповноваженою особою) повідомленої викривачем інформації та вжиття заходів щодо його захисту.

- ▶ **звертатися до Національного агентства щодо порушених прав викривача, його близьких осіб**

Право на звернення до Національного агентства може бути реалізовано одночасно зі здійсненням працівником уповноваженого підрозділу (уповноваженою особою) можливих заходів щодо захисту викривача з метою поновлення його порушених прав.

- ▶ **вносити подання керівнику установи про притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності за порушення вимог Закону**

При реалізації цього права потрібно враховувати законодавчі та локальні нормативні акти, які встановлюють засади дисциплінарної відповідальності працівників відповідних установ (наприклад, Кодекс законів про працю України, Закон України «Про державну службу», Дисциплінарний статут Національної поліції України).

- ▶ **виконувати інші визначені законом повноваження, спрямовані на всебічний розгляд повідомлень викривачів та захист їхніх прав та свобод.**

2.2. ПРИНЦИПИ РОБОТИ УПОВНОВАЖЕНИХ ПІДРОЗДІЛІВ (УПОВНОВАЖЕНИХ ОСІБ) У СФЕРІ ЗАХИСТУ ВИКРИВАЧІВ ТА РОЗГЛЯДУ НИМИ ПОВІДОМЛЕНЬ

Робота уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) має здійснюватися відповідно до таких принципів:

- ▶ **верховенства права** – забезпечення пріоритету прав і свобод людини і громадянина відповідно до Конституції України в діяльності уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) під час виконання завдань і функцій держави;
- ▶ **законності** – уповноважений підрозділ (уповноважена особа) здійснює свої повноваження на підставі додержання Конституції України та чинних законів;
- ▶ **добросовісності** – дії уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) мають бути спрямовані на захист публічних інтересів та базуватися на відмові від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих повноважень. Поведінка уповноваженої особи має відповідати вимогам закону та загально визначеним етичним нормам;
- ▶ **професіоналізму** – компетентне, об'єктивне і неупереджене виконання працівниками уповноваженого підрозділу (уповноваженою особою) посадових обов'язків, постійне підвищення рівня професійної компетентності;
- ▶ **ефективності** – раціональне і результативне використання уповноваженим підрозділом (уповноваженою

особою) ресурсів для запобігання та виявлення корупції в установі;

- ▶ **транспарентності** – відкритість інформації про політики та процедури установи у сфері запобігання та виявлення корупції, про діяльність уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи), крім випадків, визначених Конституцією та законами України.

Під час розгляду повідомлень про корупцію та здійснення співпраці з викривачами уповноважений підрозділ (уповноважена особа) має керуватися такими принципами:

- ▶ **аналіз та вивчення** – необхідність проведення систематичного перегляду та коригування внутрішніх політик та процедур з організації роботи з повідомленнями та викривачами;
- ▶ **відповідальність** – усвідомлення важливості ухвалених рішень та вжитих дій для всіх зацікавлених сторін;
- ▶ **довіра** – інформування потенційних викривачів про державні гарантії захисту викривачів, створення таких умов для спілкування з викривачем, щоб він не боявся надати додаткову інформацію або звернутися за захистом до уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи);
- ▶ **доступність** – забезпечення безперешкодного доступу для подання повідомлення про корупцію, процес подання таких повідомлень має бути зручним, під час подання повідомлення та його розгляду забезпечується анонімність та конфіденційність викривача;
- ▶ **захист прав викривачів** – працівники уповноваженого підрозділу (уповноважена особа) під час роботи з викривачами мають усвідомлювати всі ризики для викривачів, пов'язані з повідомленням про корупцію, та вживати заходів у межах своїх повноважень щодо захисту викривачів;

- ▶ **зворотний зв'язок** – потрібно постійно підтримувати зв'язок з викривачем, навіть якщо повідомлення надано анонімно (за наявності такої можливості);
- ▶ **знання та обізнаність** – постійне інформування потенційних викривачів про можливість подати повідомлення та про повноваження уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) щодо його розгляду, інформування викривачів про те, як розглядаються їхні повідомлення;
- ▶ **конфіденційність** – під час прийняття, реєстрації та на всіх етапах розгляду повідомлення про корупцію мають бути виконані вимоги законодавства щодо нерозголошення інформації про викривача;
- ▶ **результативність** – повна та всебічна перевірка повідомлення про корупцію, вжиття необхідних заходів у межах повноважень уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) та установи.

A large yellow triangle pointing to the right, with a white triangle cut out from its top-left corner and another from its bottom-left corner. A smaller blue triangle is located in the bottom right corner of the page.

РОЗДІЛ III

ВНУТРІШНІ
ПОЛІТИКИ ТА
ПРОЦЕДУРИ
ОРГАНІЗАЦІЇ
ДІЯЛЬНОСТІ
УПОВНОВАЖЕНИХ
ПІДРОЗДІЛІВ
(УПОВНОВАЖЕНИХ
ОСІБ) У РОБОТІ
З ВИКРИВАЧАМИ

3.1. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ВНУТРІШНІХ КАНАЛІВ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО КОРУПЦІЮ УСТАНОВИ

Якщо звернутися до європейського досвіду, то в ст. 7 Директиви передбачено, що держави мають заохочувати повідомлення через внутрішні канали для повідомлення інформації перед тим, як використати зовнішні, у тих випадках, коли порушення може бути усунуте на внутрішньому рівні й викривач вважає, що ризик переслідування за повідомлення відсутній.

Ст. 9 Директиви передбачено, що внутрішні канали для отримання повідомлень мають бути розроблені, створені та управлятися в безпечний спосіб, що гарантує конфіденційність особи, яка здійснює повідомлення, та осіб, про яких іде мова в повідомленні, а також перешкоджає доступу до них працівників, які не мають відповідних повноважень.

Також у вказаній вище нормі зазначено, що внутрішні канали мають забезпечувати повідомлення в письмовій та усній формах (додаток 4).

Що ж до українського законодавства, то відповідно до ч. 1 ст. 53-2 Закону викривач самостійно визначає, які канали використати для повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, а саме: внутрішні, регулярні або зовнішні канали.

Пропонуємо розглянути визначення таких каналів та які суб'єкти зобов'язані їх створювати.

ВНУТРІШНІ КАНАЛИ ПОВІДОМЛЕННЯ

– способи захищеного та анонімного повідомлення інформації, яка повідомляється викривачем керівнику або уповноваженому підрозділу (уповноваженій особі) установи, у якій викривач працює, проходить службу чи навчання або на замовлення якої виконує роботу.

РЕГУЛЯРНІ КАНАЛИ ПОВІДОМЛЕННЯ – шляхи захищеного та анонімного повідом-

лення інформації викривачем Національному агентству, іншому суб'єкту владних повноважень, до компетенції якого належить розгляд та прийняття рішень з питань, щодо яких розкривається відповідна інформація. Регулярні канали обов'язково створюються спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції, органами досудового розслідування, органами, відповідальними за здійснення контролю за дотриманням законів у відповідних сферах, іншими державними органами, установами, організаціями.

Установа має забезпечити створення та належне функціонування внутрішніх та регулярних каналів повідомлення через:

- ▶ *офіційний вебсайт* шляхом створення онлайн-форми повідомлення про корупцію. Онлайн-форма має бути чіткою, зрозумілою та зручною для заповнення викривачем. Обов'язково має бути забезпечена можливість повідомити анонімно;
- ▶ *спеціальні телефонні лінії* шляхом створення окремої телефонної лінії. Для отримання повідомлень про корупцію не можуть використовуватися особисті телефони працівників уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи);
- ▶ *електронні поштові скриньки* шляхом створення окремої скриньки для подання повідомлення про корупцію. Тут також не мають використовуватися особисті електронні поштові скриньки працівників уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) (додаток 8).

Звертаємо увагу, що Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання використання доменних імен державними органами в українському сегменті Інтернету» від 21.10.2015 № 851 затверджено вимоги до доменних імен державних органів в українському сегменті Інтернету. Відповідно до вказаної Постанови центральні органи виконавчої влади, державні адміні-

страції мають забезпечити використання посадовими особами для здійснення службового листування виключно електронних поштових скриньок, розміщених на серверах, які перебувають у доменній зоні GOV.UA або .UKR. Також органам місцевого самоврядування, суб'єктам господарювання державного та комунального секторів економіки рекомендовано дотримуватися вимог цієї Постанови.

Важливо, щоб інформація щодо функціонування каналів була розміщена на головній сторінці вебсайту установи, наприклад, шляхом розміщення банера «Повідомити про корупцію».

ПРОВЕДЕНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ «АНТИКОРУПЦІЙНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ 2020» ПОКАЗАЛО, ЩО НА ЗАПИТАННЯ «ЯКІ КАНАЛИ ДЛЯ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО КОРУПЦІЮ Є ДЛЯ ВАС НАЙБІЛЬШ ЗРУЧНИМИ?» ДЕРЖАВНІ СЛУЖБОВЦІ ВІДПОВІЛИ ТАК:

АНОНІМНА ТЕЛЕФОННА ЛІНІЯ	- 45,1 %;
ЕЛЕКТРОННА ФОРМА НА САЙТІ	- 25,5 %;
ОСОБИСТИЙ ПРИЙОМ	- 11 %;
ЕЛЕКТРОННА ПОШТА	- 9,5 %;
ТРАДИЦІЙНИЙ ПОШТОВИЙ ЗВ'ЯЗОК	- 7,2 %.

ЗОВНІШНІ КАНАЛИ ПОВІДОМЛЕННЯ

– шляхи повідомлення інформації викривачем через фізичних чи юридичних осіб, у тому числі через засоби масової інформації, журналістів, громадські об'єднання, професійні спілки.

У ч. 4 ст. 53 Закону зазначено, що спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції, державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, юридичні особи публічного права та юридичні особи, зазначені у ч. 2 ст. 62 Закону, зобов'язані створити захищені анонімні канали зв'язку (канали онлайн-зв'язку, анонімні гарячі лінії, електронні поштові скриньки та інше), через які викривач може здійснити повідомлення, гарантовано зберігаючи свою анонімність.

При цьому відповідно до ч. 2 ст. 53-1 Закону спеціально уповноважені суб'єкти у сфе-

рі протидії корупції, державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, юридичні особи публічного права та юридичні особи, зазначені в ч. 2 ст. 62 Закону, забезпечують викривачам умови для здійснення повідомлення про корупцію шляхом, зокрема, визначення внутрішніх процедур і механізмів прийняття та розгляду повідомлень про корупцію, перевірки та належного реагування на такі повідомлення, обов'язкового створення та забезпечення функціонування внутрішніх та регулярних каналів повідомлення про корупцію.

Викривач може здійснити повідомлення про корупцію в усній (через анонімні гарячі лінії, тобто телефоном чи через інші системи голосових повідомлень, або на прийомі посадовій особі) або письмовій формі (канали онлайн-зв'язку, електронні поштові скриньки, листом через звичайну поштову скриньку або скриньки в приміщеннях державних органів).

Через те, що потенційні викривачі бояться, що після повідомлення про корупцію вони зазнають переслідувань з боку керівника або роботодавця або колеги почнуть ставитися до них неприязно, Закон гарантує право подати повідомлення анонімно, тобто без зазначення своїх персональних даних, через захищені анонімні канали зв'язку.

Вимоги до захисту таких каналів зв'язку визначає Національне агентство.

Наказом Національного агентства від 02.04.2020 № 127/20 затверджено Вимоги до захисту анонімних каналів зв'язку, через які здійснюються повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції».

У Вимогах зазначено такі **типи захищених анонімних каналів зв'язку**:

- ▶ канал отримання повідомлень із використанням офіційного вебсайту установи;
- ▶ канал отримання повідомлень із використанням електронних поштових скриньок;
- ▶ канал отримання голосових повідомлень із використанням технології IP-телефонії (анонімна гаряча лінія);
- ▶ канал отримання голосових повідомлень із використанням телефонної мережі загального користування (анонімна гаряча лінія).

Як уже зазначалося, до повноважень уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) у сфері захисту викривачів належить організація роботи внутрішніх каналів повідомлення про корупцію, отримання та організація розгляду повідомленої через такі канали інформації.

При цьому створення регулярних каналів повідомлення має забезпечити керівник установи, а організацію роботи регулярних каналів повідомлення про корупцію, отримання та розгляд повідомленої через такі канали інформації може бути також покладено на уповноважений підрозділ (уповноважену особу).

Ефективна організація роботи уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) з внутрішніми каналами повідомлення про корупцію є запорукою успішного запобігання та виявлення корупції в установі.

Організація роботи внутрішніх каналів повідомлення про корупцію – це діяльність уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) установи, що включає розподіл обов'язків, повноважень, функцій та координацію всіх залучених структурних підрозділів та осіб (зокрема підрозділів та осіб, які відповідають за технічний бік роботи зі створення внутрішніх каналів та забезпечення захисту інформації).

Щодо організаційних засад забезпечення

захисту анонімних каналів зв'язку треба зазначити, що захист анонімних каналів зв'язку здійснюється шляхом побудови ІТС із застосуванням КСЗІ, що має забезпечувати конфіденційність та гарантувати анонімність особи, яка здійснює повідомлення. КСЗІ повинна мати атестат відповідності.

ІТС складається з таких систем:

- ▶ система отримання повідомлень із використанням офіційного вебсайту установи;
- ▶ система отримання повідомлень з використанням електронної поштової скриньки;
- ▶ система отримання голосових повідомлень (анонімна гаряча лінія) на основі технології IP-телефонії.

У разі використання телефонної мережі загального користування для лінії фіксованого телефонного зв'язку в межах зони нумерації (місцевий телефонний зв'язок) установа забезпечує виділення окремих телефонних апаратів, які повинні бути розміщені у спеціально виділеному приміщенні. Доступ до таких телефонних апаратів повинні мати лише оператори.

У системах ІТС не повинні застосовуватися функції моніторингу дій та ідентифікації особи, яка здійснила повідомлення. У документації на ІТС має бути визначено перелік інформації, що зберігається в ІТС, щодо особи, яка здійснила повідомлення.

Ідентифікація, автентифікація та авторизація операторів здійснюються з використанням персонального логіна та пароля або кваліфікованого електронного підпису. Дії оператора з даними ІТС та відвідування ним ІТС підлягають моніторингу.

Якщо установа використовує мережу телефонного зв'язку загального користування, ідентифікація, автентифікація та авторизація операторів не здійснюються.

Під час створення захищених анонімних каналів зв'язку треба враховувати, що відносини у сфері захисту інформації в ін-

формаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах регулюються Законом України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах».

Частиною 2 ст. 8 Закону України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» передбачено, що державні інформаційні ресурси або інформація з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої встановлена законом, повинні оброблятися в системі із застосуванням КСЗІ з підтвердженою відповідністю. Підтвердження відповідності КСЗІ здійснюється за результатами державної експертизи, яка проводиться з урахуванням галузевих вимог та норм інформаційної безпеки у порядку, встановленому законодавством.

Отже, функціонування внутрішніх каналів має бути організоване з дотриманням прав викривача на конфіденційність та анонімність, які є належною гарантією нерозголошення відомостей про викривача та засобом його захисту від можливих заходів негативного впливу.

З метою реалізації своїх повноважень з організації роботи внутрішніх каналів повідомлення про корупцію уповноваженому підрозділу (уповноваженій особі) рекомендується вжити таких заходів:

- ▶ довести до відома керівника установи вимоги Закону щодо обов'язкового створення та забезпечення функціонування внутрішніх та регулярних каналів повідомлення, які є одночасно захищеними анонімними каналами зв'язку;
- ▶ надати керівнику установи пропозиції щодо типів каналів, які будуть найбільш ефективними в умовах роботи установи, та загальних засад їх функціонування;
- ▶ розробити проект організаційно-розпорядчого документа з питань створення та функціонування внутрішніх та регулярних каналів повідомлення про корупцію;

- ▶ забезпечити постійний контроль за функціонуванням внутрішніх каналів повідомлення про корупцію;
- ▶ розмістити на офіційному вебсайті та інформаційних дошках установи інформацію про внутрішні та регулярні канали для повідомлення про корупцію (додаток 8).

3.2. ПРОЦЕДУРИ ПРИЙНЯТТЯ ТА РОЗГЛЯДУ ПОВІДОМЛЕНЬ ВИКРИВАЧІВ УПОВНОВАЖЕНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ (УПОВНОВАЖЕНИМИ ОСОБАМИ) З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЇ

Набуття особою статусу викривача нерозривно пов'язане зі здійсненням нею повідомлення про корупцію. Після того, як в установі було створено та організовано функціонування внутрішніх каналів, має бути організовано та здійснено розгляд повідомлення про корупцію.

У зв'язку з цим закріплення у локальних нормативних актах установи чітких внутрішніх процедур і механізмів прийняття та розгляду, перевірки та реагування на повідомлення про корупцію є запорукою їх належного розгляду та дотримання прав викривача під час розгляду, а також формування довіри до установи.

Перераховані у ч. 2 ст. 53-1 Закону суб'єкти мають розробити документ (документи), яким (якими) визначатимуться внутрішні процедури і механізми прийняття та розгляду повідомлень про корупцію, їх перевірки та належного на них реагування.

Стадіями роботи з повідомленнями про корупцію є:

- ▶ *прийняття повідомлення про корупцію* – отримання працівником установи повідомлення через створені в установі захищені анонімні канали зв'язку (канали онлайн-зв'язку, анонімні гарячі лінії, електронні поштові скриньки) та іншими способами;

- ▶ *розгляд повідомлення про корупцію* – вивчення та аналіз повідомлення з метою його оцінки щодо наявності фактичних даних, що підтверджують можливе вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, інших порушень Закону, які можуть бути перевірені;
- ▶ *перевірка повідомлення про корупцію* – вивчення та аналіз повідомлення з метою оцінки фактичних даних, що підтверджують можливе вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, інших порушень Закону. Закон виокремлює такі види перевірок: попередня та внутрішня (службова) або розслідування інформації;
- ▶ *належне реагування на повідомлення про корупцію* – прийняття посадовими особами установи відповідних рішень за результатами перевірки повідомлення;
- ▶ *інформування викривача* – повідомлення викривачу про проміжні та кінцеві результати розгляду повідомлення про корупцію в передбачені Законом строки.

Для організації внутрішніх процедур і механізмів прийняття повідомлень про корупцію уповноважений підрозділ (уповноважена особа) розробляє проєкт документа, який визначає внутрішні процедури і механізми, послідовність дій посадових осіб установи при прийнятті, реєстрації, розгляді та перевірці повідомлення про корупцію в установі.

Потрібно мати на увазі, що порядок прийняття, попереднього розгляду та реєстрації вхідних документів установи може бути врегульований ще й іншими спеціальними законами (наприклад, Законами України «Про звернення громадян» та «Про доступ до публічної інформації», КПК, КУпАП).

Для того щоб вхідний документ був ідентифікований та в подальшому розглянутий належним чином, з посадовими особами, відповідальними за реєстрацію вхідних

документів, потрібно проводити відповідні навчання. Під час навчань потрібно звернути увагу вказаних посадових осіб на вимоги до змісту та строків розгляду звернень громадян відповідно до Закону України «Про звернення громадян» та повідомлень про корупцію відповідно до Закону (додатки 1–3, 9, 10).

Документ, який визначає внутрішні настанови щодо прийняття та розгляду, перевірки та належного реагування на повідомлення про корупцію, може містити такі розділи:

- ▶ порядок прийняття повідомлень про корупцію, які надходять через внутрішні канали повідомлення;
- ▶ порядок прийняття повідомлень про корупцію, які надходять через регулярні канали повідомлення;
- ▶ порядок прийняття повідомлень про корупцію, які надійшли іншими (крім внутрішніх та регулярних каналів) засобами зв'язку;
- ▶ порядок роботи з інформацією, отриманою із зовнішніх каналів;
- ▶ реєстрація повідомлень про корупцію;
- ▶ облік повідомлень про корупцію;
- ▶ доступ до повідомлень про корупцію;
- ▶ розгляд, перевірка та реагування на повідомлення про корупцію;
- ▶ інформування викривача.

У цьому документі потрібно конкретно зазначити, які саме канали повідомлення є регулярними, а які внутрішніми.

Для забезпечення ефективності розгляду повідомлень про корупцію рекомендується максимально зменшити етапи руху повідомлень, бажано, щоб вони безпосередньо потрапляли до уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи).

У розділі про порядок прийняття повідомлень про корупцію, які надходять через внутрішні канали повідомлення, має

бути визначений підрозділ (посадова особа), який (яка) приймає зазначені повідомлення. Найчастіше, як свідчить практика, це саме уповноважений підрозділ (уповноважена особа) в установі.

Також у цьому розділі зазначається, які саме засоби зв'язку є внутрішніми каналами (спеціальна телефонна лінія, спеціальна електронна пошта, форма заповнення повідомлення про корупцію на вебсайті). Інформація про внутрішні канали (спеціальну телефонну лінію та години прийому повідомлень про корупцію, спеціальну електронну пошту, посилення на вебсайті, за яким здійснюється прийняття повідомлень про корупцію) розміщується на офіційному вебсайті установи.

Крім того, в цьому розділі визначається порядок дій працівників підрозділу (посадової особи) у разі надходження повідомлення про корупцію на спеціальну телефонну лінію, офіційний вебсайт, засобами електронного зв'язку (додаток 11).

У розділі про прийняття повідомлення через регулярні канали повідомлення потрібно зазначити, які саме засоби зв'язку є регулярними каналами (спеціальна телефонна лінія, спеціальна електронна пошта, форма заповнення повідомлення про корупцію на вебсайті). Інформація про регулярні канали (спеціальну телефонну лінію та години прийому повідомлень про корупцію, спеціальну електронну пошту, посилення на вебсайті, за яким здійснюється прийняття повідомлень про корупцію) розміщується на офіційному вебсайті установи.

Також зазначається, на який підрозділ (посадову особу) установи покладено обов'язки приймати повідомлення, які надходять регулярними каналами повідомлення. Зокрема, таким підрозділом (посадовою особою) може бути уповноважений підрозділ (уповноважена особа) або підрозділ (посадова особа), який (яка) отримує загальну вхідну кореспонденцію установи. Крім того, у зазначеному розділі рекомендується визначити окрему відповідальну особу, яка приймає повідомлення про корупцію.

Повідомлення через регулярні канали можуть отримувати й працівники контакт-центрів (кол-центрів) установи тощо.

У ст. 12 Директиви вказано, що у разі отримання повідомлення іншими засобами (не внутрішніми або регулярними каналами) або працівниками, не визначеними відповідальними за розгляд повідомлень, їм забороняється розкривати інформацію, яка може ідентифікувати особу викривача, вони зобов'язані невідкладно передати таке повідомлення особам, відповідальним за розгляд повідомлень (додаток 4).

З метою гарантування права викривача на конфіденційність бажано визначити уповноважений підрозділ (уповноважену особу) як єдиний структурний підрозділ (посадову особу) установи, який (яка) має повноваження отримувати повідомлення за всіма каналами.

У розділі про прийняття повідомлень, які надійшли іншими засобами зв'язку, треба передбачити, що у відповідному підрозділі установи, який забезпечує реєстрацію вхідної кореспонденції, визначається особа, яка здійснює реєстрацію повідомлень про корупцію, та яким чином отримані повідомлення про корупцію передаються до уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи).

Така особа має пройти відповідне навчання щодо оброблення повідомлень від викривачів, зокрема з питань забезпечення конфіденційності та належного документування повідомлень про корупцію. Крім того, уповноважений підрозділ (уповноважена особа) може розробити пам'ятку, в якій буде зазначено, що таке корупційне правопорушення, правопорушення, пов'язане з корупцією, інше порушення Закону, та перелік таких правопорушень (додатки 1–3).

У розділі документа, який стосується реєстрації повідомлення про корупцію, треба зазначити індекси, за якими реєструються повідомлення про корупцію (наприклад, ПК – повідомлення про корупцію, ПКП – повідомлення про корупцію щодо

працівника установи, А-ПК – анонімне повідомлення про корупцію, А-ПКП – анонімне повідомлення щодо працівника установи).

Крім того, в зазначеному розділі визначається порядок передання повідомлення підрозділом (посадовою особою), який (яка) здійснив його реєстрацію, керівнику уповноваженого підрозділу (уповноваженій особі) для організації безпосереднього розгляду.

У розділі про доступ до повідомлень про корупцію потрібно зазначити керівника установи та працівників уповноваженого підрозділу (уповноважену особу) як осіб, які можуть мати доступ до зазначених повідомлень.

Звертаємо увагу, що доступ до повідомлень про корупцію може мати обмежене коло осіб, щоб не допустити розголошення інформації щодо викривача (додаток 11).

Всі вказані вище дії дадуть змогу працівникам відповідних підрозділів установи орієнтуватися в процедурі прийняття повідомлень і не допустити порушень прав викривачів на стадії отримання та реєстрації таких повідомлень.

Незалежно від способів надходження повідомлень потрібно фіксувати їх у Журналі обліку повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», який ведеться уповноваженим підрозділом (уповноваженою особою) (додаток 12).

Такий облік можна здійснювати за кількістю і видами отриманих повідомлень про корупцію (анонімні або із зазначенням авторства), способами їх надходження, станом виконання та результатами розгляду.

Ст. 18 Директиви передбачено ведення обліку повідомлень усіма установами з дотриманням вимог конфіденційності (додаток 4).

Працівник уповноваженого підрозділу (уповноважена особа) має здійснювати

систематичний моніторинг зовнішніх каналів, зокрема засобів масової інформації, вебресурсів тощо, в яких згадується установа, в якій він працює.

У разі виявлення працівником уповноваженого підрозділу (уповноваженою особою) поширеної через зовнішні канали інформації про можливе вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, іншого порушення Закону в установі він (вона) зобов'язані провести попередню перевірку інформації, зазначеної в повідомленні.

За результатами попередньої перевірки інформації про можливе вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, іншого порушення Закону в установі працівник уповноваженого підрозділу (уповноважена особа) має розпочати перевірку повідомлення про корупцію та прийняти рішення відповідно до порядку, встановленого ст. 53-2 Закону.

Залежно від виду повідомлення про корупцію (анонімне або із зазначенням авторства) у Законі визначено відповідний порядок його перевірки.

Анонімні повідомлення про корупцію розглядаються в порядку та в строки, встановлені ч. 5, 6 ст. 53, 53-2 Закону, а повідомлення про корупцію із зазначенням авторства – в порядку та в строки, передбачені ч. 6 ст. 53, 53-2 Закону.

Національне агентство розробило та розмістило на офіційному вебсайті алгоритми та схеми розгляду анонімних повідомлень про корупцію та повідомлень із зазначенням авторства. Ці алгоритми та схеми мають допомогти уповноваженим підрозділам (уповноваженим особам) у роботі з повідомленнями про корупцію.

Розглянемо порядок дій працівників уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) установи у разі отримання повідомлення про корупцію.

ПОРЯДОК РОЗГЛЯДУ АНОНІМНИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО КОРУПЦІЮ

Анонімне повідомлення про корупцію підлягає розгляду, якщо наведена в ньому інформація стосується конкретної особи, містить фактичні дані, які можуть бути перевірені (ч. 5 ст. 53 Закону).

Зазначене повідомлення підлягає перевірці у строк не більше 15 днів від дня його отримання. Якщо у вказаний строк перевірити інформацію, що міститься в повідомленні про корупцію, неможливо, керівник установи або його заступник продовжують строк розгляду повідомлення до 30 днів від дня його отримання.

Таке продовження може бути здійснене шляхом накладання резолюції на доповідну (службову) записку керівника уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) з обґрунтуванням необхідності продовження терміну розгляду.

У разі підтвердження викладеної в повідомленні інформації керівник установи або особа, яка виконує його обов'язки, вживає заходів щодо припинення виявленого порушення, усунення його наслідків та притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності, а у випадках виявлення ознак кримінального або адміністративного правопорушення також інформує спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Відповідно до ч. 6 ст. 53 Закону посадові і службові особи установи, її структурних підрозділів у разі виявлення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення чи одержання повідомлення про вчинення такого правопорушення працівниками установи, її структурних підрозділів зобов'язані у межах своїх повноважень ужити заходів щодо припинення такого правопорушення та негайно, протягом 24 годин, письмово повідомити про його вчинення спеціально уповноважений суб'єкт.

Незалежно від стану розгляду повідом-

лення викривача, у разі виявлення ознак кримінального або адміністративного правопорушення, уповноважений підрозділ (уповноважена особа) повідомляє про це спеціально уповноважений суб'єкт негайно, протягом 24 годин з моменту такого виявлення.

Для того щоб допомогти уповноваженим підрозділам (уповноваженим особам) правильно визначити за змістом повідомлення, які органи мають повноваження його розглядати, розроблено допоміжні матеріали (додатки 1–3, 9, 10, 13, 14).

Якщо отримана інформація стосується дій або бездіяльності керівника відповідної установи, до якої надійшла інформація, така інформація без проведення попередньої перевірки в триденний строк надсилається до Національного агентства, яке визначає порядок подальшого розгляду такої інформації.

ПОРЯДОК РОЗГЛЯДУ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО КОРУПЦІЮ ІЗ ЗАЗНАЧЕННЯМ АВТОРСТВА

Повідомлення про корупцію із зазначенням авторства має містити фактичні дані, що підтверджують можливе вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, інших порушень вимог Закону, які можуть бути перевірені (ч. 2 ст. 53-2 Закону).

У разі якщо отримана інформація про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону не належить до компетенції установи, до якої вона надійшла, викривач повідомляється про це в триденний строк без проведення попередньої перевірки з роз'ясненням щодо компетенції органів або юридичних осіб, уповноважених на проведення перевірки або розслідування відповідної інформації.

У разі отримання інформації щодо дій або бездіяльності керівника установи, до якої надійшла інформація, така інформація без проведення попередньої перевірки в триденний строк надсилається до Національного агентства, яке визначає порядок подальшого розгляду такої інформації.

ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ «АНТИКОРУПЦІЙНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ 2020» НА ЗАПИТАННЯ «ЯКЩО ВАМ СТАНЕ ВІДОМО ПРО ПОРУШЕННЯ ВИМОГ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА КЕРІВНИКОМ/ЗАСТУПНИКОМ КЕРІВНИКА ОРГАНУ, ЯКИМИ БУДУТЬ ВАШІ ДІЇ?» БУЛО ОТРИМАНО ТАКІ ВІДПОВІДІ ВІД ПРАЦІВНИКІВ УПОВНОВАЖЕНИХ ПІДРОЗДІЛІВ (УПОВНОВАЖЕНИХ ОСІБ):

ПОВІДОМЛЮ КЕРІВНИКА ОРГАНУ ВИЩОГО РІВНЯ	-	61,2	%;
ПОВІДОМЛЮ НАБУ, НАЗК АБО ПОЛІЦІЮ	-	53,3	%;
ПОВІДОМЛЮ КЕРІВНИКА, ЯКОГО ПІДОЗРЮЮ В КОРУПЦІЇ	-	14,1	%;
НИКОГО НЕ ПОВІДОМЛЯТИМУ	-	4,1	%.

Звертаємо увагу, що згідно з п. 5 ч. 2 розд. III Типового положення керівник уповнова-

женого підрозділу (уповноважена особа) підписує та направляє повідомлення до спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції щодо порушень вимог Закону працівниками установи, в тому числі керівником.

Тобто, якщо керівник установи відмовиться направляти до Національного агентства повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону стосовно його дій або бездіяльності, це повинен зробити керівник уповноваженого підрозділу (уповноважена особа) в триденний строк.

Це потрібно врахувати під час внесення змін до інструкції з діловодства установи.

Якщо повідомлення про корупцію надійшло через регулярні або внутрішні канали повідомлення такої інформації, воно підлягає попередній перевірці у строк не більше як 10 робочих днів.

Законом визначено, що за результатами попередньої перевірки службова особа, відповідальна за її проведення, приймає одне з таких рішень:

- ▷ призначити проведення внутрішньої (службової) перевірки або розслідування інформації у разі підтвердження фактів, викладених у повідомленні, або необхідності подальшого з'ясування їх достовірності;
- ▷ передати матеріали до органу судового розслідування у разі встановлення ознак кримінального правопорушення або до інших органів, уповноважених реагувати на виявлені правопорушення в порядку, передбаченому КПК;
- ▷ закрити провадження у разі непідтвердження фактів, викладених у повідомленні.

Відповідно до абз. 6 ч. 3 ст. 53-2 Закону викривачу надається детальна письмова інформація про результати попередньої перевірки за його повідомленням про ко-

рупцію в триденний строк з дня завершення відповідної перевірки.

Звертаємо увагу, що ненаправлення в триденний строк такої інформації викривачу є порушенням вимог Закону.

Залежно від специфіки установи порядок проведення внутрішньої (службової) перевірки або розслідування може бути врегульований як на законодавчому рівні, так і локальним нормативним актом установи.

Водночас зазначимо, що працівники уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи), відповідальні за розгляд повідомлення про корупцію, в більшості випадків не матимуть повноважень приймати рішення про проведення внутрішньої (службової) перевірки або розслідування.

У зв'язку з цим рекомендується підготувати доповідну записку на ім'я керівника установи, у якій зазначити результати попередньої перевірки та наголосити на необхідності проведення внутрішньої (службової) перевірки або розслідування.

Відповідно до Порядку проведення службового розслідування стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та осіб, які для цілей Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 13.06.2020 № 950, рішення щодо проведення службового розслідування приймається керівником органу, в якому працює особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, або особа, яка для цілей Закону прирівнюється до особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, стосовно якої планується проведення службового розслідування.

Звертаємо увагу, що, відповідно до вимог Закону, проведення службового розслідування за повідомленнями про корупцію не може бути доручене особі, якої або близьких осіб якої стосується інформація, викладена в такому повідомленні.

Окрім проведення службового розслідування, Законом передбачено проведення внутрішньої (службової) перевірки. Зазначимо, що під проведенням внутрішньої (службової) перевірки мається на увазі збір інформації (надсилання запитів до інших структурних підрозділів установи, отримання пояснень працівників цих структурних підрозділів установи тощо). Порядок проведення таких перевірок може бути розроблений уповноваженим підрозділом (уповноваженою особою) та затверджений керівником установи.

Внутрішня (службова) перевірка або розслідування за повідомленням про корупцію проводиться у строк не більше 30 днів з дня завершення попередньої перевірки. Якщо в зазначений строк перевірити інформацію неможливо, керівник відповідного органу або юридичної особи чи його заступник продовжують строк перевірки або розслідування інформації до 45 днів, про що повідомляється викривач.

Відповідно до вимог ч. 3 ст. 53-2 Закону за результатами внутрішньої (службової) перевірки службова особа, відповідальна за її проведення, приймає одне з таких рішень:

- ▶ передати матеріали до органу досудового розслідування у разі встановлення ознак кримінального правопорушення або до інших органів, уповноважених реагувати на виявлені правопорушення;
- ▶ у межах компетенції про притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні законодавства, інформацію стосовно яких повідомлено, про усунення виявлених порушень, причин та умов вчинення правопорушення, спричинених ними наслідків, а також про здійснення заходів щодо відновлення прав і законних інтересів осіб та відшкодування збитків, шкоди, завданої фізичним та юридичним особам внаслідок допущених порушень.

Треба пам'ятати, що службова особа, від-

повідальна за проведення внутрішньої (службової) перевірки, не має повноважень приймати рішення про притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні законодавства. Тому вона повинна підготувати на ім'я керівника установи доповідну (службову) записку або висновок із зазначенням результатів внутрішньої (службової) перевірки.

Крім того, відповідно до ч. 8 Порядку проведення службового розслідування стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та осіб, які для цілей Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 13.06.2020 № 950, за результатами службового розслідування члени комісії складають акт, у якому зазначаються:

- ▷ факти, які стали підставою для проведення службового розслідування, посада, прізвище, ім'я та по батькові, рік народження, освіта, строк перебування на займаній посаді особи, стосовно якої проведено службове розслідування;
- ▷ заяви, клопотання, пояснення та зауваження особи, стосовно якої проведено службове розслідування;
- ▷ висновки службового розслідування, обставини, що пом'якшують або обтяжують відповідальність, причини та умови, що призвели до порушення, вжиті або запропоновані заходи для їх усунення чи обставини, що знімають з особи, стосовно якої проведено службове розслідування, безпідставні звинувачення або підозру;
- ▷ обґрунтовані пропозиції щодо усунення виявлених порушень та притягнення у разі потреби винних осіб до відповідальності згідно із законодавством.

У разі ухвалення рішення щодо притягнення особи, стосовно якої проведено службове розслідування, до відповідальності комісія пропонує вид дисциплінарного стягнення, передбаченого законодавством.

Під час визначення виду дисциплінарного стягнення члени комісії повинні враховувати ступінь тяжкості вчиненого проступку і заподіяну шкоду, обставини, за яких вчинено проступок, і попередню роботу особи, стосовно якої проведено службове розслідування.

У разі виявлення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення комісія подає керівникові органу пропозицію щодо надіслання акта службового розслідування до спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції.

Відповідно до Закону матеріали попередньої та внутрішньої (службової) перевірок або розслідувань повідомленої інформації про вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, інших порушень Закону зберігаються установою протягом трьох років з дня отримання такої інформації.

Стосовно вимоги передати матеріали до органу досудового розслідування у разі встановлення ознак кримінального правопорушення або до інших органів, уповноважених реагувати на виявлені правопорушення в порядку, передбаченому КПК, зазначимо таке.

Якщо в процесі проведення попередньої перевірки повідомлення службовою особою, відповідальною за проведення такої перевірки, встановлено ознаки кримінального або адміністративного правопорушення, то матеріали потрібно передати до органу досудового розслідування негайно, протягом 24 годин з моменту виявлення таких ознак (ч. 6 ст. 53 Закону).

Щодо порядку закриття провадження у разі непідтвердження фактів, викладених у повідомленні про корупцію, потрібно врахувати, що службова особа, відповідальна за проведення попередньої пере-

вірки, може підготувати висновок (довідку, службову або доповідну записку) на ім'я керівника установи про те, що викладені в зазначеному повідомленні факти не підтвердились.

Відповідно до ст. 53-6 Закону викривач має право отримувати інформацію за кінцевими результатами розгляду, перевірки та/або розслідування. Інформування має відбуватись незалежно від того, підтвердилась інформація чи ні.

3.3. ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ УПОВНОВАЖЕНИМ ОСОБАМ З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ ЩОДО РОЗГЛЯДУ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО КОРУПЦІЮ ТА РОБОТИ З ВИКРИВАЧАМИ

Важливо від самого початку встановити довірливі стосунки з особою, яка здійснює повідомлення про корупцію. Цього можна досягти лише шляхом постійного своєчасного та повного інформування викривача про кожну стадію опрацювання його повідомлення, варіанти рішень за результатами його перевірки, ризики для викривача через відповідне повідомлення, його права та гарантії захисту.

Задля уникнення формування надмірних очікувань варто роз'яснити викривачу ваші реальні можливості та обмеження як уповноваженої особи.

Важливо підтримувати постійний зв'язок з особою, яка здійснила повідомлення про корупцію, та обов'язково інформувати її про результати розгляду повідомлення.

Треба узгодити від самого початку основні правила спілкування та виконувати взяті на себе зобов'язання. Це варто робити, навіть якщо повідомлена викривачем інформація не містить фактичних даних, а за результатом розгляду повідомлення буде прийнято рішення про закриття провадження. Постійне інформування викривача сформує довіру не лише щодо розгляду його конкретного повідомлення про корупцію, а й загалом до роботи уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) та установи.

Для перевірки кожного повідомлення про корупцію уповноваженій особі рекомендується складати план його перевірки.

На етапі попередньої перевірки викладеної інформації перевагу треба віддати роботі з документами, а не опитуванню працівників. Важливо отримати доступ та опрацювати всі документи, що стосуються обставин, згаданих у повідомленні, і лише потім переходити до опитування.

Навіть якщо інформація, викладена в повідомленні про корупцію, не підтвердилася, конфіденційність особи, яка її повідомила, потрібно зберігати.

Якщо за результатами попередньої перевірки ухвалено рішення про передання повідомлення до органу досудового розслідування через наявність ознак кримінального правопорушення, уповноважена особа повинна в межах чинних повноважень з'ясувати причини та умови, що сприяли вчиненню відповідного правопорушення, щоб запобігти в майбутньому подібним діям в установі.

Важливо пам'ятати, що багато з отриманих повідомлень будуть за своїм змістом радше скаргами, ніж повідомленням про корупцію. Незважаючи на це, уповноважені особи повинні уважно перевіряти кожне повідомлення, що надійшло від викривача. У будь-якому разі важливо повідомити та належно обґрунтувати своє рішення особі, що здійснила повідомлення.

У разі безпосереднього звернення працівника до уповноваженої особи важливо заохотити працівника повідомити всі факти, які слугували для висновку про вчинення корупційного правопорушення.

Якщо працівник не хоче подавати повідомлення в письмовій формі, потрібно задокументувати усне повідомлення викривача шляхом складання відповідного письмового документа.

Під час опитування особи, яка бажає здійснити повідомлення, варто застосовувати техніку п'яти запитань (Хто? Що? Коли? Де? Чому?), адже на цьому етапі важливо зібрати якомога більше фактів, які б підтверджували повідомлену інформацію. Потрібно там, де це можливо, розглядати отриману від викривача інформацію у ширшому контексті. Треба пам'ятати, що основним завданням опитування є отримання від викривача впорядкованої та структурованої інформації.

Техніка п'яти запитань дає змогу описати ситуацію в обсязі, достатньому для її правильного попереднього оцінювання та

розроблення плану подальших дій та перспектив розгляду. Відповідь на кожне з поставлених запитань має містити фактичні дані, а не щось на кшталт «так» або «ні».

Важливо пам'ятати, що викривач зазвичай відчуває певне занепокоєння щодо розкриття його особи у зв'язку із здійсненим повідомленням та, як наслідок, очікує помсти з боку особи, стосовно якої було зроблено викриття. Це характерно передовсім для установ з міцною корпоративною культурою і цінностями.

Саме тому, готуючи анкету із запитаннями, подивіться на неї з погляду викривача. Ви хочете отримати якомога більше інформації, але яке враження справлять ці запитання на викривача? Запитувана інформація може його/її ідентифікувати? Із сукупності поставлених запитань можна здогадатися, хто є особою, яка повідомила? Запитувані подробиці можуть здатися незначними. Проте чи можуть вони стати причиною відмови від повідомлення, оскільки особа, яка повідомляє, вже відчуває занепокоєння?

Також важливо надавати викривачу необхідні консультації, зокрема у формі пам'яток про права викривачів, рекомендацій щодо поведінки викривача до/під час/після здійснення повідомлення тощо (додатки 5, 15, 16).

A large yellow triangle pointing to the left, with a blue triangle at its top-right corner and a grey triangle at its bottom-right corner.

РОЗДІЛ ІV

СПІВПРАЦЯ З
ВИКРИВАЧАМИ,
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДОТРИМАННЯ ЇХНІХ
ПРАВ ТА ГАРАНТІЙ
ЗАХИСТУ

Як уже зазначалося, до завдань уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) належить, зокрема, забезпечення захисту працівників, які повідомили про корупцію, від застосування негативних заходів впливу з боку керівника або роботодавця відповідно до законодавства щодо захисту викривачів.

Під час проведення дослідження «Антикорупційна доброчесність 2020» щодо питання «Спрогнозуйте наслідки викривання корупції від працівника Вашого органу на рівні органу» переважна більшість (65,9 %) працівників уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) вважають, що викривачі корупції з числа працівників жодних утисків на роботі зазнавати не будуть. Проте 22 % опитаних вважають, що викривачі будуть зазнавати утисків, але зможуть працювати в органі і надалі, а 12,2 % вважають, що викривача неодмінно звільнять, а іншим працівникам натягнуть на небажаність такої поведінки.

Щодо держслужбовців, то 46,8 % впевнені, що викривачі корупції з числа працівників жодних утисків на роботі зазнавати не будуть, 29 % – викривачі будуть зазнавати утисків, але зможуть працювати в органі і надалі, 24,2 % – викривача неодмінно звільнять, а іншим працівникам натягнуть на небажаність такої поведінки.

Відповідно до ч. 1 ст. 53-9 Закону до повноважень уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) у сфері захисту викривачів належить, зокрема, співпраця з викривачами, забезпечення дотримання їхніх прав та гарантій захисту, передбачених законом.

Розглянемо, як уповноважений підрозділ (уповноважена особа) може реалізувати вказані вище завдання та повноваження щодо захисту викривачів.

Треба зазначити, що у разі звернення викривача за захистом уповноважений підрозділ (уповноважена особа) має право, зокрема: витребувати від інших структурних підрозділів установи документи та робити чи отримувати їх копії; викликати

та опитувати осіб, дій або бездіяльності яких стосуються повідомлені викривачем факти, у тому числі керівника, заступників керівника установи; вносити подання керівнику відповідного органу чи юридичної особи про притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності за порушення Закону; виконувати інші визначені законом повноваження, спрямовані на всебічний розгляд повідомлень викривачів та захист їхніх прав та свобод.

На всіх етапах розгляду повідомлення про корупцію та спілкування з викривачем важливим є максимальний захист прав викривача. Особливо це стосується права викривача на конфіденційність.

У ст. 16 Директиви зазначено, що держави забезпечують, щоб інформація, яка ідентифікує особу викривача, не розкривалася жодній особі, окрім працівників, до компетенції яких входить отримання та реагування на повідомлення, без чіткої згоди викривача. Це положення застосовується також до будь-якої іншої інформації, завдяки якій прямо чи опосередковано може бути встановлено особу викривача (додаток 4).

Уповноваженим підрозділам (уповноваженим особам) з метою забезпечення права викривача на конфіденційність рекомендується:

- ▶ вчиняти зазначені вище дії, не розкриваючи особи викривача, який здійснив повідомлення про корупцію;
- ▶ якщо вчинення таких дій неможливо без розкриття особи викривача, письмово роз'яснити викривачу про заборону, передбачену ст. 53-6 Закону, та наголосити на необхідності надати письмову згоду на розкриття інформації щодо нього.

У разі відсутності письмової згоди викривача на розголошення інформації щодо нього уповноважений підрозділ (уповноважена особа) інформує викривача про неможливість подальшого розгляду повідомлення та вжиття заходів щодо його захисту. Викривачу потрібно роз'яснити його

права, зокрема на самостійне звернення за захистом своїх порушених прав до Національного агентства або до суду.

Також Директивою визначено, що у виняткових випадках інформацію, яка ідентифікує викривача, та будь-яку іншу інформацію, завдяки якій прямо чи опосередковано можна встановити його особу, може бути розкрито тільки у випадках, коли це є необхідним та співмірним зобов'язанням, що накладаються національним законодавством у межах розслідувань національними органами чи судових проваджень, у тому числі з метою гарантування прав на захист відповідної особи (додаток 4).

Щодо українського законодавства треба зазначити такі випадки, в яких розголошення відомостей про викривача не вважатиметься порушенням конфіденційності:

1. вжиття Національним агентством заходів щодо забезпечення правового та іншого захисту викривачів, а також проведення перевірки дотримання законодавства з цих питань (п. 13 ч. 1 ст. 11 Закону);
2. письмове повідомлення спеціально уповноваженого суб'єкта протягом 24 годин посадовими і службовими особами установ, їх структурних підрозділів у разі одержання повідомлення про вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення їх працівниками (ч. 6 ст. 53 Закону);
3. звернення уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) до Національного агентства щодо порушених прав викривача, його близьких осіб (п. 3 ч. 2 ст. 53-9 Закону);
4. надсилання особою, яка склала протокол про вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, інформації про особу викривача до Національного агентства у разі участі у справі про адміністративне правопорушення викривача одночасно з надісланням протоколу до суду (ч. 5 ст. 257 КУпАП);

5. повідомлення слідчим Національного агентства у письмовій формі протягом 24 годин з моменту внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань про початок досудового розслідування за участю викривача, підставу початку досудового розслідування та інші відомості (ч. 9 ст. 214 КПК);
6. надання інформації про викривача на виконання ухвали суду або слідчого судді, постанови дізнавача, слідчого, прокурора;
7. залучення до розгляду, перевірки та/або розслідування повідомлених викривачем фактів відповідних органів (наприклад, органів досудового розслідування, органів, відповідальних за здійснення контролю за дотриманням законів у відповідних сферах, таких як Державна служба України з питань праці, Державна аудиторська служба України).

Щодо забезпечення захисту викривачів від застосування негативних заходів впливу з боку керівника або роботодавця тут треба розуміти необхідність захисту трудових прав викривача.

ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ «АНТИКОРУПЦІЙНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ 2020» ЩОДО ПИТАННЯ «СПРОГНОЗУЙТЕ НАСЛІДКИ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРАЦІВНИКОМ ВАШОГО ОРГАНУ ПРО КОРУПЦІЮ КЕРІВНИКА ОРГАНУ» ВСТАНОВЛЕНО, ЩО 18,2 % ПРАЦІВНИКІВ УПОВНОВАЖЕНИХ ПІДРОЗДІЛІВ (УПОВНОВАЖЕНИХ ОСІБ) ВВАЖАЮТЬ, ЩО ВИКРИВАЧІВ КОРУПЦІЇ КЕРІВНИЦТВА ОРГАНУ (ПІДПРИЄМСТВА) БУДЕ ЗВІЛЬНЕНО, 10,1 % - ВИКРИВАЧА БУДЕ ПРИТЯГНУТО ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ З ФОРМАЛЬНИХ ПРИЧИН, 16 % - НА НЬОГО БУДЕ ЗДІЙСНЮВАТИСЯ ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТИСК З БОКУ КЕРІВНИЦТВА. ПОНАД 28 % ДЕРЖСЛУЖБОВЦІВ ВПЕВНЕНІ, ЩО ВИКРИВАЧА ЗВІЛЬНЯТЬ, ЩО СВІДЧИТЬ ПРО ПОТРЕБУ ЗНАЧНОГО ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ЩОДО ВСТАНОВЛЕНИХ ЧИННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ГАРАНТІЙ ЗАХИСТУ ПРАВ ВИКРИВАЧІВ.

У ст. 53-4 Закону зазначено гарантії захисту трудових прав викривача.

До викривача у зв'язку з повідомленням про корупцію забороняється застосовувати такі негативні заходи впливу:

- ▶ звільнення або примушення до звільнення;
- ▶ притягнення до дисциплінарної відповідальності;
- ▶ інші негативні заходи (переведення, атестація, зміна умов праці, відмова в призначенні на вищу посаду, скорочення заробітної плати).

Також до негативних заходів впливу на викривача належать формально правомірні рішення і дії керівника або роботодавця, які мають вибірковий характер, зокрема, не застосовуються до інших працівників у подібних ситуаціях та/або не застосовувалися до працівника в подібних ситуаціях раніше.

Крім того, у зв'язку з повідомленням про корупцію викривачу не може бути відмовлено:

- ▶ в укладенні чи продовженні договору, трудового договору (контракту);
- ▶ в наданні адміністративних та інших послуг.

Типові порушення трудових прав викривачів розглянуто в підрозділі 1.2 Посібника.

Законом передбачено такі гарантії та компенсації викривачу після встановлення, що до нього було вжито негативних заходів впливу:

- ▶ викривач, звільнений з роботи, підлягає негайному поновленню на попередній роботі (посаді) з виплатою середнього заробітку за час вимушеного прогулу (не більш як за 1 рік);
- ▶ викривач, переведений на іншу постійну нижчеоплачувану роботу (посаду), підлягає негайному поновленню

на попередній роботі (посаді) з виплатою різниці в заробітку за час виконання нижчеоплачуваної роботи (не більш як за 1 рік);

- ▶ викривачу виплачується середній заробіток за весь час вимушеного прогулу, якщо його заява про поновлення на роботі розглядається більше 1 року не з його вини;
- ▶ викривачу, якого було відсторонено від виконання трудових обов'язків не з його вини, здійснюється оплата праці на період відсторонення в розмірі середньої заробітної плати працівника за останній рік;
- ▶ викривачу виплачується грошова компенсація у розмірі 6-місячного середнього заробітку у разі наявності підстав для його поновлення на роботі та за його відмови від такого поновлення, а у разі неможливості поновлення - у розмірі 2-річного середнього заробітку.

Про існування загрози застосування негативних заходів впливу на викривача працівник уповноваженого підрозділу (уповноважена особа) може дізнатися під час візування проектів наказів з кадрових питань. За відсутності письмової згоди викривача на розголошення інформації щодо нього уповноважений підрозділ (уповноважена особа) не зможе вживати заходів щодо його захисту.

У разі наявності письмової згоди викривача на розголошення інформації щодо нього уповноважений підрозділ (уповноважена особа) має підготувати на ім'я керівника/заступника керівника установи доповідну (службову) записку, в якій потрібно зазначати про те, що особа є викривачем, роз'яснити гарантії захисту трудових прав викривача та можливі наслідки порушення вимог Закону в частині прав викривачів.

У ч. 5 ст. 21 Директиви передбачено, що у разі завдання викривачу шкоди після здійснення ним повідомлення автоматично презюмується, що шкоди йому було завдано в рамках переслідування за по-

відомлення, і особа, яка завдала шкоди, повинна доводити, що мала належне обґрунтування для вжиття певних заходів (додаток 4).

Вказаній нормі кореспондують норми українського законодавства, відповідно до яких у справах щодо застосування керівником або роботодавцем чи створення ним загрози застосування негативних заходів впливу до викривача у зв'язку з повідомленням ним або його близькими особами про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону іншою особою обов'язок доказування, що прийняті рішення, вчинені дії є правомірними і не були мотивовані діями позивача чи його близьких осіб щодо здійснення цього повідомлення, покладається на відповідача (ст. 77 КАС та ст. 81 ЦПК).

У п. 102, 107 ПОСТАНОВИ ВЕРХОВНОГО СУДУ У СПРАВІ № 815/2074/18 ВІД 15.08.2019 ЗАЗНАЧЕНО, ЩО ЗАСЛУГОВУЮТЬ НА УВАГУ ДОВОДИ ПОЗИВАЧА ПРО ТЕ, ЩО ВІДПОВІДАЧ (СУБ'ЄКТ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ) ЗОБОВ'ЯЗАНИЙ БУВ ДОВЕСТИ ВІДСУТНІСТЬ ПРИЧИННОГО ЗВ'ЯЗКУ МІЖ ПОВІДОМЛЕННЯМИ ПРО КОРУПЦІЮ ТА ЗАСТОСУВАННЯМ НЕГАТИВНИХ ЗАХОДІВ ВПЛИВУ АБО ЗАГРОЗИ ТАКИХ ЗАХОДІВ ВПЛИВУ. У РАЗІ НАЯВНОСТІ ОБґРУНТОВАНИХ ДОВОДІВ ВИКРИВАЧА ПРО ВЖИТТЯ ДО НЬОГО НЕГАТИВНИХ ЗАХОДІВ ВПЛИВУ ЧИ ЗАГРОЗИ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ, ЩО ПОВ'ЯЗАНО З ЙОГО ВИКРИВАЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ, СУБ'ЄКТ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ – ОРГАН ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ПОВИНЕН ДОВЕСТИ, ПРИНАЙМНІ, ЩО ЗАЗНАЧЕНОГО ЗВ'ЯЗКУ НЕ БУЛО, ТОБТО ЩО ТАКІ ЗАХОДИ, ВЖИТІ ДО ПОЗИВАЧА, НЕ ПОВ'ЯЗАНІ З ПОВІДОМЛЕННЯМ НИМ ПРО ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ» ІНШОЮ ОСОБОЮ; ЩО ВИКРИВАЧ ПОВІДОМИВ НЕ ПРО ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ», А ПРО ІНШІ ПОРУШЕННЯ; ЩО ДІЇ ВІДПОВІДАЧА НЕ БУЛИ НЕГАТИВНИМИ, ТОБТО ЩОДО ВИКРИВАЧА НЕ БУЛО ВЖИТО НЕГАТИВНИХ ЗАХОДІВ.

На це також варто звернути увагу керівника установи.

У разі порушення прав викривача уповноважений підрозділ (уповноважена особа) має роз'яснити викривачу його право звернутися за захистом до відповідних органів:

► **Національного агентства**

Відповідно до п. 13 ч. 1 ст. 11 Закону до повноважень Національного агентства належить, зокрема, здійснення співпраці з викривачами, забезпечення їх правового та іншого захисту, перевірка дотримання законодавства з питань захисту викривачів, внесення приписів з вимогою про усунення порушень трудових та інших прав викривачів і притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні їхніх прав, у зв'язку з такими повідомленнями.

Національне агентство може провести перевірку дотримання законодавства з питань захисту викривачів і у разі встановлення порушення прав викривача внести установі припис з вимогою про усунення порушень трудових прав викривача, притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні їхніх прав, у зв'язку з такими повідомленнями, провести службове розслідування.

Крім того, Національне агентство в разі звернення викривача:

1. здійснює представництво в суді інтересів викривача у випадках, якщо викривач неспроможний самостійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження, а представники або органи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси викривача, не здійснюють або неналежним чином здійснюють його захист;
2. має право бути присутнім на засіданнях судів усіх інстанцій, у тому числі на закритих судових засіданнях, за умови згоди викривача, в інтересах якого судовий розгляд оголошено закритим;
3. має право звертатися до суду з позо-

вом (заявою) про захист прав і свобод викривачів, брати участь у судовому розгляді справ, провадження в яких відкрито за його позовами (заявами, клопотаннями (поданнями));

4. має право вступати у справи, провадження в яких відкрито за позовами (заявами, клопотаннями (поданнями)) викривачів, на будь-якій стадії їх судового розгляду;
5. має право ініціювати незалежно від участі Національного агентства у судовому провадженні перегляд судових рішень у порядку, встановленому законом (ч. 3 ст. 53 Закону).

Водночас процесуальним законодавством передбачено, що Національне агентство може бути залучено як третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні викривача у справах щодо застосування керівником або роботодавцем чи створення ним загрози застосування негативних заходів впливу до викривача у зв'язку з повідомленням ним або членом його сім'ї про порушення вимог іншою особою (ст. 49 КАС, ст. 53 ЦПК).

Після надходження заяви викривача про залучення Національного агентства як третьої особи суд постановляє ухвалу про залучення.

► **центрів безоплатної правової допомоги**

Для захисту викривач може користуватися всіма видами правової допомоги, передбаченої Законом України «Про безоплатну правову допомогу», або залучити адвоката самостійно (ч. 1 та ч. 3 ст. 53 Закону).

Вказаним вище нормам Закону відповідають норми Закону України «Про безоплатну правову допомогу», в якому зазначено, що викривач у зв'язку з повідомленням ним інформації про корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення має право на безоплатну вторинну правову допомогу (п. 14 ч. 1 ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу»).

Частиною 2 ст. 13 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» передбачено, що безоплатна вторинна правова допомога включає такі **види правових послуг**:

- захист від обвинувачення;
- здійснення представництва інтересів у судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами;
- складення документів процесуального характеру.

Звернення про надання одного з цих видів правових послуг подаються особами, які досягли повноліття, до центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги за місцем фактичного проживання таких осіб (ч. 1 ст. 18 Закону України «Про безоплатну правову допомогу»).

Разом із зверненням про надання безоплатної вторинної правової допомоги особа або законний представник особи повинні подати документи, що підтверджують належність особи або осіб, стосовно яких звертається законний представник, до однієї з вразливих категорій осіб, передбачених ч. 1 ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу».

Враховуючи наведене, викривачу для реалізації права на безоплатну вторинну правову допомогу до центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги потрібно подати відповідне звернення разом з документами, що підтверджують здійснення ним повідомлення про корупцію (перелік таких документів зазначено в підрозділі 1.2 Посібника, додатку 6).

► **правоохоронних органів**

Незаконне звільнення викривача у зв'язку з повідомленням ним про вчинення іншою особою корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, інших порушень Закону є злочином, відповідальність за який передбачена ст. 172 КК.

У такому випадку уповноважений підрозділ (уповноважена особа) рекомендує

викривачу звернутися до Національної поліції України, Державного бюро розслідувань чи Національного бюро України відповідно до встановленої ст. 216 КПК підслідності.

Крім того, відповідно до ч. 2 ст. 53 Закону за наявності загрози життю, житлу, здоров'ю та майну викривачів, їх близьких осіб у зв'язку з повідомленням про корупцію правоохоронними органами до них можуть бути застосовані правові, організаційно-технічні та інші спрямовані на захист від протиправних посягань заходи, передбачені Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві».

Право на забезпечення безпеки відповідно до Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» мають виключно викривачі, які повідомили про кримінальне корупційне правопорушення та набули процесуального статусу заявника, а також близькі особи викривачів, які повідомили про кримінальне корупційне правопорушення.

Отже, викривачі, які повідомили не про корупційне, а про пов'язане з корупцією правопорушення або порушення інших вимог Закону, не мають права на забезпечення безпеки.

Для застосування заходів безпеки до викривачів мають бути відповідні приводи і підстави, передбачені ст. 20 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві».

Підставою, згідно з ч. 1 ст. 20 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», є дані, що свідчать про наявність реальної загрози життю, здоров'ю, житлу і майну викривача (наявність усних чи письмових погроз, виявлення в процесі проведення негласних слідчих (розшукових) дій чи оперативно-розшукових заходів інформації про підготовку посягання на викривача тощо).

Приводами для вжиття заходів безпеки

можуть бути: заява викривача або його близької особи; звернення керівника відповідного державного органу; отримання оперативної та іншої інформації про наявність загрози життю, здоров'ю, житлу та майну зазначених осіб (ч. 2 ст. 20 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»).

До викривачів можуть бути застосовані правові, організаційно-технічні та інші спрямовані на захист від протиправних посягань заходи, передбачені ст. 7 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві».

До правових заходів належать:

- ▷ забезпечення конфіденційності відомостей про особу;
- ▷ закритий судовий розгляд.

До організаційно-технічних заходів належать:

- ▷ особиста охорона, охорона житла і майна;
- ▷ видача спеціальних засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку;
- ▷ використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження;
- ▷ заміна документів та зміна зовнішності;
- ▷ зміна місця роботи або навчання з компенсацією різниці в зарплаті відповідно до законодавства;
- ▷ переселення в інше місце проживання;
- ▷ поміщення до дошкільної виховної установи або установи органів соціального захисту населення (додаток 7).

► суду

У ст. 55 Конституції України вказано, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом.

Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Відповідно до ст. 3 ЦПК, кожна особа має право в установленому порядку звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів.

Подібну норму містить ст. 5 КАС, відповідно до якої кожна особа має право в порядку, встановленому Кодексом, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або законні інтереси, і просити про їх захист.

A large yellow triangle pointing to the right, with a blue triangle at the top-left corner and a blue and white arrowhead at the right tip.

РОЗДІЛ V

ФОРМУВАННЯ
СПРИЯТЛИВОГО
СЕРЕДОВИЩА
ДЛЯ ВИКРИВАЧІВ
ТА КОРПОРАТИВНОЇ
КУЛЬТУРИ ПОВАГИ
ДО ВИКРИВАЧІВ В
УСТАНОВІ

Першочерговим є формування у потенційних викривачів переконання, що корупційні правопорушення або пов'язані з корупцією правопорушення, інші порушення Закону є суспільно шкідливими явищами, які гальмують розвиток економіки, суспільних інституцій, а від запобігання/виявлення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, порушень Закону виграють усі.

Гарантіями формування культури повідомлення у потенційних викривачів є визначення внутрішніх процедур і механізмів прийняття та розгляду повідомлень, перевірки та належного реагування на такі повідомлення.

Механізми заохочення та формування культури повідомлення – це сукупність закріплених у локальних нормативних актах засобів, за допомогою яких в установі формується уявлення про належне повідомлення про корупцію, повага до викривачів, а працівники заохочуються до повідомлення про корупцію.

Отже, механізми заохочення повідомлення реалізуються через комплекс таких засобів:

- ▶ затвердження локальних нормативних актів, які визначають форми заохочення, організаційні засади функціонування механізму заохочення;
- ▶ надання методичної допомоги та консультацій щодо здійснення повідомлення про корупцію;
- ▶ впровадження морального та матеріального заохочення викривачів.

Кожна установа має розробити внутрішній документ, яким визначатимуться механізми заохочення і формування культури повідомлення та порядок їх впровадження, систематично проводити моніторинг його виконання, здійснювати заходи, спрямовані на його реалізацію. Таким документом може бути положення щодо механізмів заохочення викривачів та формування культури повідомлення (додаток 17).

У такому документі мають бути обов'язково визначені, зокрема, організаційні засади функціонування механізмів заохочення та формування культури повідомлення, права та гарантії захисту викривачів, форми заохочення та формування культури повідомлення, проведення аналізу та самооцінки успішності заохочення та формування культури повідомлення.

Додатково заохоченню та формуванню культури повідомлення можуть сприяти:

- ▶ кодекс (стандарт) етичної поведінки працівників установи;
- ▶ пам'ятка щодо етичної поведінки в установі (додаток 18);
- ▶ пам'ятка щодо правового статусу, прав та гарантій захисту викривача (додаток 5);
- ▶ пам'ятка щодо порядку отримання викривачем безоплатної вторинної правової допомоги (додаток 6);
- ▶ пам'ятка щодо розгляду повідомлень про корупцію (додаток 13);
- ▶ пам'ятка щодо каналів повідомлення в установі (додаток 8);
- ▶ план роботи уповноваженого підрозділу щодо запобігання і виявлення корупції із зазначенням конкретних заходів, строків їх виконання та відповідальних виконавців.

Вказані пам'ятки надаються для ознайомлення під час прийняття на державну службу або службу в органи місцевого самоврядування, на початку проходження служби чи навчання, виконання певної роботи, участі у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності.

Організаційне забезпечення функціонування механізму заохочення та формування культури повідомлення в установі здійснює уповноважений підрозділ (уповноважена особа) шляхом:

- ▶ організації ефективної роботи внутрішніх та регулярних каналів повідомлення установи;

- ▶ якісного та своєчасного розгляду повідомлень, що надійшли через внутрішні та регулярні канали;
- ▶ постійної взаємодії з викривачами та інформування їх про стан та результати розгляду повідомлення про корупцію;
- ▶ надання методичної допомоги, консультацій щодо здійснення повідомлень про корупцію та захисту викривачів;
- ▶ розміщення на офіційному вебсайті та інформаційних дошках установи інформації про внутрішні та регулярні канали повідомлення;
- ▶ проведення просвітницької роботи та комунікаційних кампаній для потенційних викривачів.

Надання методичної допомоги, консультацій щодо здійснення повідомлення про корупцію, проведення внутрішніх навчань є одними з пріоритетних напрямів діяльності уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) та має спрямовуватися на забезпечення належного рівня знань та розуміння працівниками установи вимог до повідомлення про корупцію.

Для результативної роботи в цьому напрямку працівникам уповноваженого підрозділу (уповноваженій особі) потрібно:

- ▶ проводити постійний моніторинг повідомлень про корупцію, які надійшли до установи;
- ▶ аналізувати зміст таких повідомлень та узагальнювати інформацію за результатами такого аналізу;
- ▶ узагальнені матеріали, що не містять інформації з обмеженим доступом, та загальні результати роботи з повідомленнями розміщувати на вебсайті установи;
- ▶ у чіткій та доступній формі інформувати громадян і працівників установи про наявність внутрішніх та регулярних каналів для повідомлень;

- ▶ ознайомлювати працівників установи з внутрішнім документом щодо прийняття та розгляду повідомлень про корупцію.

Крім того, працівники уповноваженого підрозділу (уповноважена особа) можуть провести анонімне анкетування працівників установи (додаток 19).

За результатами проведення такого анкетування та його аналізу потрібно визначити проблемні питання та підготувати внутрішні навчання з проблемних питань.

Для проведення навчань працівники уповноваженого підрозділу (уповноважена особа) мають розробити план навчань та процедуру навчань (форми проведення, для якого кола осіб буде проводитись навчання, відповідальні особи за його проведення тощо).

Після проведення навчань щодо повідомлення про корупцію працівники уповноваженого підрозділу (уповноважена особа) мають оцінити ефективність таких навчань. Це можна зробити у формі анонімного анкетування працівників установи, які були слухачами навчань. Крім того, можна провести анонімне опитування учасників щодо змісту самих навчань, результати яких можуть бути використані для подальшого їх вдосконалення.

Консультації щодо повідомлення про корупцію майже завжди мають індивідуальний характер. Ці консультації можуть здійснювати працівники уповноваженого підрозділу (уповноважена особа) як очно, так і телефоном, або за допомогою електронних засобів зв'язку.

Стосовно методичної допомоги зазначимо, що це можуть бути як вказані вище розроблені працівниками уповноваженого підрозділу (уповноваженою особою) пам'ятки (віжуали) щодо правового статусу, прав і гарантій захисту викривача, видів каналів для повідомлень про корупцію, порядку розгляду повідомлень про корупцію, так і важливі рекомендації, які має врахувати викривач (додаток 16).

Під час надання методичної допомоги, консультацій щодо здійснення повідомлення та проведення внутрішніх навчань важливо звернути увагу потенційних викривачів на:

- ▶ захист трудових прав викривача;
- ▶ право викривача на конфіденційність та анонімність;
- ▶ право викривача на отримання інформації;
- ▶ право викривача на винагороду;
- ▶ юридичну відповідальність викривача;
- ▶ інші права та гарантії захисту викривача у відповідній установі.

Поширення такої інформації про права та гарантії захисту викривачів є засобом реалізації механізму заохочення повідомлення.

Уповноваженому підрозділу (уповноваженій особі) рекомендується не менше одного разу на рік проводити навчальні заходи щодо формування культури поваги до викривачів, до яких можуть залучатися представники іноземних спеціалізованих інституцій у сфері захисту викривачів, працівники Національного агентства та інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, експерти, викривачі.

Система заохочень викривачів може поєднувати застосування до викривачів моральних та матеріальних стимулів.

Моральне стимулювання може здійснюватися шляхом застосування заходів заохочення, передбачених нормами відповідного законодавства (наприклад, ст. 146 КЗпП, ст. 53 Закону України «Про державну службу», ч. 2 ст. 6 Дисциплінарного статуту Національної поліції, п. 15 Дисциплінарного статуту Збройних Сил України), без розкриття у внутрішньому документі (наказі) про застосування заходу заохочення дійсних підстав заохочення, за винятком випадків, коли викривач надав письмову згоду на розкриття інформації про його особу.

Моральне заохочення ґрунтується на особистій зацікавленості викривача у визнан-

ні його ролі у викритті корупції, суспільної важливості такої поведінки. Вже сам факт заохочення викривач сприймає як високу оцінку його вчинку та заслуг у цьому колективі.

Матеріальне заохочення може здійснюватися шляхом виплати премій, інших передбачених трудовим законодавством чи колективним договором виплат (нагородження цінним подарунком, надання кредиту на купівлю чи будівництво житла, придбання речей, надання путівок у санаторії, будинки відпочинку тощо).

Кожна установа в межах чинного законодавства та фонду оплати праці розробляє свій механізм матеріального заохочення.

Крім того, матеріальне стимулювання можливе за дотримання таких умов:

1. повідомлення про корупцію потенційний викривач здійснив добровільно. Термін «добровільно» означає, що особа прийняла рішення без впливу зовнішніх чинників, як-от: проведення стосовно працівника службової перевірки чи службового розслідування; отримання заявником запиту щодо обставин, пов'язаних з фактами, викладеними в повідомленні; зобов'язання заявника повідомити про корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення в межах своїх посадових обов'язків;
2. виплата заохочення не спричинить розкриття особи викривача.

Перелік можливих заохочень для викривачів може бути розширений та деталізований установою на власний розсуд у межах чинного законодавства.

Механізми формування культури повідомлення реалізуються через комплекс таких засобів:

- ▶ затвердження локальних нормативних актів щодо етичної поведінки в установі, зокрема формування поваги до викривачів як відповідальних громадян;

- ▶ проведення внутрішніх навчань з питань формування культури повідомлення;
- ▶ проведення комунікаційної кампанії та систематичне здійснення просвітницьких заходів.

Під час використання таких механізмів формування культури повідомлення, як проведення внутрішніх навчань, комунікаційних кампаній, просвітницьких заходів, важливо звертати увагу викривачів на:

1. вимоги до повідомлень;
2. способи та шляхи повідомлення викривачем про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону;
3. порядок здійснення перевірки за повідомленням викривача;
4. визначення та ознаки викривача.

Таке поширення інформації про вимоги до повідомлень, порядку їх розгляду, правовий статус та гарантії захисту викривача є механізмом формування культури повідомлення.

ПРОВЕДЕНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ «АНТИКОРУПЦІЙНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ 2020» ПОКАЗАЛО, ЩО НА ЗАПИТАННЯ «ЧИ ДОВОДИЛИ ВАМ ІНФОРМАЦІЮ ЩОДО ПОРЯДКУ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО МОЖЛИВІ ФАКТИ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У ВАШОМУ ДЕРЖАВНОМУ ОРГАНІ?» ДЕРЖАВНІ СЛУЖБОВЦІ ВІДПОВІЛИ: НІ, МЕНІ НЕ ВІДОМО ПРО ТАКИЙ ПОРЯДОК – 29 %; ТАК, МЕНЕ ОЗНАЙОМЛЮВАЛИ ІЗ ЗАТВЕРДЖЕНОЮ ПРОЦЕДУРОЮ ПОДАВАННЯ ТА РОЗГЛЯДУ ПОВІДОМЛЕНЬ – 54,3 %; ТАК, МЕНЕ ОЗНАЙОМИЛИ З РОЗРОБЛЕНИМИ ПАМ'ЯТКАМИ, ІНФОГРАФІКАМИ, ДЕ ПРОСТОЮ МОВОЮ БУВ ПОЯСНЕНИЙ АЛГОРИТМ ПОВІДОМЛЕННЯ – 16,7 %.

Рекомендується розмістити на вебсайті та інформаційних стендах установи інформаційні пам'ятки для викривачів, а також інформацію про порядок роботи з викривачами в установі.

Зокрема, для розміщення пропонується такий приблизний перелік інформації:

- ▶ хто може подати повідомлення про корупцію;
- ▶ коли і в який спосіб можна подати повідомлення про корупцію;
- ▶ щодо яких питань можна подати повідомлення;
- ▶ правові підстави подання повідомлення про корупцію;
- ▶ результати, яких можна очікувати від розгляду повідомлення про корупцію;
- ▶ уповноважений підрозділ (уповноважена особа), відповідальний за розгляд повідомлення про корупцію;
- ▶ інформація про порядок і строки розгляду повідомлення;
- ▶ перелік прав викривача та гарантій захисту;
- ▶ спосіб отримання інформації стосовно розгляду повідомлення про корупцію;
- ▶ питання, які є найчастіше предметом повідомлень;
- ▶ спеціально уповноважені суб'єкти, до яких може звернутись потенційний викривач;
- ▶ контактна інформація установи, уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи);
- ▶ посилання на розділ сайту Національного агентства, де розміщується інформація для викривачів;
- ▶ посилання на центри безоплатної правової допомоги.

Для формування культури повідомлення установа щорічно оприлюднює звіт, у якому зазначається кількість повідомлень, що надійшли від викривачів, та як ці повідомлення сприяли запобіганню та виявленню корупції в установі.

Також установа може проводити аналіз успішності функціонування механізмів заохочення та формування культури повідомлення.

Проведення такого аналізу забезпечує уповноважений підрозділ (уповноважена особа), його результати доповідаються керівнику установи та можуть бути розміщені на внутрішньому вебсайті установи.

Під час проведення аналізу успішності заохочення та формування культури повідомлення потрібно застосувати такі індикатори:

1. кількість просвітницьких заходів, спрямованих на формування поваги до викривачів;
2. кількість працівників, що пройшли навчання;
3. кількість методичних і просвітницьких матеріалів;
4. кількість звернень щодо порушення прав викривачів через здійснене повідомлення;
5. кількість повідомлень від викривачів;
6. кількість та види застосованих заохочень тощо.

Отже, правильно розроблена і застосовувана система заохочень – дієвий механізм, що дає змогу установі стимулювати потенційних викривачів.

Результатом формування культури повідомлення має стати:

- ▶ запровадження в установі нульової толерантності до корупційних правопорушень або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, чіткого розуміння їх сутності, типових форм корупційних проявів та корупційних ситуацій, що можуть виникати в повсякденній роботі;
- ▶ формування в працівників знань щодо принципів і механізмів запобігання корупції, вмінь та навичок застосування цих знань на практиці;
- ▶ повідомлення працівниками про всі можливі факти корупційних проявів, повага до викривачів як вартових доброчесності.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

ПЕРЕЛІК

КРИМІНАЛЬНИХ КОРУПЦІЙНИХ ТА ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЗАКРІПЛЕНИХ У КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Кримінальні правопорушення, які є корупційними, у разі їх вчинення шляхом зловживання особою своїм службовим становищем

ст. 191 КК	Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем
ст. 262 КК	Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем
ст. 308 КК	Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем
ст. 312 КК	Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем
ст. 313 КК	Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням
ст. 320 КК	Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів
ст. 357 КК	Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження
ст. 410 КК	Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем

Кримінальні корупційні правопорушення

ст. 210 КК	Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням
ст. 354 КК	Підкуп працівника підприємства, установи чи організації
ст. 364 КК	Зловживання владою або службовим становищем
ст. 364-1 КК	Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми

ст. 365-2 КК Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги

ст. 368 КК Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою

ст. 368-3 КК Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми

ст. 368-4 КК Підкуп особи, яка надає публічні послуги

ст. 368-5 КК Незаконне збагачення

ст. 369 КК Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі

Кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією

ст. 366-2 КК Декларування недостовірної інформації

ст. 366-3 КК Неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування

ст. 369-3 КК Протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань

ДОДАТОК 2

ПЕРЕЛІК

АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ, ЯКІ ЗАКРІПЛЕНО В КОДЕКСІ УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

ст. 172-4 КУпАП	Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності
ст. 172-5 КУпАП	Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків
ст. 172-6 КУпАП	Порушення вимог фінансового контролю
ст. 172-7 КУпАП	Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів
ст. 172-8 КУпАП	Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень
ст. 172-8-1 КУпАП	Порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг
ст. 172-9 КУпАП	Невжиття заходів щодо запобігання корупції
ст. 172-9-1 КУпАП	Порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням
ст. 172-9-2 КУпАП	Порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля
ст. 188-46 КУпАП	Невиконання законних вимог (приписів) Національного агентства

ДОДАТОК 3

ПЕРЕЛІК ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ (ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ»), ЗА ВЧИНЕННЯ ЯКИХ ОСОБУ МОЖЕ БУТИ ПРИТЯГНУТО ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ (НЕ Є ВИЧЕРПНИМ)

1. Недотримання вимог Закону щодо утворення (визначення) уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції та щодо погодження звільнення керівника уповноваженого підрозділу (ст. 13-1 Закону).
2. Неприйняття антикорупційної програми, неподання на погодження антикорупційної програми Національному агентству (ст. 19 Закону).
3. Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища (ст. 22 Закону).
4. Порушення обмежень щодо одержання подарунка та недотримання вимог Закону при одержанні неправомірної вигоди чи подарунка (ст. 23, 24 Закону).
5. Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 25 Закону).
6. Порушення обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування (ст. 26 Закону).
7. Порушення обмежень спільної роботи близьких осіб (ст. 27 Закону).
8. Порушення вимог Закону щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (ст. 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35-1, 36 Закону).
9. Порушення правил етичної поведінки (ст. 38-44 Закону).
10. Порушення вимог Закону щодо фінансового контролю (ст. 46, 51-2 Закону).
11. Недотримання вимог Закону щодо захисту викривачів (ст. 53-53-9 Закону).
12. Недотримання вимог Закону щодо заборони на одержання пільг, послуг і майна органами державної влади та органами місцевого самоврядування (ст. 54 Закону).
13. Недотримання вимог Закону щодо організації проведення спеціальної перевірки (ст. 56-58 Закону).
14. Незабезпечення керівником, засновниками (учасниками) юридичної особи регулярної оцінки корупційних ризиків у її діяльності та нездійснення відповідних антикорупційних заходів (ст. 61 Закону).
15. Незатвердження антикорупційної програми юридичною особою (ст. 62 Закону).
16. Непризначення у юридичній особі, яка зобов'язана затверджувати антикорупційну програму, посадової особи, відповідальної за її реалізацію (ст. 62 Закону).
17. Недотримання вимог Закону щодо погодження звільнення Уповноваженого, відповідального за виконання антикорупційної програми в юридичній особі (ст. 64 Закону).

18. Непроведення службового розслідування стосовно особи, яка вчинила корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення, або непрягнення працівників до дисциплінарної відповідальності відповідно до вимог закону (ст. 65-1 Закону).
19. Недотримання вимог щодо незаконних актів та правочинів (ст. 67 Закону).

ДОДАТОК 4

ДИРЕКТИВА (ЄС) 2019/1937 ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ І РАДИ ЄС від 23.10.2019 ПРО ЗАХИСТ ОСІБ, ЯКІ ПОВІДОМЛЯЮТЬ ПРО ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА СОЮЗУ¹

РОЗДІЛ I

СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ, ВИЗНАЧЕННЯ ТА УМОВИ ЗАХИСТУ

Стаття 1

Мета

Метою цієї Директиви є забезпечення дотримання законодавства та політик Союзу в конкретних сферах через встановлення єдиних мінімальних стандартів, які забезпечують високий рівень захисту осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу.

Стаття 2

Матеріальна сфера застосування

1. Ця Директива встановлює єдині мінімальні стандарти щодо захисту осіб, які повідомляють про такі порушення законодавства Союзу:

- ▶ порушення, які підпадають під сферу застосування актів Союзу, що визначені в Додатку, які стосуються таких сфер:
 - ▷ державні закупівлі;
 - ▷ фінансові послуги, продукти та ринки, а також запобігання відмиванню грошей та фінансуванню тероризму;
 - ▷ безпека продуктів та їх відповідність стандартам;
 - ▷ безпека на транспорті;
 - ▷ охорона навколишнього середовища;
 - ▷ радіаційний захист та ядерна безпека;
 - ▷ безпека харчових продуктів та кормів, здоров'я та добробут тварин;
 - ▷ громадське здоров'я;
 - ▷ захист прав споживачів;
 - ▷ захист приватності та персональних даних; безпека мереж та інформаційних систем;
 - ▷ порушення, які впливають на фінансові інтереси Союзу, згідно зі статтею 325ДФЄС² та, як далі визначено, відповідними законами Союзу;

¹ Цей переклад є неофіційним та містить лише основну частину Директиви. З повним текстом можна ознайомитися за посиланням: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32019L1937>.

² Договір про функціонування Європейського Союзу (прим. перекладача).

- ▷ порушення, які стосуються внутрішнього ринку, згідно зі статтею 26(2) ДФЄС, зокрема порушення правил Союзу щодо конкуренції та державної допомоги, а також порушення, які стосуються внутрішнього ринку, щодо актів, які порушують правила оподаткування прибутку підприємств, чи схем, мета яких полягає в отриманні податкових пільг, що позбавляє законодавство оподаткування прибутку підприємств, яке застосовується, його предмета та мети.

Ця Директива не обмежує прав держав-членів розширювати заходи захисту згідно з національним законодавством щодо сфер чи актів, які не охоплено пунктом 1.

Стаття 3

Зв'язок з іншими актами Союзу та положеннями національного законодавства

У разі, коли галузевими актами Союзу, перерахованими в частині II Додатку, передбачено конкретні правила щодо повідомлення про порушення, застосовуються такі правила. Положення цієї Директиви застосовуються тією мірою, наскільки предмет є не врегульований такими обов'язковими галузевими актами Союзу.

Ця Директива не впливає на зобов'язання держав-членів забезпечити національну безпеку чи на їх повноваження щодо захисту власних істотних безпекових інтересів. Зокрема, вона не застосовується до повідомлення про порушення правил закупівель, що стосуються аспектів оборони чи безпеки, окрім випадків, коли вони охоплюються відповідними актами Союзу.

Ця Директива не впливає на застосування законодавства Союзу чи національного законодавства, що стосується будь-якої з таких сфер:

- ▶ захист інформації з обмеженим доступом³;
- ▶ захист юридичних або медичних професійних привілеїв на збереження професійної таємниці;
- ▶ таємниця судового засідання;
- ▶ правила провадження у кримінальних справах.

4. Ця Директива не впливає на національні правила щодо застосування працівниками їхніх прав на отримання консультацій їхніх представників чи професійних спілок та щодо захисту від будь-яких необґрунтованих шкідливих заходів, яких було вжито в результаті консультацій, а також автономності соціальних партнерів та їхнього права укладати колективні угоди. Це не обмежує рівня захисту, що надається цією Директивою.

Стаття 4

Особи, до яких застосовується ця Директива

1. Ця Директива застосовується до осіб, які повідомляють про порушення і які працюють у приватному або державному секторах, які отримали інформацію про порушення в межах робочої діяльності, включно принаймні з такими особами:

- ▶ особи, які мають статус працівника в розумінні статті 45(1) ДФЄС, зокрема державних службовців;

³ Classified information – в оригіналі, мова радше йде про інформацію, доступ до якої обмежено з мотивів державної безпеки (прим. перекладача).

- ▶ особи, які мають статус самозайнятої особи в розумінні статті 49 ДФЄС;
- ▶ акціонери та особи, які належать до адміністративного, управлінського чи наглядового органу підприємства, зокрема є членами без виконавчих повноважень; а також волонтери та тренери як на оплатній, так і на безоплатній основі;
- ▶ будь-які особи, котрі працюють під наглядом та управлінням підрядників, субпідрядників та постачальників.

2. Ця Директива також застосовується до осіб, які повідомляють про порушення, якщо вони повідомляють чи розкривають для громадськості інформацію про порушення, яку вони отримали в робочих відносинах, що з того часу припинилися.

3. Ця Директива також застосовується до осіб, які повідомляють про порушення, трудові відносини яких ще не набрали чинності, якщо інформацію про порушення було отримано в процесі прийняття на роботу чи інших перемовин, що передують укладенню контракту.

4. Заходи щодо захисту осіб, які повідомляють про порушення, що встановлені в розділі VI, також застосовуються у відповідних випадках до:

- ▶ осіб, які сприяють повідомленню;
- ▶ третіх осіб, пов'язаних з особами, які повідомляють про порушення і які можуть зазнати помсти в межах діяльності, пов'язаної з роботою, як-от колеги чи родичі осіб, які повідомляють про порушення;
- ▶ юридичних осіб, якими володіє особа, яка повідомляє про порушення, на яких вона працює чи з якими вона іншим чином пов'язана в межах діяльності, пов'язаної з роботою.

Стаття 5

Визначення

Для цілей цієї Директиви застосовано такі визначення:

- ▶ «*порушення*» означає дії чи бездіяльність, які:
 - ▷ є незаконними та стосуються законодавства Союзу і матеріальних сфер, до яких застосовується ця Директива, про які йдеться в статті 2; чи
 - ▷ суперечать предмету чи меті правил, встановлених законодавством Союзу, у межах матеріальних сфер, до яких застосовується ця Директива, про які йдеться в статті 2;
- ▶ «*інформація про порушення*» означає інформацію, включно з розумними підозрами про дійсні чи потенційні порушення, що сталися чи ймовірно стануться в організації, де особа, яка повідомляє про порушення, працює або працювала, чи в іншій організації, з якою особа, яка повідомляє про порушення, має або мала контакти через її роботу, і про спроби приховати такі порушення;
- ▶ «*повідомляти*» чи «*повідомлення*» означає усне або письмове доведення до відома інформації про порушення;
- ▶ «*внутрішнє повідомлення*» означає доведення до відома інформації про порушення всередині юридичної особи в приватному або державному секторі в усній або письмовій формах;

- ▶ «*зовнішнє повідомлення*» означає доведення до відома компетентних органів інформації про порушення в усній чи письмовій формах;
- ▶ «*публічне розкриття*» чи «*розкривати для громадськості*» означає зробити інформацію про порушення доступною в публічній сфері;
- ▶ **«особа, яка повідомляє про порушення»** означає фізичну особу, яка повідомляє чи розкриває для громадськості інформацію про порушення, яку вона отримала в межах виконання нею діяльності, пов'язаної з роботою;
- ▶ «*особа, яка сприяє повідомленню*» означає фізичну особу, яка допомагає особі, яка повідомляє про порушення, в процесі повідомлення про порушення в межах діяльності, пов'язаної з роботою, і допомога якої повинна бути конфіденційною;
- ▶ «*в межах діяльності, пов'язаної з роботою*» означає поточну діяльність чи діяльність у минулому в приватному чи державному секторах, завдяки якій, незалежно від характеру такої діяльності, особа отримує інформацію про порушення та в межах якої такі особи можуть зазнати переслідування в разі повідомлення ними такої інформації;
- ▶ «*особа, про яку йдеться*» означає юридичну чи фізичну особу, про яку йдеться в повідомленні чи розкритті для громадськості як про особу, якій приписується порушення чи з ким така особа асоціюється;
- ▶ «*переслідування*» означає пряму чи опосередковану дію чи бездіяльність, яка відбувається в межах діяльності, пов'язаної з роботою, спричиняється внутрішнім чи зовнішнім повідомленням або розкриттям для громадськості і яка спричиняє чи може спричинити необґрунтовану шкоду особі, яка повідомляє про порушення;
- ▶ «*реагування*» означає будь-яку дію, яка вчиняється отримувачем повідомлення про порушення чи будь-яким компетентним органом для оцінки правдивості звинувачень, що містяться в повідомленні, і, у відповідних випадках, для виправлення порушення, про яке повідомляється, зокрема через вжиття таких заходів, як внутрішнє розслідування, розслідування, обвинувачення, заходи щодо відшкодування коштів чи закриття провадження;
- ▶ «*інформування про заходи, яких було вжито*» означає надання особі, яка повідомляє про порушення, інформації про заходи, які передбачено чи яких вжито як реагування, та про підстави для такого реагування;
- ▶ «*компетентний орган*» означає національний орган, визначений для отримання повідомлень відповідно до розділу III та інформування особи, яка повідомляє про порушення, про вжиті заходи та/або визначений здійснювати обов'язки, передбачені цією Директивою, зокрема щодо реагування.

Стаття 6

Умови захисту осіб, які повідомляють про порушення

1. Особи, які повідомляють про порушення, мають право на захист за цією Директивою за умови, що:
 - ▶ вони мають розумні підстави вважати, що інформація про порушення, яку було повідомлено, була правдивою на час повідомлення і що така інформація охоплюється сферою застосування цієї Директиви; і

- ▷ вони повідомили про порушення внутрішньо відповідно до статті 7 або зовнішньо відповідно до статті 10 чи зробили публічне розкриття відповідно до статті 15.
- 2. Не обмежуючи існуючих зобов'язань щодо забезпечення анонімності повідомлення відповідно до законодавства Союзу, ця Директива не впливає на повноваження держав-членів вирішувати, чи зобов'язані юридичні особи в приватному чи державному секторі, а також компетентні органи приймати та реагувати на анонімні повідомлення про порушення.
- 3. Особи, які здійснили повідомлення чи публічне розкриття інформації про порушення анонімно, але яких надалі було встановлено і які зазнали переслідування, незважаючи на це, мають право на захист, передбачений розділом VI, за умови, що вони відповідають умовам, встановленим у пункті 1.
- 4. Особи, які здійснюють повідомлення до відповідних установ, органів, офісів чи агентств Союзу про порушення, до яких застосовується ця Директива, мають право на захист, як встановлено в цій Директиві згідно з тими ж умовами, що й для осіб, які здійснюють зовнішнє повідомлення.

РОЗДІЛ II

ВНУТРІШНЄ ПОВІДОМЛЕННЯ ТА РЕАГУВАННЯ

Стаття 7

Повідомлення через внутрішні канали повідомлення

1. Зазвичай, і не обмежуючи положення статей 10 та 15, інформацію про порушення може бути повідомлено через застосування внутрішніх каналів для повідомлення із застосуванням процедур, передбачених у цьому розділі.
2. Держави-члени заохочують повідомлення через внутрішні канали для повідомлення інформації перед тим, як повідомляти через зовнішні канали для повідомлення інформації, у тих випадках, коли порушення може бути належним чином усунуте на внутрішньому рівні і особа, яка повідомляє про порушення, вважає, що ризик переслідування відсутній.
3. Належна інформація щодо використання внутрішніх каналів повідомлення, про які йдеться в пункті 2, надається з огляду на інформацію, що надається юридичними особами в приватному та державному секторах відповідно до підпункту (g) статті 9(1) чи компетентними органами відповідно до підпункту (a) статті 12(4) та статті 13.

Стаття 8

Зобов'язання створити канали для внутрішнього повідомлення

1. Держави-члени після консультацій та узгодження із соціальними партнерами, де це передбачено національним законодавством, забезпечують створення юридичними особами в приватному та державному секторах каналів та процедур для внутрішнього повідомлення та для реагування.
2. Канали та процедури, про які йдеться в пункті 1 цієї статті, надають можливість працівникам повідомляти інформацію про порушення. Вони можуть надавати можливість іншим особам, про яких ідеться в підпунктах (b), (c) та (d) статті 4(1) та

статті 4(2), які мають контакт з юридичною особою в межах діяльності, пов'язаної з роботою, також повідомляти інформацію про порушення.

3. Пункт 1 застосовується до юридичних осіб у приватному та державному секторах, кількість працівників яких становить 50 або більше.
4. Поріг, встановлений пунктом 3, не застосовуються до юридичних осіб, до яких застосовується законодавство Союзу, про яке йдеться в частині I.B та II Додатку.
5. Управління каналами для повідомлення може здійснюватися на внутрішньому рівні особою чи відділом, визначеними для таких цілей, чи на зовнішньому рівні третьою стороною. Гарантії та вимоги, про які йдеться в статті 9(1), також застосовуються до уповноважених третіх сторін, які здійснюють управління каналом для повідомлення інформації від імені юридичної особи в приватному секторі.
6. Юридичні особи в приватному секторі з кількістю працівників від 50 до 249 можуть спільно користуватися ресурсами, що стосуються отримання повідомлень та здійснення будь-якого розслідування. Це не впливає на зобов'язання, які накладаються на таких юридичних осіб цією Директивою, щодо дотримання конфіденційності, інформування про вжиті заходи та усунення порушення, про яке повідомлено.
7. Після належної оцінки ризиків із врахуванням характеру діяльності юридичних осіб та рівня ризику, що впливає, зокрема щодо довкілля чи громадського здоров'я, держави-члени можуть установити вимогу щодо юридичних осіб у приватному секторі, кількість працівників яких становить менше 50, створити канали та процедури для внутрішнього повідомлення відповідно до розділу II.
8. Держави-члени повідомляють Комісію про будь-які рішення, які вони приймають щодо встановлення вимоги до юридичних осіб у приватному секторі щодо створення каналів для внутрішнього повідомлення відповідно до пункту 7. Таке повідомлення містить підстави для прийняття такого рішення та критерії, які використовувалися для оцінювання ризику, про який йдеться в пункті 7. Комісія доводить таке рішення до відома інших держав-членів.
9. Пункт 1 застосовується до всіх юридичних осіб у державному секторі, зокрема до будь-якої юридичної особи, якою володіють чи яку контролюють такі юридичні особи.

Держави-члени можуть звільнити органи управління міст із кількістю мешканців менше 10000, чи кількість працівників яких становить менше 50, чи інших юридичних осіб, про яких йдеться в першому підпункті цього пункту, кількість працівників яких становить менше 50, від зобов'язання, про яке йдеться в пункті 1.

Держави-члени можуть передбачити, що канали внутрішнього повідомлення можна спільно використовувати різними муніципальними органами управління чи управляти спільними муніципальними органами відповідно до національного законодавства за умови, що спільні канали для внутрішнього повідомлення відрізняються і не залежать від відповідних каналів для зовнішнього повідомлення.

Стаття 9

Порядок внутрішнього повідомлення та реагування

1. Порядок внутрішнього повідомлення та реагування, про що йдеться у статті 8, включає таке:

- ▷ канали для отримання повідомлень, які розроблені, створені та управляються в безпечний спосіб, що забезпечує конфіденційність особи, яка здійснює повідомлення, та захист будь-якої третьої сторони, про яку йдеться в повідомленні, а також перешкоджає доступу до них персоналу, який не має відповідних повноважень;
 - ▷ підтвердження отримання повідомлення особою, яка повідомляє про порушення, протягом семи днів після отримання;
 - ▷ призначення безсторонньої особи чи відділу, що мають повноваження реагувати на повідомлення і можуть бути тими самими особою чи відділом, які отримують повідомлення і ведуть комунікацію з особою, яка повідомляє про порушення, і за потреби вимагають додаткову інформацію від особи, яка повідомляє про порушення, чи інформують її про вжиті заходи;
 - ▷ добросовісне реагування визначеною особою чи відділом, про які йдеться в підпункті (с);
 - ▷ добросовісне реагування, якщо це передбачено національним законодавством, на анонімні повідомлення;
 - ▷ розумні часові межі для інформування про вжиті заходи, що не перевищували б трьох місяців від підтвердження отримання чи, у разі якщо підтвердження повідомлення не надсилалося особі, яка повідомляє про порушення, трьох місяців від закінчення триденного періоду після подання повідомлення;
 - ▷ надання чіткої та доступної інформації про порядок подання повідомлення за зовнішніми каналами компетентним органам відповідно до статті 10 і у відповідних випадках до установ, органів, офісів чи агентств Союзу.
2. Канали, передбачені підпунктом (а) пункту 1, забезпечують повідомлення усно чи письмово або в обох формах. Повідомлення в усній формі здійснюється телефоном або через інші системи голосових повідомлень і на запит особи, яка повідомляє про порушення, через особисту зустріч у розумних часових межах.

РОЗДІЛ III

ЗОВНІШНЄ ПОВІДОМЛЕННЯ ТА РЕАГУВАННЯ

Стаття 10

Повідомлення через канали для зовнішнього повідомлення

Не обмежуючи положення підпункту (b) статті 15(1), особи повідомляють інформацію про порушення, використовуючи канали та процедури, про які йдеться в статтях 11 та 12 (насамперед через внутрішні канали або шляхом безпосереднього повідомлення через канали для зовнішнього повідомлення).

Стаття 11

Зобов'язання щодо створення каналів для зовнішнього повідомлення та реагування на повідомлення

1. Держави-члени визначають компетентні органи для отримання, інформування та реагування на повідомлення та забезпечують їх належними ресурсами.
2. Держави-члени забезпечують компетентні органи належними ресурсами, щоб:

- ▷ створили незалежні та автономні канали для зовнішнього повідомлення, для отримання та оброблення інформації про порушення;
 - ▷ невідкладно, але в жодному разі не пізніше ніж протягом семи днів після отримання, підтвердили отримання, окрім випадків, коли особа, яка здійснює повідомлення, прямо висловлює іншу вимогу або коли компетентний орган має розумні підстави вважати, що підтвердження отримання поставить під загрозу захист особи, яка здійснює повідомлення, від ідентифікації;
 - ▷ здійснювали добросовісне реагування на повідомлення;
 - ▷ інформували особу, яка повідомляє про порушення, про вжиті заходи в розумних часових межах, що не перевищували б трьох або шести місяців у належно обґрунтованих випадках;
 - ▷ доводили до відома особи, яка повідомляє про порушення, результат розслідувань, ініційованих на підставі повідомлення, у порядку, встановленому національним законодавством;
 - ▷ передавали протягом належного часу інформацію, що міститься в повідомленні, до компетентних установ, органів, офісів чи агентств Союзу, відповідно до обставин, для подальшого розслідування, де це передбачено законодавством Союзу чи національним законодавством.
3. Держави-члени можуть передбачити, що компетентні органи після належної оцінки справи можуть вирішити, що порушення, про яке повідомлено, вочевидь, є незначним і не потребує подальшого реагування відповідно до цієї Директиви, окрім закриття провадження. Це не впливає на інші зобов'язання чи інші процедури, які застосовуються для усунення порушень, про які повідомляється, чи засобів захисту, які встановлюються цією Директивою щодо внутрішнього чи зовнішнього повідомлення. У такому разі компетентні органи інформують особу, яка повідомляє про порушення, про своє рішення та підстави для такого рішення.
 4. Держави-члени мають передбачити, що компетентні органи можуть вирішити закрити провадження щодо повторних повідомлень, що не містять жодної нової суттєвої інформації про порушення порівняно з останнім повідомленням, за яким було завершено відповідну процедуру, окрім випадків, коли нові правові чи фактичні обставини обґрунтовують інше реагування. У такому разі компетентні органи інформують особу, яка повідомляє про порушення, про своє рішення та підстави для такого рішення.
 5. Держави-члени можуть передбачити, що у разі великих обсягів подання повідомлень компетентні органи можуть першочергово займатися повідомленнями про серйозні порушення чи порушення суттєвих положень у сфері застосування цієї Директиви, не впливаючи на часові межі, встановлені підпунктом (d) пункту 2.
 6. Держави-члени забезпечують, щоб будь-який орган, який отримав повідомлення, навіть не маючи повноважень на усунення порушення, про яке повідомляється, передав його компетентному органу протягом розумного періоду в безпечний спосіб і невідкладно поінформував особу, яка повідомляє про порушення, про таке передання.

Влаштування каналів для зовнішнього повідомлення

1. Канали для зовнішнього повідомлення вважаються незалежними та автономними, якщо вони відповідають усім критеріям, зазначеним нижче:
 - ▷ вони розробляються, утворюються та управляються в спосіб, який забезпечує повноту, цілісність та конфіденційність інформації і запобігає доступу до неї працівників компетентного органу, які не мають на це повноважень;
 - ▷ вони дають змогу довготривалого зберігання інформації відповідно до статті 18 для уможливлення проведення подальших розслідувань.
2. Канали для зовнішнього повідомлення уможливають повідомлення інформації в письмовій та усній формах. Повідомлення в усній формі здійснюються телефоном чи через інші системи голосових повідомлень і на запит особи, яка повідомляє про порушення, через особисту зустріч у розумних часових межах.
3. Компетентні органи забезпечують, щоб у випадках, коли повідомлення отримується не через канали, про які йдеться в пунктах 1 і 2, або працівниками, які не є відповідальними за розгляд повідомлень, цим працівникам забороняється розкривати будь-яку інформацію, що може ідентифікувати особу, яка повідомляє про порушення, чи особу, про яку йдеться; і вони мають невідкладно переслати отримане ними повідомлення без змін працівникам, відповідальним за розгляд повідомлень.
4. Держави-члени забезпечують визначення компетентними органами працівників, відповідальних за розгляд повідомлень, зокрема за таке:
 - ▷ надання будь-якій заінтересованій особі інформації щодо порядку повідомлення;
 - ▷ отримання та реагування на повідомлення;
 - ▷ підтримання контакту з особою, яка повідомляє про порушення, з метою інформування про вжиті заходи та (за потреби) запиту про надання додаткової інформації.
5. Для працівників, про яких ідеться в пункті 4, забезпечується спеціальне навчання щодо розгляду повідомлень.

Інформація про отримання повідомлень та реагування на них

Держави-члени забезпечують опублікування компетентними органами на їхніх вебсайтах в окремому розділі, який можна легко визначити та до якого легко отримати доступ, інформації про принаймні таке:

- ▶ умови відповідності критеріям щодо отримання захисту за цією Директивою;
- ▶ контактні дані каналів для зовнішнього повідомлення відповідно до статті 12, а саме: електронна та поштова адреси; номери телефонів таких каналів із зазначенням того, чи здійснюється запис телефонних розмов;
- ▶ процедури, що застосовуються до повідомлення про порушення, зокрема щодо способу, у який компетентні органи можуть вимагати від особи, яка повідомляє про порушення, прояснити повідомлену інформацію чи надати додаткову інформацію; часові межі для інформування про вжиті заходи; типи і контент такого інформування;

- ▶ режим конфіденційності, який застосовується до повідомлень, зокрема інформації щодо обробки персональних даних відповідно до статті 7 цієї Директиви, статей 5 та 13 Регламенту (ЄС) 2016/679, статті 13 Директиви (ЄС) 2016/680 та статті 15 Регламенту (ЄС) 2018/1725 і залежно від обставин;
- ▶ характер реагування на повідомлення;
- ▶ засоби судового захисту та процедури захисту від переслідування, а також наявність конфіденційних консультацій для осіб, які мають намір зробити повідомлення;
- ▶ пам'ятка, у якій чітко роз'яснено умови, за яких особи, які повідомляють про порушення до компетентних органів, захищені від відповідальності за порушення конфіденційності відповідно до статті 21(2);
- ▶ контактні дані інформаційного центру чи окремого незалежного адміністративного органу, як передбачено в статті 20(3), у відповідних випадках.

Стаття 14

Перегляд процедур компетентними органами

Держави-члени забезпечують регулярний перегляд компетентними органами своїх процедур щодо отримання повідомлень та реагування на них принаймні раз на три роки. Під час перегляду таких процедур компетентні органи беруть до уваги власний досвід, а також досвід інших компетентних органів і відповідно коригують процедури.

РОЗДІЛ IV

ПУБЛІЧНІ РОЗКРИТТЯ

Стаття 15

Публічні розкриття

1. Особа, яка здійснює публічне розкриття, має право на захист за цією Директивою за умови дотримання будь-якої з таких умов:
 - ▶ особа спочатку здійснила повідомлення внутрішньо та зовнішньо чи відразу зовнішньо відповідно до розділів II та III, проте не було вжито жодних належних заходів реагування на повідомлення протягом часових меж, про які йдеться в підпункті (f) статті 9(1) чи підпункті (d) статті 11(2); чи
 - ▶ особа має розумні підстави вважати, що:
 - a) порушення може становити неминучу чи очевидну загрозу суспільним інтересам, коли існує надзвичайна ситуація чи ризик спричинення непоправної шкоди;
 - b) у випадку зовнішнього повідомлення існує ризик переслідування; чи ймовірність ефективного усунення порушення є низькою через особливі обставини справи, коли докази може бути приховано чи знищено; чи коли орган може бути в змові з особою, яка здійснила порушення або яка залучена до порушення.
2. Ця стаття не застосовується до справ, коли особа безпосередньо розкриває інформацію пресі відповідно до конкретних положень національного законодавства, що встановлюють систему захисту свободи висловлювань та інформації.

РОЗДІЛ V

ПОЛОЖЕННЯ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО ВНУТРІШНЬОГО ТА ЗОВНІШНЬОГО ПОВІДОМЛЕННЯ

Стаття 16

Обов'язок щодо забезпечення конфіденційності

1. Держави-члени забезпечують, щоб інформація, що ідентифікує особу, яка повідомляє про порушення, не розкривалася жодній особі, окрім уповноважених працівників, до компетенції яких належить отримання та реагування на повідомлення, без чіткої згоди такої особи. Це також застосовується до будь-якої іншої інформації, завдяки якій прямо чи опосередковано може бути встановлено особу, яка повідомляє про порушення.
2. Як відступ від пункту 1, інформацію, що ідентифікує особу, яка повідомляє про порушення, та будь-яку іншу інформацію, про яку йдеться в пункті 1, може бути розкрито тільки у випадках, коли це є необхідним та співмірним зобов'язанням, що накладаються законодавством Союзу чи національним законодавством у межах розслідувань національними органами чи судових проваджень, зокрема з метою гарантування прав на захист відповідної особи.
3. Розкриття, що здійснюються відповідно до винятку, передбаченого пунктом 2, підлягають гарантіям згідно з правилами Союзу та національними правилами. Особам, які повідомляють про порушення, надається інформація щодо здійснення розкриття їх особи, окрім випадків, коли така інформація становитиме загрозу для відповідних розслідувань чи судових проваджень. Під час інформування осіб, які повідомляють про порушення, компетентний орган надсилає їм письмове пояснення підстав для розкриття відповідних конфіденційних даних.
4. Держави-члени забезпечують, щоб компетентні органи, які отримують інформацію про порушення, що містить комерційну таємницю, не використовували і не розкривали такі комерційні таємниці для цілей, які перевищують ті заходи, що є необхідними для належного реагування.

Стаття 17

Обробка персональних даних

Будь-яка обробка персональних даних, що здійснюється відповідно до цієї Директиви, зокрема обмін чи передавання персональних даних компетентними органами, здійснюється відповідно до Регламенту (ЄС) 2016/679 та Директиви (ЄС) 2016/680. Будь-який обмін чи передавання інформації установами, органами, офісами чи агентствами Союзу здійснюється відповідно до Регламенту (ЄС) 2018/1725.

Збір персональних даних, які очевидно не мають стосунку до розгляду конкретного повідомлення, не здійснюється, або, якщо їх було випадково зібрано, їх вилучають без неналежної затримки.

Стаття 18

Ведення обліку повідомлень

1. Держави-члени забезпечують ведення обліку юридичними особами в приватному та державному секторах, а також компетентними органами кожного отриманого

повідомлення, дотримуючись вимог щодо конфіденційності, встановлених у статті 16. Звіти зберігаються не довше ніж це потрібно та співмірно для дотримання вимог, встановлених цією Директивою, чи інших вимог, що накладаються законодавством Союзу чи національним законодавством.

2. У разі, коли для повідомлення використовується записувана телефонна лінія чи інша система запису голосових повідомлень, за умови погодження особи, яка повідомляє про порушення, юридичні особи в приватному та державному секторах та компетентні органи мають право документувати усні повідомлення в один із таких способів:
 - ▷ через запис розмови в стійкій та відновлюваній формі;
 - ▷ через повну та точну стенограму розмови, що готується працівниками, відповідальними за розгляд повідомлення.

Юридичні особи в приватному і державному секторах та компетентні органи надають особі, яка повідомляє про порушення, можливість перевірити, виправити та затвердити стенограму дзвінка, підписавши її.

3. У разі, коли для повідомлення використовується телефонна лінія без запису чи інша система голосових повідомлень без запису, юридичні особи в приватному і державному секторах та компетентні органи мають право документувати усні повідомлення у формі точного протоколу бесіди, що записується працівником, відповідальним за розгляд повідомлення. Юридичні особи в приватному і державному секторах та компетентні органи надають особі, яка повідомляє про порушення, можливість перевірити, виправити та затвердити протокол зустрічі, підписавши його.
4. У разі, коли особа вимагає зустрічі з працівниками юридичних осіб у приватному та державному секторах чи компетентних органів з метою повідомлення відповідно до статей 9(2) та 12(2), юридичні особи в приватному і державному секторах та компетентні органи забезпечують за умови згоди особи, яка повідомляє про порушення, зберігання повних і точних записів зустрічі в стійкій та відновлюваній формі.

Юридичні особи в приватному і державному секторах та компетентні органи мають право документувати зустріч в один із таких способів:

- ▷ через запис розмови в стійкій та відновлюваній формі;
- ▷ через повний та точний протокол зустрічі, що готується працівниками, відповідальними за розгляд повідомлення.

Юридичні особи в приватному і державному секторах та компетентні органи надають особі, яка повідомляє про порушення, можливість перевірити, виправити та затвердити протокол зустрічі, підписавши його.

РОЗДІЛ VI

ЗАХОДИ ЩОДО ЗАХИСТУ

Стаття 19

Заборона переслідування

Держави-члени вживають необхідних заходів для заборони будь-якої форми переслідування осіб, про яких ідеться в статті 4, включно з погрозами переслідування чи спробами переслідування, зокрема, у формі:

- ▶ відсторонення, скорочення, звільнення чи рівнозначних заходів;
- ▶ пониження на посаді чи ненадання підвищення за посадою;
- ▶ передання повноважень, зміни місця роботи, зменшення розміру заробітної плати, зміни графіка роботи;
- ▶ ненадання навчання;
- ▶ негативної оцінки роботи чи рекомендації для працевлаштування;
- ▶ застосування будь-якого адміністративного заходу, стягнення чи іншої санкції, включно з фінансовими санкціями;
- ▶ примусу, залякування, домагання чи громадського осуду;
- ▶ дискримінації, несприятливого чи несправедливого ставлення;
- ▶ непереведення тимчасового трудового договору в постійний трудовий договір у випадку, коли працівник мав законні очікування, що йому буде запропоновано постійну роботу;
- ▶ непоновлення чи передчасне припинення тимчасового трудового договору;
- ▶ завдання шкоди, зокрема репутації особи (наприклад, у соціальних мережах), матеріальних збитків, як-от: утрата бізнесу чи упущений дохід;
- ▶ унесення до «чорних» списків на основі офіційних чи неофіційних домовленостей у сфері чи галузі промисловості загалом, що може зумовити неможливість у майбутньому працевлаштуватися в певній сфері чи галузі;
- ▶ передчасного припинення чи розірвання договору на поставку товарів чи послуг;
- ▶ анулювання ліцензії чи дозволу;
- ▶ направлення до психіатра чи до медичної консультації.

Стаття 20

Заходи з підтримки

1. Держави-члени забезпечують доступ осіб, про яких ідеться в статті 4, згідно з обставинами, до заходів із підтримки, як-от:
 - ▶ повної і незалежної інформації та консультацій, що є в безоплатному доступі для громадськості, щодо процедур та засобів судового захисту, про захист від переслідування та про права особи, про яку йдеться;

- ▷ ефективної допомоги компетентних органів у засвідченні перед будь-яким відповідним органом, залученим до їх захисту від переслідування, включно з випадками, передбаченими національним законодавством, факту, що вони мають право на захист згідно з цією Директивою;
 - ▷ правової допомоги в кримінальних і транскордонних цивільних провадженнях відповідно до Директиви (ЄС) 2016/1919, Директиви 2008/52/ЄС Європейського Парламенту і Ради, національного законодавства; правової допомоги в подальших провадженнях та юридичних консультаціях; іншої правової підтримки.
2. Держави-члени можуть передбачити заходи щодо фінансової допомоги та підтримки, зокрема психологічної підтримки, для осіб, які повідомляють про порушення, в межах юридичного розгляду.
 3. Заходи на підтримку, про які йдеться в цій статті, можуть надаватися, згідно з обставинами, інформаційним центром чи окремим чітко визначеним, незалежним адміністративним органом.

Стаття 21

Заходи захисту від переслідування

1. Держави-члени вживають необхідних заходів для забезпечення захисту осіб, про яких йдеться в статті 4, від переслідування. Ці заходи включають, зокрема, такі, які встановлено в пунктах 2-8 цієї статті.
2. Не обмежуючи положення статті 3(2) та (3), у випадках, коли особи повідомляють про порушення чи роблять публічні розкриття відповідно до цієї Директиви, не вважається, що вони порушили будь-які обмеження щодо розкриття інформації, і вони не несуть жодної відповідальності щодо такого повідомлення чи публічного розкриття за умови, що вони мали розумні підстави вважати, що повідомлення чи публічне розкриття такої інформації було необхідним для викриття порушення відповідно до цієї Директиви.
3. Особи, які повідомляють про порушення, не несуть відповідальності за набуття чи доступ до інформації, повідомлення чи публічне розкриття якої здійснюється за умови, що таке набуття чи доступ не становить самостійного кримінального правопорушення. У разі, коли набуття чи доступ становить самостійне кримінальне правопорушення, кримінальна відповідальність продовжує регулюватися національним законодавством, що застосовується.
4. Будь-яка інша можлива відповідальність осіб, які повідомляють про порушення, що виникає в результаті дій чи бездіяльності, які не пов'язані з повідомленням чи публічним розкриттям, чи які не є необхідними для виявлення порушення відповідно до цієї Директиви, продовжує регулюватися законодавством Союзу або національним законодавством, що застосовується.
5. У судових провадженнях чи провадженнях будь-якого іншого органу, які стосуються шкоди, завданої особі, яка повідомляє про порушення, і за умови встановлення, що ця особа зробила повідомлення чи публічне розкриття та зазнала шкоди, презюмується, що шкоди було завдано в межах переслідування за повідомлення чи публічне розкриття. У таких випадках обов'язок доведення, що заходи, які завдали шкоди, базувалися на належно обґрунтованих підставах, покладається на особу, яка вжила таких заходів.

6. Особи, про яких ідеться в статті 4, мають доступ до заходів судового захисту від переслідування згідно з обставинами, зокрема до проміжних заходів захисту до завершення судового провадження відповідно до національного законодавства.
7. У судовому провадженні, зокрема щодо дифамації, порушення авторського права, порушення таємності, порушення правил захисту даних, порушення комерційної таємниці чи позовів щодо відшкодування на основі законодавства про працю в приватному, державному чи колективному секторах, особи, про яких ідеться в статті 4, не несуть жодної відповідальності в результаті повідомлень чи публічних розкриттів, що здійснюються відповідно до цієї Директиви. Такі особи мають право посилатися на таке повідомлення чи публічне розкриття як підставу для закриття справи за умови, що вони мали розумні підстави вважати, що повідомлення чи публічне розкриття були необхідними для виявлення порушення відповідно до цієї Директиви.

У разі, коли особа повідомляє чи здійснює публічне розкриття інформації про порушення у сфері застосування цієї Директиви, і така інформація містить комерційну таємницю, а також у разі, коли така особа відповідає умовам цієї Директиви, таке повідомлення чи публічне розкриття вважається правомірним згідно з умовами статті 3(2) Директиви (ЄС) 2016/943.

8. Держави-члени вживають необхідних заходів для забезпечення засобів захисту та повного відшкодування збитків, завданих особам, про яких ідеться в статті 4, відповідно до національного законодавства.

Стаття 22

Заходи щодо захисту осіб, про яких ідеться

1. Держави-члени забезпечують особам, про яких ідеться, право ефективного захисту та право на чесний суд, а також презумпцію невинуватості та права захисту, зокрема право бути почутим та право на доступ до своєї справи, повною мірою відповідно до цього розділу.
2. Компетентні органи забезпечують, відповідно до національного законодавства, захист інформації, що ідентифікує осіб, про яких ідеться, протягом розслідування, спричиненого повідомленням чи публічним розкриттям.
3. Правила, встановлені в статтях 12, 17 та 18 щодо захисту інформації, що ідентифікує осіб, які повідомляють про порушення, також застосовуються до захисту інформації, що ідентифікує осіб, про яких ідеться.

Стаття 23

Санкції

1. Держави-члени забезпечують ефективні, співмірні та стримувальні санкції щодо фізичних та юридичних осіб, які:
 - ▷ перешкоджають чи мають намір перешкодити повідомленню;
 - ▷ здійснюють переслідування осіб, про яких ідеться в статті 4;
 - ▷ порушують недобросовісні судові провадження щодо осіб, про яких ідеться в статті 4;
 - ▷ порушують обов'язок щодо дотримання конфіденційності ідентичності осіб, які

повідомляють про порушення, як ідеться у статті 16.

2. Держави-члени забезпечують ефективні, співмірні та стримувальні санкції, які застосовуються щодо осіб, які повідомляють про порушення, де встановлено, що вони навмисно повідомили чи зробили публічне розкриття неправдивої інформації. Держави-члени також забезпечують заходи щодо відшкодування збитків, завданих у результаті такого повідомлення чи публічного розкриття, відповідно до національного законодавства.

Стаття 24

Неможливість відмови від прав та засобів захисту

Держави-члени забезпечують неможливість відмови чи обмеження прав та засобів захисту, що надаються цією Директивою, жодною угодою, політикою, формою чи умовою працевлаштування, зокрема арбітражною угодою, що укладається до виникнення спору.

РОЗДІЛ VII

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 25

Положення про преференційне ставлення та про заборону обмеження привілеїв

1. Держави-члени можуть запровадити чи зберегти в силі положення, що передбачають преференції щодо прав осіб, які повідомляють про порушення, порівняно з тими, що встановлені цією Директивою, не обмежуючи положення статті 22 та статті 23(2).
2. Реалізація цієї Директиви за жодних обставин не створює підстав для зменшення рівня захисту, що вже надається державами-членами у сфері, яка охоплюється цією Директивою.

Стаття 26

Впровадження та перехідні положення

1. Держави-члени до 17 грудня 2021 року вводять у дію закони, підзаконні акти та адміністративні положення, необхідні для дотримання цієї Директиви.
2. Як відступ від пункту 1, щодо юридичних осіб у приватному секторі з кількістю працівників від 50 до 249 держави-члени до 17 грудня 2023 року вводять у дію закони, підзаконні акти та адміністративні положення, необхідні для дотримання зобов'язань щодо створення каналів для внутрішнього повідомлення відповідно до статті 8(3).
3. У разі, коли держави-члени приймають положення, про які йдеться в пунктах 1 та 2, такі положення мають містити покликання на цю Директиву чи супроводжуватися таким покликанням у разі їх офіційного опублікування. Держави-члени визначають, як робити таке покликання. Вони невідкладно доводять до відома Комісії текст таких положень.

Звітність, оцінка та перегляд

1. Держави-члени надають Комісії всю відповідну інформацію щодо реалізації та застосування цієї Директиви. На основі наданої інформації Комісія до 17 грудня 2023 року подає звіт до Європейського Парламенту і Ради щодо реалізації та застосування цієї Директиви.
2. Не обмежуючи зобов'язань щодо звітності, встановлених в інших актах Союзу, держави-члени щорічно подають Комісії статистику, як визначено нижче, щодо повідомлень, про які йдеться в розділі III (бажано в узагальненій формі, якщо вона є в наявності на центральному рівні у відповідній державі-члені):
 - ▷ кількість повідомлень, отриманих компетентними органами;
 - ▷ кількість розслідувань і розглядів, ініційованих у результаті таких повідомлень, та їх результат;
 - ▷ якщо встановлено розрахункові фінансові збитки та суми, відшкодовані після розслідувань та розглядів щодо порушень, про які повідомлено.
3. Комісія до 17 грудня 2023 року, враховуючи звіт, який подається відповідно до пункту 1, та статистику держав-членів, що подається відповідно до пункту 2, подає звіт до Європейського Парламенту і Ради з оцінкою впливу національного законодавства, що впроваджує положення цієї Директиви. Звіт надає оцінку ефективності цієї Директиви і розглядає потребу додаткових заходів, включаючи, згідно з обставинами, внесення доповнень з метою розширення сфери застосування цієї Директиви для сприяння реалізації актів чи сфер Союзу, зокрема поліпшення умов праці для захисту здоров'я та умов праці працівників.

Як додаток до оцінки, про яку йдеться в першому підпункті, звіт надає оцінку того, як держави-члени використали наявні механізми співпраці в межах своїх зобов'язань щодо реагування на повідомлення про порушення у сфері застосування цієї Директиви і, в широкому сенсі, як вони співпрацюють у разі порушень у транскордонному вимірі.

4. Комісія оприлюднює звіти, про які йдеться в підпунктах 1 та 3, та забезпечує легкий доступ до них.

Стаття 28

Набуття чинності

Ця Директива набуває чинності на двадцятий день після її опублікування в Офіційному віснику Європейського Союзу.

Стаття 29

Адресати

Адресатами цієї Директиви є держави-члени.

Вчинено в Страсбургу 23 жовтня 2019 року.

Від імені Європейського Парламенту

Президент

Д. М. САССОЛІ

Від імені Ради

Президент

Т. ТУППУРАЙНЕН

ДОДАТОК 5

ПАМ'ЯТКА щодо правового статусу, прав та гарантій захисту викривача

Викривач – особа, яка повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її діяльністю, проходженням нею служби чи навчання.

📌 Важливо!

- ▶ **викривач** – це фізична особа (громадянин України, іноземець, особа без громадянства), яка має переконання, що інформація є достовірною;
- ▶ **повідомлення викривача** має містити інформацію про факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», тобто такі фактичні дані, що підтверджують можливе вчинення правопорушення та можуть бути перевірені (зокрема, це відомості про: *обставини правопорушення, місце і час його вчинення, особу, яка його вчинила*, тощо);
- ▶ **інформація** стала **відома** викривачу **у зв'язку** з його трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою **діяльністю, проходженням служби чи навчання, участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання.**

Викривач має такі права:

- ▶ бути повідомленим про його права та обов'язки;
- ▶ на отримання інформації про стан та результати розгляду;
- ▶ подавати докази, давати пояснення, свідчення або відмовитися їх давати;
- ▶ на безоплатну правову допомогу у зв'язку із захистом прав викривача;
- ▶ на відшкодування витрат у зв'язку із захистом прав викривачів, витрат на адвоката та судовий збір;
- ▶ на конфіденційність та анонімність;
- ▶ на забезпечення безпеки щодо себе та близьких осіб, майна та житла у разі загрози життю і здоров'ю або на відмову від таких заходів;
- ▶ на винагороду;
- ▶ на отримання психологічної допомоги;
- ▶ на звільнення від юридичної відповідальності у визначених випадках.

Викривач має такі гарантії:

- ▶ захист трудових прав викривача (заборона звільнення чи примушення до звільнення, притягнення до дисциплінарної відповідальності, інших негативних заходів впливу (переведення, атестація, зміна умов праці, відмова у призначенні на вищу посаду, зменшення заробітної плати тощо) або загрози таких заходів впливу у зв'язку з повідомленням про корупцію);
- ▶ виплата заробітку за час вимушеного прогулу та грошових компенсацій за порушення його трудових прав.

Викривач може звернутися за захистом своїх прав до:

- ▶ уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) з питань запобігання та виявлення корупції в установі (для забезпечення захисту від застосування негативних заходів впливу з боку керівника або роботодавця);
- ▶ Національного агентства з питань запобігання корупції (для забезпечення правового та іншого захисту, перевірки дотримання законодавства з питань захисту викривачів, внесення приписів з вимогою про усунення порушень трудових та інших прав викривача і притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні їхніх прав, у зв'язку з такими повідомленнями);
- ▶ правоохоронних органів (для захисту життя, житла, здоров'я та майна);
- ▶ центрів безоплатної правової допомоги (для отримання безоплатної вторинної правової допомоги);
- ▶ суду (для захисту своїх прав і свобод).

Пам'ятку вручено та з нею ознайомлено:

(дата)

(підпис)

(ПІБ працівника)

ДОДАТОК 6

ПАМ'ЯТКА

ЩОДО ПОРЯДКУ ОТРИМАННЯ ВИКРИВАЧЕМ БЕЗОПЛАТНОЇ ВТОРИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

1. Викривач має право на безоплатну вторинну правову допомогу у зв'язку із захистом його прав.
2. Безоплатна вторинна правова допомога включає такі види правових послуг:
 - а) захист від обвинувачення;
 - б) здійснення представництва інтересів у судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами;
 - в) складення документів процесуального характеру.
3. Звернення про надання одного з вказаних видів правових послуг подається викривачем до Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги за місцем фактичного його проживання.
4. Разом із зверненням про надання безоплатної вторинної правової допомоги викривач повинен подати документи, що підтверджують здійснення ним повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції».
5. Такими документами можуть бути, зокрема:
 - ▷ 1) копія відповіді органу (закладу, установи, організації або юридичної особи) на повідомлення (заяву, скаргу тощо) викривача;
 - ▷ 2) копія листа органу або юридичної особи про результати попередньої перевірки за повідомленням викривача про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»;
 - ▷ 3) копія повідомлення Національному агентству з питань запобігання корупції про початок досудового розслідування за участю викривача;
 - ▷ 4) копія повідомлення Національному агентству з питань запобігання корупції про участь викривача у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією;
 - ▷ 5) витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань, до якого внесено відомості про заявника (викривача) у справі про корупційний злочин;
 - ▷ 6) інші документи, видані уповноваженими органами, які підтверджують, що особа є викривачем у зв'язку із повідомленням нею інформації про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції».

Додаток: (зазначається перелік Центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги, у т.ч. їхні адреси, контакти, гіперпосилання в мережі Інтернет за місцем знаходження органу або юридичної особи)

1. _____

2. _____

3. _____

ДОДАТОК 7

ПАМ'ЯТКА

щодо забезпечення безпеки у разі загрози життю, майну та житлу викривача

Підстава для вжиття заходів безпеки

ч. 1 ст. 20 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»

- ▶ дані, що свідчать про наявність реальної загрози життю, здоров'ю, житлу і майну викривача (наявність усних чи письмових погроз, виявлення в процесі проведення негласних слідчих (розшукових) дій чи оперативно-розшукових заходів інформації про підготовку посягання на викривача тощо).

Привід для вжиття заходів безпеки

ч. 2 ст. 20 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»

- ▶ заява викривача або його близької особи; звернення керівника відповідного державного органу;
- ▶ отримання оперативної та іншої інформації про наявність загрози життю, здоров'ю, житлу та майну зазначених осіб.

До організаційно-технічних заходів належать:

- ▶ особиста охорона, охорона житла і майна
- ▶ видача спеціальних засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку
- ▶ використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження
- ▶ заміна документів та зміна зовнішності
- ▶ зміна місця роботи або навчання з компенсацією різниці в зарплаті відповідно до законодавства
- ▶ переселення в інше місце проживання
- ▶ поміщення до дошкільної виховної установи або установи органів соціального захисту населення

До правових заходів належать:

- ▶ забезпечення конфіденційності відомостей про особу
- ▶ закритий судовий розгляд

Пам'ятку вручено та з нею ознайомлено:

(дата)

(підпис)

(ПІБ працівника)

ДОДАТОК 8

ПАМ'ЯТКА

щодо каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» в установі

1. Викривач самостійно визначає, які канали (внутрішні, регулярні) використовувати для повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» (далі – повідомлення) в установі.
2. Внутрішні канали повідомлення – способи захищеного та анонімного повідомлення інформації, яка повідомляється викривачем керівнику або уповноваженому підрозділу (особі) органу або юридичної особи, у якій викривач працює, проходить службу чи навчання або на замовлення якої виконує роботу.
3. Внутрішні канали органу або юридичної особи:
 - ▷ 1) спеціальна телефонна лінія – _____;
(номер телефону)
 - ▷ 2) засіб електронного зв'язку – _____;
(найменування електронної пошти)
 - ▷ 3) канал онлайн-зв'язку через офіційний вебсайт – _____.
(найменування гіперпосилання)
4. Регулярні канали повідомлення – шляхи захищеного та анонімного повідомлення інформації викривачем органу, до компетенції якого належить розгляд та ухвалення рішень з питань, щодо яких здійснюється повідомлення.
5. Регулярні канали органу або юридичної особи:
 - ▷ 1) спеціальна телефонна лінія – _____;
(номер телефону)
 - ▷ 2) засіб електронного зв'язку – _____;
(найменування електронної пошти)
 - ▷ 3) канал онлайн-зв'язку через офіційний вебсайт – _____.
(найменування гіперпосилання)

Пам'ятку вручено та з нею ознайомлено:

(дата)

(підпис)

(ПІБ працівника)

ДОДАТОК 9

ПІДСЛІДНІСТЬ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВИЗНАЧЕНА У СТ. 216 КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Національне
антикорупційне бюро
України

Державне бюро
розслідувань

Національна поліція
України

Суб'єкти корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, щодо яких проводиться розслідування

- ▶ Президент України, повноваження якого припинено;
- ▶ народні депутати України;
- ▶ Прем'єр-міністр України;
- ▶ члени Кабінету Міністрів України;
- ▶ перші заступники та заступники міністра;
- ▶ члени Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення;
- ▶ члени Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;
- ▶ члени Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку;
- ▶ члени Антимонопольного комітету України;
- ▶ державні службовці категорії «А»;
- ▶ члени Ради Національного банку України; ⬇

- ▶ Президент України, повноваження якого припинено;
- ▶ Прем'єр-міністр України;
- ▶ члени Кабінету Міністрів України;
- ▶ перші заступники та заступники міністра;
- ▶ члени Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення;
- ▶ члени Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;
- ▶ члени Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку;
- ▶ члени Антимонопольного комітету України;
- ▶ державні службовці категорії «А»;
- ▶ народні депутати України;
- ▶ Уповноважений Верховної Ради України з прав людини; ⬇

- ▶ Всі інші особи, не вказані в переліку підслідності НАБУ та ДБР

Національне антикорупційне бюро України	Державне бюро розслідувань	Національна поліція України
<ul style="list-style-type: none"> ▶ Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його перший заступник та заступник; ▶ радник або помічник Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України; ▶ депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати обласної ради, міської ради міст Києва та Севастополя; ▶ посадові особи місцевого самоврядування, посади яких віднесено до першої та другої категорій посад; ▶ судді (крім суддів Вищого антикорупційного суду), судді Конституційного Суду України; ▶ присяжні (під час виконання ними обов'язків у суді); ▶ Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої ради правосуддя; ▶ Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України; ▶ прокурори; ⬇ 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Директор Національного антикорупційного бюро України; ▶ Генеральний прокурор, його перший заступник та заступник; ▶ Голова Національного банку України, його перший заступник та заступник; ▶ Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його перший заступник та заступник; ▶ радник або помічник Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України; ▶ судді; ▶ працівники правоохоронного органу, крім випадків, коли досудове розслідування цих кримінальних правопорушень віднесено до підслідності Національного антикорупційного бюро України; ▶ службові особи Національного антикорупційного бюро України; ⬇ 	

**Національне
антикорупційне бюро
України**

- ▶ особи вищого начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, органів та підрозділів цивільного захисту, вищого складу Національної поліції, посадові особи митної служби, яким присвоєно спеціальне звання державного радника митної служби III рангу і вище;
- ▶ посадові особи органів державної податкової служби, яким присвоєно спеціальне звання державного радника податкової служби III рангу і вище;
- ▶ військовослужбовці вищого офіцерського складу Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, Національної гвардії України;
- ▶ керівники суб'єкта великого підприємства, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків.

**Державне бюро
розслідувань**

- ▶ заступник Генерального прокурора – керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або інші прокурори Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, крім випадків, коли досудове розслідування цих кримінальних правопорушень віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України;
- ▶ військовослужбовці Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також інші особи, визначені законом (особи, які несуть відповідальність за ст. 410 КК).

**Національна поліція
України**

Умова щодо особи, якій пропонують неправомірну вигоду

Усі вказані вище особи;

- ▶ посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, у тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства);
- ▶ іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому;
- ▶ посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені);
- ▶ члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна;
- ▶ судді і посадові особи міжнародних судів. ⬇

Умова щодо розміру предмета кримінального правопорушення або завданої шкоди

Розмір предмета кримінального правопорушення або завданої ним шкоди у 500 і більше разів перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на час вчинення кримінального правопорушення.

ДОДАТОК 10

ОРГАНИ, УПОВНОВАЖЕНІ СКЛАДАТИ ПРОТОКОЛИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ

Національне агентство з питань
запобігання корупції

Національна поліція
України

Суб'єкти, щодо яких складають протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією

Службові особи, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище:

- ▶ Президент України;
- ▶ Прем'єр-міністр України;
- ▶ член Кабінету Міністрів України;
- ▶ перший заступник або заступник міністра;
- ▶ член Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення;
- ▶ член Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку;
- ▶ член Антимонопольного комітету України;
- ▶ Голова Державного комітету телебачення і радіомовлення України;
- ▶ Голова Фонду державного майна України, його перший заступник або заступник;
- ▶ член Центральної виборчої комісії;
- ▶ член, інспектор Вищої ради правосуддя;
- ▶ член, інспектор Вищої кваліфікаційної комісії суддів України; ⬇

Усі службові особи, які не займають відповідального та особливо відповідального становища

- ▶ народний депутат України;
- ▶ Уповноважений Верховної Ради України з прав людини;
- ▶ Уповноважений із захисту державної мови;
- ▶ члени Національної комісії зі стандартів державної мови;
- ▶ Директор Національного антикорупційного бюро України, його перший заступник та заступник;
- ▶ Голова Національного агентства з питань запобігання корупції та його заступники;
- ▶ Генеральний прокурор, його перший заступник та заступник;
- ▶ Голова Національного банку України, його перший заступник та заступник;
- ▶ член Ради Національного банку України;
- ▶ Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його перший заступник та заступник;
- ▶ Керівник Офісу Президента України, його перший заступник та заступник;
- ▶ Постійний Представник Президента України в Автономній Республіці Крим, його перший заступник та заступник;
- ▶ радник або помічник Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України;
- ▶ судді, судді Конституційного Суду України;
- ▶ прокурори;
- ▶ слідчі і дізнавачі; ⬇

- ▶ особи, посади яких належать до посад державної служби категорії «А» або «Б», та особи, посади яких ч. 1 ст. 14 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» віднесені до першої – третьої категорій;
- ▶ керівники, заступники керівників державних органів, юрисдикція яких поширюється на всю територію України, їх апаратів та самостійних структурних підрозділів;
- ▶ керівники, заступники керівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, юрисдикція яких поширюється на територію однієї або кількох областей, Автономної Республіки Крим, міст Києва або Севастополя, керівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, юрисдикція яких поширюється на територію одного або кількох районів, міста республіканського в Автономній Республіці Крим або обласного значення, району в місті, міста районного значення;
- ▶ військові посадові особи вищого офіцерського складу

ДОДАТОК 11

ПРАВИЛА забезпечення конфіденційності викривача під час оброблення повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» в установі

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Ці Правила визначають внутрішні процедури і механізми та послідовність дій працівників органу або юридичної особи при прийнятті, попередньому розгляді та реєстрації повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» (далі – Закон), які надходять до органу або юридичної особи внутрішніми та регулярними каналами повідомлень, іншими засобами зв'язку (*через загальну електронну пошту, поштову скриньку для кореспонденції, засобами поштового зв'язку та отримані на особистому прийомі громадян*).
2. У цих Правилах терміни вживаються в таких значеннях:
 - ▶ **анонімне повідомлення** – повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, здійснене без зазначення авторства (анонімно);
 - ▶ **повідомлення про корупцію** – повідомлення, яке містить інформацію про можливі факти корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, інших порушень Закону особами, визначеними у статті 3 Закону;
 - ▶ **попередній розгляд** – розгляд інформації, наведеної в повідомленні про корупцію, на предмет її відповідності вимогам пункту 3 цього розділу, а також аналіз такої інформації з метою визначення структурного підрозділу, відповідального за розгляд такого повідомлення відповідно до його повноважень.

Інші терміни вживаються у значеннях, наведених у Законі.

3. Повідомлення про корупцію має містити фактичні дані, які можуть бути перевірені.
4. Дія цих Правил не поширюється на прийняття, попередній розгляд та реєстрацію документів, порядок розгляду яких регулюється спеціальними законами України.

II. ОБОВ'ЯЗКИ КЕРІВНИКА ОРГАНУ АБО ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ ВИКРИВАЧА

1. Основним завданням керівника органу або юридичної особи щодо забезпечення конфіденційності повідомлень викривачів є унеможливлення допуску та доступу до повідомлень викривачів будь-яких посадових осіб і працівників, окрім працівників, відповідальних за реєстрацію та розгляд повідомлень, яких визначено наказом по установі.

2. З метою виконання вказаного завдання керівник органу або юридичної особи зобов'язаний:
 - a) наказом по установі визначити працівника, відповідального за реєстрацію повідомлень викривачів;
 - b) наказом по установі визначити особу (підрозділ), відповідальну(ий) за розгляд та вирішення повідомлень викривачів;
3. З) організувати проведення службових розслідувань щодо фактів незаконного розголошення або використання в інший спосіб працівниками органу або юридичної особи інформації про викривача, його близьких осіб чи інформації, що може ідентифікувати особу викривача.

III. ОБОВ'ЯЗКИ ПРАЦІВНИКА ОРГАНУ АБО ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ ВИКРИВАЧА

1. Кожен працівник органу або юридичної особи, який приймає та розглядає повідомлення викривача, несе особисту відповідальність за збереження в таємниці інформації про викривача, його близьких осіб чи інформації, що може ідентифікувати особу викривача.
2. Працівник органу або юридичної особи зобов'язаний:
 - a) зберігати в таємниці інформацію про викривача, його близьких осіб чи інформацію, що може ідентифікувати особу викривача;
 - b) додержуватись правил користування конфіденційною інформацією;
 - c) користуватися повідомленнями про корупцію, іншими документами, які містять інформацію про викривача, його близьких осіб чи інформацію, що може ідентифікувати особу викривача, таким чином, аби унеможливити ознайомлення з ними інших осіб;
 - d) у разі виходу з робочого кабінету повідомлення про корупцію, інші документи, які містять інформацію про викривача, його близьких осіб чи інформацію, що може ідентифікувати особу викривача, закривати в металевому сейфі (шафі).

IV. ПРИЙНЯТТЯ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО КОРУПЦІЮ, ЯКІ НАДХОДЯТЬ ЧЕРЕЗ ВНУТРІШНІ КАНАЛИ ПОВІДОМЛЕНЬ

1. Повідомлення про корупцію, які надходять через внутрішні канали повідомлень: спеціальну телефонну лінію, спеціальну електронну пошту, вебсайт органу або юридичної особи, приймає уповноважений підрозділ (уповноважена особа) з питань запобігання та виявлення корупції.
2. Інформація про спеціальну телефонну лінію та години прийому повідомлень про корупцію, спеціальну електронну пошту, про посилання на вебсайті, за яким здійснюється прийняття повідомлень про корупцію, розміщується на офіційному вебсайті органу або юридичної особи.
3. Попередній розгляд повідомлень про корупцію здійснює уповноважений підрозділ (уповноважена особа) з питань запобігання та виявлення корупції.

4. Після попереднього розгляду повідомлення про корупцію в день їх отримання або не пізніше наступного робочого дня передаються до визначеної відповідальної посадової особи відповідного підрозділу органу або юридичної особи для реєстрації.

V. ПРИЙНЯТТЯ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО КОРУПЦІЮ, ЯКІ НАДХОДЯТЬ ЧЕРЕЗ РЕГУЛЯРНІ КАНАЛИ ПОВІДОМЛЕНЬ

1. Повідомлення про корупцію, які надходять через регулярні канали повідомлень: спеціальну телефонну лінію, спеціальну електронну пошту, вебсайт органу або юридичної особи, приймає уповноважений підрозділ (уповноважена особа) з питань запобігання та виявлення корупції.
2. Інформація про спеціальну телефонну лінію та години прийому повідомлень про корупцію, спеціальну електронну пошту, про посилання на вебсайті, за яким здійснюється прийняття повідомлень про корупцію, розміщується на офіційному вебсайті органу або юридичної особи.
3. Попередній розгляд повідомлень про корупцію здійснює уповноважений підрозділ (уповноважена особа) з питань запобігання та виявлення корупції.
4. Після попереднього розгляду повідомлення про корупцію в день їх отримання або не пізніше наступного робочого дня передаються до визначеної відповідальної посадової особи відповідного підрозділу органу або юридичної особи для реєстрації.

VI. ПРИЙНЯТТЯ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО КОРУПЦІЮ, ЯКІ НАДХОДЯТЬ ІНШИМИ ЗАСОБАМИ ЗВ'ЯЗКУ

1. Повідомлення про корупцію, які надходять до органу або юридичної особи через загальну електронну пошту, поштову скриньку для кореспонденції, засобами поштового зв'язку та отримані на особистому прийомі громадян, приймає відповідний структурний підрозділ органу або юридичної особи, який здійснює їх попередній розгляд та реєстрацію.

VII. РЕЄСТРАЦІЯ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО КОРУПЦІЮ

1. Повідомлення про корупцію реєструє відповідний структурний підрозділ органу або юридичної особи в системі електронного документообігу органу або юридичної особи (за її наявності).
2. Після реєстрації на повідомлення про корупцію наноситься штрих-код, присвоєний системою електронного документообігу органу або юридичної особи без створення його фотокопії.
3. Доступ до повідомлень викривачів надається тільки ідентифікованим та автентифікованим користувачам. Спроби доступу до такої інформації неідентифікованих осіб чи користувачів з не підтвердженою під час автентифікації відповідністю пред'явленого ідентифікатора повинні блокуватися.

4. Реєстрація та облік повідомлень про корупцію здійснюються згідно з такими індексами:
 - ▷ ПК – повідомлення про корупцію;
 - ▷ ПКП – повідомлення про корупцію щодо працівника(ів) органу або юридичної особи;
 - ▷ А-ПК – анонімне повідомлення про корупцію;
 - ▷ А-ПКП – анонімне повідомлення про корупцію щодо працівника(ів) органу або юридичної особи.
5. Повідомленню про корупцію присвоюється найменування виду документа «Повідомлення про корупцію».

ДОДАТОК 12

ЖУРНАЛ

обліку повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону

№ з/п	Дата реєстрації	Реєстраційний номер	ПІБ викривача (або анонімне)	Поштова адреса (телефон, електронна адреса)	Стислий зміст повідомлення	Спосіб надходження повідомлення	Термін виконання	Результат розгляду повідомлення

ДОДАТОК 13

ПАМ'ЯТКА

щодо розгляду повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»

Викривач може самостійно обрати, через які канали подати повідомлення: внутрішні, регулярні чи зовнішні.

❗ Важливо:

- ▶ викривач може подати повідомлення як із зазначенням авторства, так і анонімно;
- ▶ якщо повідомлення викривача не містить фактичних даних, які можуть бути перевірені, викривача інформують про залишення його повідомлення без розгляду.

Порядок (процедура) розгляду повідомлень в установі

Викривач подав повідомлення із зазначенням авторства	Викривач подав повідомлення без зазначення авторства (анонімно)
<ul style="list-style-type: none">▶ якщо розгляд повідомлення не належить до компетенції органу або юридичної особи – про це орган або юридична особа інформує викривача у 3-денний строк▶ якщо повідомлення містить факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень – орган або юридична особа упродовж 24 годин письмово повідомляє спецсуб'єкта (прокуратуру, НПУ, НАЗК, НАБУ)▶ якщо повідомлення стосується дій або бездіяльності керівника органу або юридичної особи – повідомлення у 3-денний строк без попередньої перевірки надсилається до НАЗК	<ul style="list-style-type: none">▶ перевірка викладеної в повідомленні інформації – 15 (30) днів▶ у разі підтвердження викладеної в повідомленні інформації керівник органу або юридичної особи вживає заходів щодо:
<ul style="list-style-type: none">▶ попередня перевірка викладеної у зверненні інформації – до 10 робочих днів, про її результати викривача інформують у 3-денний строк▶ після попередньої перевірки приймається рішення про:▶ призначення проведення перевірки або розслідування – до 30 (45) днів▶ передачу упродовж 24 годин матеріалів до органу досудового розслідування у разі виявлення ознак кримінального правопорушення ⬇	<ul style="list-style-type: none">▶ припинення порушення;▶ усунення наслідків;▶ притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності;▶ письмового повідомлення упродовж 24 годин спецсуб'єкта (прокуратури, НПУ, НАЗК, НАБУ) ⬇

Викривач подав повідомлення із зазначенням авторства

- ▶ передачу упродовж **24 годин** матеріалів до органу дізнання у разі виявлення ознак кримінального проступку
- ▶ закриття провадження у разі непідтвердження фактів
- ▶ після проведення перевірки або розслідування керівник приймає рішення про:
 - ▶ усунення порушення;
 - ▶ здійснення заходів щодо відновлення порушених прав та інтересів;
 - ▶ притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності;
- ▶ передачу упродовж **24 годин** матеріалів до органу досудового розслідування у разі виявлення ознак кримінального правопорушення;
- ▶ письмове повідомлення упродовж **24 годин** спецсуб'єкта (прокуратури, НПУ, НАЗК, НАБУ)

Викривач подав повідомлення без зазначення авторства (анонімно)

- ▶ у разі непідтвердження викладеної в повідомленні інформації – розгляд припиняється

інформування викривача про кінцеві результати розгляду повідомлення

Викривач має право отримувати інформацію про стан та результати розгляду його повідомлення. Для цього він подає заяву до органу або юридичної особи, а орган або юридична особа протягом **5 днів** після отримання заяви надає запитувану інформацію.

ДОДАТОК 14

ПАМ'ЯТКА ВИКРИВАЧУ: ПРО ЩО ТА ЯКИЙ ОРГАН ПОВІДОМИТИ

Про що повідомити

Корупційні кримінальні правопорушення:

- ▶ ст. 191, ст. 262, ст. 308, ст. 312, ст. 313, ст. 320, ст. 357, ст. 410, ст. 210 КК (у разі їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем), ст. 210, ст. 354, ст. 364, ст. 364-1, ст. 365-2, ст. 368, ст. 368-2, ст. 368-3, ст. 368-4, ст. 369, ст. 369-2 КК;

Кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією:

- ▶ ст. 366-2, ст. 366-3, ст. 369-3 КК

Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією:

- ▶ ст. 172-4, ст. 172-5, ст. 172-6, ст. 172-7, ст. 172-8, ст. 172-8-1, ст. 172-9, ст. 172-9-1, ст. 172-9-2, ст. 188-46 КУпАП

Який орган повідомити

Державне
бюро
розслідувань

Національне
антикорупційне
бюро

Національна
поліція
України

Національне
агентство
з питань
запобігання
корупції

Національна
поліція
України

ДОДАТОК 15

Опитувальник викривача у разі здійснення ним усного повідомлення / план підготовки письмового повідомлення

Ми прагнемо створити найбільш сприятливі умови для повідомлення інформації про факти ймовірних корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень, швидкого об'єктивного реагування на повідомлення. З цією метою розроблено цей документ. Відповіді на поставлені запитання дадуть змогу структурувати інформацію, яку Ви бажаєте повідомити, і подати в зручній для швидкого реагування формі.

▶ **Бажаю повідомити інформацію про себе?***

Ні**

Так, моє прізвище, ім'я, по батькові:

** Ви можете здійснити повідомлення анонімно або із зазначенням авторства. Якщо Ви повідомите інформацію про себе, нам буде легше захистити Ваші права і забезпечити гарантії їх захисту.*

***Додатково, див. роз'яснення Національного агентства від 14.07.2020 № 7 «Щодо особливостей перевірки повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень».*

▶ **Я є працівником органу, про порушення в якому здійснюється повідомлення*:**

Ні

Так

моя посада**:

** Відповідь на це питання впливає на обсяг Ваших прав та гарантій їх захисту як викривача.*

*** Вказуєте за бажанням.*

▶ **Я не є працівником органу, про порушення в якому здійснюється повідомлення, але інформація стала відома у зв'язку з моєю*:**

професійною діяльністю; господарською діяльністю;

громадською діяльністю; науковою діяльністю;

проходженням служби чи навчання;

участю в передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання;

інше ** _____

**Відповідь на це питання важлива для того, щоб вирішити, чи наявні у Вашому повідомленні визначені Законом ознаки викривача. Додатково, див. роз'яснення Національного агентства від 23.06.2020 № 5 «Щодо правового статусу викривача».*

***Впишіть власний варіант, наприклад: зі слів третіх осіб, як результат самостійно здійсненого аналізу, з інформації, розміщеної в мережі Інтернет, тощо. У такому випадку з високою ймовірністю можна стверджувати про відсутність у Вас визначених законом ознак викривача. Хоча остаточний висновок буде зроблено лише після перевірки інформації, що міститься в повідомленні.*

▶ **Я можу описати зміст правопорушення?**

Ні

Так, а саме: _____

▶ **Мені відомо, коли відбулися описані мною події?**

Ні

Так, мені відомо: _____

▶ **Мені відомі особи, причетні до того, що сталося?**

Ні

Так, відомі, а саме:* _____

**За можливості вкажіть посаду, яку обіймає згадана особа.*

▶ **Повідомлені фактичні дані підтверджують такі докази:**

документи: _____

—.

свідчення осіб: _____.

повідомлення в засобах масової інформації: _____.

аудіо- та відеоматеріали

інше: _____.

▶ **Я можу додати до повідомлення копії згаданих доказів або вказати загальнодоступне джерело інформації?**

Ні

Так, я можу надати:

▶ **На мою думку, повідомлена інформація містить ознаки:**

корупційного кримінального правопорушення:

Ні

Так, а саме: _____

адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією:

Ні

Так, а саме: _____

іншого порушення Закону України «Про запобігання корупції»:

Ні

Так, а саме: _____

▶ **На моє переконання, існує загроза моєму життю, житлу, здоров'ю та майну чи близьким особам?**

Ні

Так, таке переконання підтверджують такі обставини: _____

ДОДАТОК 16

Важливі рекомендації, які має врахувати викривач

- ▶ Зверніться за правовою допомогою якомога раніше. Перед здійсненням повідомлення про корупцію зверніться за правовою допомогою до адвоката (бажано такого, що має практичний досвід захисту викривачів) або громадської організації, яка займається захистом викривачів. Це допоможе отримати адекватну правову оцінку ситуації та прийняти правильні рішення з ключових питань.
- ▶ Обговоріть намір здійснити повідомлення про корупцію з близькими та рідними. Здійснення повідомлення про корупцію може виявитися одним із найскладніших рішень у професійній кар'єрі та мати довгостроковий вплив на рівень доходів, соціальний статус та зв'язки, ставлення оточення не тільки до викривача, а й до його близьких осіб. Саме тому варто попередньо заручитися їхньою підтримкою.
- ▶ Розробіть план викриття. Треба заздалегідь визначити мету повідомлення, кроки, які Ви плануєте здійснити, спробувати передбачити наслідки таких кроків, зокрема можливу реакцію роботодавця. Врахуйте норми законодавства, що регулюють порядок здійснення повідомлення про корупцію, встановлюють гарантії захисту викривача від негативних заходів впливу з боку роботодавця чи окремих працівників організації.
- ▶ Прийміть рішення щодо здійснення повідомлення із зазначенням авторства чи анонімно (без зазначення авторства) та каналів здійснення повідомлення. Кожен із способів має свої переваги і недоліки. Наприклад, здійснення повідомлення про корупцію без зазначення авторства дає змогу мінімізувати ризики розкриття особи викривача, але ускладнює зв'язок із викривачем, перевірку інформації, викладеної в повідомленні про корупцію, отримання специфічної інформації. Також здійснення анонімного повідомлення ускладнює доказування того, що негативні заходи впливу застосовано до викривача саме у зв'язку із здійсненим повідомленням. Потрібно також мати на увазі, що специфічна інформація, повідомлена викривачем, із певною ймовірністю дає змогу його ідентифікувати роботодавцем чи особою, стосовно якої здійснено повідомлення.
- ▶ З іншого боку, використання зовнішніх каналів повідомлення про корупцію, як-от засоби масової інформації, може спричинити професійну та соціальну ізоляцію викривача, осуд чи навіть загрозу його безпеці, але збільшує імовірність успішного застосування визначених законом механізмів захисту його прав.
- ▶ Працюйте у звичному режимі. Це дасть змогу уникнути зайвих підозр, мати доступ і збирати докази, що мають істотне значення для справи.
- ▶ Будьте максимально об'єктивними. Повідомляйте факти та суттєву для справи інформацію, не зловживайте власною оцінкою обставин. Пам'ятайте, що основу повідомлення про корупцію мають становити факти, що можуть бути перевірені. Добре, коли такі факти підтверджені відповідними доказами. Пам'ятайте: перебільшення, необґрунтована оцінка фактів викликає сумнів у їх достовірності та підриває довіру до Вас як викривача.

- ▶ Документуйте процес викриття. Записуйте хронологію та послідовність вжитих заходів, їх зміст. Ця інформація стане в пригоді.
- ▶ Подбайте про докази. Збирайте та зберігайте докази до моменту написання повідомлення про корупцію. Цей процес має відбуватися максимально приховано та в такий спосіб, щоб доступ до доказів був у викривача незалежно від волевиявлення роботодавця чи інших осіб.
- ▶ Вживайте заходів, пов'язаних із викриттям, максимально самостійно. Це означає використання для цього неробочого часу та власних засобів (комп'ютер, телефон, електронна поштова скринька, засоби копіювання тощо), що перебувають поза контролем роботодавця чи інших зацікавлених осіб.
- ▶ Спробуйте знайти союзників серед колег. Союзники значно спростять процес викриття, оскільки їх наявність свідчить про достовірність повідомленої Вами інформації та значно знижує імовірність застосування заходів негативного впливу з боку керівництва. Пошук союзників потрібно здійснювати обережно, щоб у випадку невдачі мінімізувати ймовірність розкриття особи викривача.
- ▶ Пам'ятайте про себе. Стрес, пов'язаний із процесом викриття, може негативно позначитися на Вашому здоров'ї, про яке важливо піклуватися. Пам'ятайте: від Вашого здоров'я та емоційного стану також залежить досягнення поставленої мети. Саме тому важливо подбати про правильну фізичну активність, режим дня, відсутність шкідливих звичок, медичну, зокрема психологічну, допомогу.

ДОДАТОК 17

ЗРАЗОК ПОЛОЖЕННЯ

щодо впровадження установою механізмів заохочення викривачів та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Це Положення розроблено з метою впровадження установою механізмів заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції».

Установа заохочує викривачів та сприяє їм у повідомленні про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції».

Це Положення поширюється на всіх працівників установи.

У цьому Положенні терміни вживаються в такому значенні:

1. Закон – Закон України «Про запобігання корупції»;
2. корупційні правопорушення – корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, інші порушення Закону України «Про запобігання корупції»;
3. механізми заохочення та формування культури повідомлення – механізми заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»;
4. повідомлення – повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»;
5. працівники установи:
 - ▷ 5.1) керівник установи;
 - ▷ 5.2) особи, які перебувають у трудових відносинах з установою, проходять у ній службу чи навчання;
 - ▷ 5.3) особи, які взаємодіють з установою під час здійснення професійної, господарської, громадської, наукової діяльності;
 - ▷ 5.4) особи, які беруть участь у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку діяльності в установі;
 - ▷ 5.5) особи, які входять до складу Громадської ради при установі *(у разі її наявності)*;
6. уповноважений підрозділ (уповноважена особа) – уповноважений підрозділ (уповноважена особа) з питань запобігання та виявлення корупції;
7. установа – спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції, державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування, юридична особа публічного права та юридична особа, зазначена у ч. 2 ст. 62 Закону.

Це Положення відповідно до Закону регламентує:

- ▶ мету заохочення та формування культури повідомлення;
- ▶ правову основу механізмів заохочення та формування культури повідомлення;
- ▶ форми заохочення та формування культури повідомлення;
- ▶ організаційні засади щодо функціонування механізму заохочення та формування культури повідомлення;
- ▶ права та гарантії захисту працівників установи як викривачів;
- ▶ проведення аналізу та самооцінки успішності заохочення та формування культури повідомлення.

Особа не є викривачем, якщо повідомить інформацію, яка є загальновідомою, або відомості, зазначені в повідомленні, не містять фактичних даних.

II. МЕТА ЗАОХОЧЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПОВІДОМЛЕННЯ

Метою заохочення та формування культури повідомлення є сприяння працівникам установи у виявленні та повідомленні про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, вчинених іншими працівниками установи, що має сформувати повагу до викривачів як сталу норму та частину корпоративної культури установи.

III. ПРАВОВА ОСНОВА МЕХАНІЗМІВ ЗАОХОЧЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПОВІДОМЛЕННЯ

Правову основу формування та функціонування механізму заохочення та формування культури повідомлення становлять Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (ст. 33), Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією (ст. 22), Цивільна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією (ст. 9), Закон.

Установа забезпечує викривачам умови для здійснення повідомлення шляхом впровадження механізмів заохочення та формування культури повідомлення (п. 1 ч. 2 ст. 531 Закону).

IV. ФОРМИ ЗАОХОЧЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПОВІДОМЛЕННЯ

Механізми заохочення повідомлення реалізуються в таких формах:

1. затвердження локальних нормативних актів, які визначають форми заохочення, організаційні засади функціонування механізму заохочення;
2. надання методичної допомоги та консультацій щодо здійснення повідомлення;
3. впровадження морального та матеріального заохочення викривачів.

Механізми формування культури реалізуються в таких формах:

1. затвердження локальних нормативних актів щодо етичної поведінки в установі, зокрема формування поваги до викривачів як відповідальних громадян;
2. проведення внутрішніх навчань з питань формування культури повідомлення;
3. проведення комунікаційної кампанії та систематичне здійснення просвітницьких заходів.

Організаційні засади щодо функціонування механізму заохочення та формування культури повідомлення

Працівник установи, якому стала відома інформація про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, вчинених іншим працівником установи, зобов'язаний негайно повідомити про це керівника установи та уповноважений підрозділ.

Керівник установи організовує та контролює роботу щодо формування культури повідомлення про корупцію та забезпечення функціонування механізму заохочення викривачів.

Організаційне забезпечення функціонування механізму заохочення та формування культури повідомлення здійснює уповноважений підрозділ (уповноважена особа) установи.

Уповноважений підрозділ (уповноважена особа) установи здійснює заходи заохочення та формування культури повідомлень в установі шляхом:

1. ефективної організації роботи внутрішніх каналів повідомлення установи;
2. якісного та своєчасного розгляду повідомлень, що надійшли через внутрішні канали та регулярні канали, в частині порушень корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону працівниками установи;
3. постійної взаємодії з викривачем та інформування його про стан та результати розгляду повідомлення;
4. надання методичної допомоги, консультацій, проведення внутрішніх навчань щодо здійснення повідомлень та захисту викривачів;
5. розміщення на офіційному вебсайті та інформаційних дошках установи інформації про внутрішні та регулярні канали для повідомлень.

Уповноважений підрозділ (уповноважена особа) установи вживає заходів щодо захисту працівників установи, які є викривачами.

Керівник уповноваженого підрозділу визначає окрему особу, відповідальну за реалізацію повноважень із захисту викривачів.

Установа організовує заходи заохочення та формування культури повідомлення в таких напрямках:

1. послідовної та систематичної роботи щодо запобігання корупції всередині установи;
2. неприпустимості всіх видів корупційних практик всередині установи;
3. об'єктивного та неупередженого реагування на кожне обґрунтоване повідомлення про корупцію;
4. невідворотності відповідальності у разі виявлення порушень;
5. забезпечення конфіденційності під час взаємодії з викривачами;
6. прийняття найбільш сприятливого для викривача рішення в повсякденній діяльності установи в межах дискреційних повноважень;
7. негайного реагування на всі негативні заходи впливу або загрозу їх застосування щодо викривачів.

Уповноважений підрозділ (уповноважена особа) установи не менше ніж один раз на рік проводить навчальні заходи щодо формування культури викриття та поваги до викривачів.

Матеріальне стимулювання (в межах фонду оплати праці та чинного законодавства) можливе, але за дотримання таких умов:

1. повідомлення про корупцію скеровано працівником добровільно;
2. виплата заохочення не спричинить розкриття особи викривача. Термін «добровільно» означає те, що особа прийняла рішення без впливу зовнішніх чинників, як-от проведення стосовно заявника службової перевірки чи службового розслідування тощо.

З метою заохочення та формування культури повідомлення уповноважений підрозділ (уповноважена особа) установи розробляє:

1. кодекс (стандарт) етичної поведінки працівників установи;
2. пам'ятку щодо етичної поведінки в установі;
3. пам'ятку щодо правового статусу, прав та гарантій захисту викривача;
4. пам'ятку щодо порядку отримання викривачем безоплатної вторинної правової допомоги;
5. пам'ятку щодо розгляду повідомлень;
6. пам'ятку щодо каналів повідомлення в установі;
7. план роботи уповноваженого підрозділу щодо запобігання і виявлення корупції із зазначенням конкретних заходів, строків їх виконання та відповідальних виконавців.

Уповноважений підрозділ (уповноважена особа) повинні систематично проходити навчання щодо захисту прав викривачів.

VI. ПРАВА ТА ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКІВ УСТАНОВИ ЯК ВИКРИВАЧІВ

Працівник установи, який є викривачем, має такі права та гарантії захисту:

1. бути повідомленим про свої права та обов'язки, передбачені Законом;
2. подавати докази на підтвердження своєї заяви (повідомлення);
3. отримувати від уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) підтвердження прийняття і реєстрації повідомлення;
4. давати пояснення, свідчення або відмовитися їх давати;
5. на безоплатну правову допомогу у зв'язку із захистом прав викривача;

6. на конфіденційність;
7. повідомляти без зазначення відомостей про себе (анонімно);
8. у разі загрози життю і здоров'ю на забезпечення безпеки щодо себе та близьких осіб, майна та житла або на відмову від таких заходів;
9. на відшкодування витрат у зв'язку із захистом прав викривачів, витрат на адвоката у зв'язку із захистом прав особи як викривача, витрат на судовий збір;
10. на винагороду у визначених законом випадках;
11. на отримання психологічної допомоги;
12. на звільнення від юридичної відповідальності у визначених законом випадках;
13. отримувати інформацію про стан та результати розгляду, перевірки та/або розслідування за фактом повідомлення ним інформації;
14. на захист трудових прав.

Права та гарантії захисту викривачів поширюються на близьких осіб викривача.

Крім передбачених законом гарантій захисту викривача, у зв'язку із здійсненим повідомленням, з метою захисту викривача, установа додатково вживає заходів для запобігання дискримінації викривача, порівняно з іншими працівниками установи, недопущення зміни посадових обов'язків, залякування чи будь-яких інших форм психологічного впливу.

Будь-яке повідомлення є конфіденційним, навіть якщо особа не є викривачем у розумінні норм Закону.

Розкриття (розголошення) інформації про викривача заборонено, крім випадків, встановлених законом.

Установа зобов'язана перевіряти кожен факт розкриття (розголошення) конфіден-

ційної інформації про особу, що здійснила повідомлення, та вжити заходів щодо притягнення до відповідальності винних осіб.

VII. ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ ТА САМООЦІНКИ УСПІШНОСТІ ЗАОХОЧЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПОВІДОМЛЕННЯ

Установа проводить самооцінку впровадження системних заходів, спрямованих на заохочення та формування культури повідомлення.

Самооцінку здійснює уповноважений підрозділ (уповноважена особа) та затверджує керівник установи.

Для проведення самооцінки успішності заохочення та формування культури повідомлення потрібно застосувати такі індикатори:

1. кількість просвітницьких заходів, спрямованих на формування поваги до викривачів;
2. кількість працівників, що пройшли навчання;
3. кількість методичних та просвітницьких матеріалів;
4. кількість звернень щодо порушення прав викривачів через здійснене повідомлення;
5. кількість повідомлень від викривачів;
6. кількість та види застосованих заохочень тощо.

Затверджені керівником установи результати самооцінки доводяться до відома працівників установи.

ДОДАТОК 18

ПАМ'ЯТКА щодо етичної поведінки в установі

Основним принципом діяльності працівників органу або юридичної особи має бути добросовісність, тобто їхні дії мають бути спрямовані на захист публічних інтересів та відмову від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих повноважень.

Працівники органу або юридичної особи зобов'язані:

- ▶ неухильно дотримуватись загально-визнаних етичних норм поведінки, бути ввічливими у стосунках з громадянами, керівниками, колегами і підлеглими як під час виконання своїх службових повноважень, так і в повсякденному житті;
- ▶ діяти виключно в інтересах держави, територіальної громади, органу або юридичної особи, яку вони представляють;
- ▶ виконувати службові повноваження та професійні обов'язки, рішення та доручення органів і осіб, яким вони підпорядковані, підзвітні або підконтрольні, сумлінно, компетентно, вчасно, результативно і відповідально;
- ▶ не допускати зловживань та неефективного використання власності держави, територіальної громади, органу або юридичної особи;
- ▶ діяти неупереджено, незважаючи на приватні інтереси, особисте ставлення до будь-яких осіб, на свої політичні погляди, ідеологічні, релігійні або інші особисті погляди чи переконання;
- ▶ дотримуватись політичної нейтральності, уникати демонстрації в будь-якому вигляді власних політичних переконань або поглядів;
- ▶ утримуватись від виконання рішень

чи доручень керівництва органу або юридичної особи, якщо вони суперечать закону;

- ▶ не вчиняти і не брати участі у вчиненні корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;
- ▶ невідкладно інформувати керівника органу або юридичної особи, посадову особу, відповідальну за запобігання корупції в установі, про можливі випадки корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;
- ▶ вживати заходів щодо недопущення виникнення та врегулювання реального, потенційного конфлікту інтересів.

Працівникам органу або юридичної особи заборонено:

- ▶ використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі використовувати будь-яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах;
- ▶ розголошувати або використовувати в інший спосіб конфіденційну та іншу інформацію з обмеженим доступом, що стала відома у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень та професійних обов'язків;
- ▶ використовувати службові повноваження в інтересах політичних партій чи їх осередків або окремих політиків.

Пам'ятку вручено та з нею ознайомлено:

_____ (дата)

_____ (підпис) (ПІБ працівника)

ДОДАТОК 19

Анкета щодо оцінювання рівня знань антикорупційного законодавства працівниками

Шановний респонденте!

Опитування є цілком анонімним. Просимо надати відповіді чесно та неупереджено.

1. **Чи знаєте Ви термін «викривач»?**

- Так
- Ні
- Не впевнений

2. **Чи стикалися Ви з корупцією на роботі?**

- Так
- Ні

3. **Якщо Ви дізнаєтеся про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» посадовими особами установи, в якій Ви працюєте, чи повідомите про це?**

- Так. Я повідомляв про такі факти
- Так. Повідомлю не вагаючись
- Ні. Я боюсь заходів негативного впливу на роботі стосовно мене
- Ні. Мені це не цікаво

4. **Чи відомі Вам вимоги до повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»?**

- Так
- Ні

5. **Вкажіть, будь ласка, причини, через які Ви не будете викривачем:**

- Нічого не зміниться
- Я боюсь втратити роботу
- Я від цього нічого не отримаю
- Мені це не цікаво
- Я буду викривачем у будь-якому випадку

6. **Чи вважаєте Ви, що викривачі захищені державою?**

- Так. Держава захищає викривачів на 100 %
- Так. Але не повною мірою
- Ні. Викривачі є незахищеними

7. **Чи знаєте Ви, що під захистом держави перебувають не тільки викривачі, а і їхні близькі особи?**

- Так
- Ні

8. **Чи знаєте Ви, що для захисту прав та представництва своїх інтересів викривач може користуватися всіма видами правової допомоги, передбаченої Законом України «Про безоплатну правову допомогу», або залучати адвоката самостійно?**

- Так
- Ні

9. **Чи знаєте Ви, що в разі звернення викривача Національне агентство з питань запобігання корупції здійснює представництво в суді інтересів викривача у випадках, якщо викривач неспроможний самостійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження, а представники або органи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси викривача, не здійснюють або неналежним чином здійснюють його захист?**

- Так
- Ні

10. **Чи знаєте Ви, що повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» може бути здійснено працівником відповідного органу без зазначення авторства (анонімно)?**

- Так
- Ні

11. **Чи знаєте Ви, що про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» можна повідомити через спеціальні телефонні лінії, офіційні вебсайти, засоби електронного зв'язку?**

- Так
- Ні

12. Чи знаєте Ви, що про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» можна повідомити шляхом звернення до засобів масової інформації, журналістів, громадських об'єднань, професійних спілок?

Так

Ні

13. Чи надається Вам та іншим посадовим особам органу, в якому Ви працюєте, методична допомога та консультації щодо здійснення повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»?

Так. Але я б хотів знати більше про це

Так. Повною мірою

Ні. І мені це не цікаво

Ні. Але мені це цікаво

14. Чи знаєте Ви, що викривачу, його близьким особам не може бути відмовлено в прийнятті на роботу, їх не може бути звільнено чи примушено до звільнення, притягнуто до дисциплінарної відповідальності чи піддано з боку керівника або роботодавця іншим негативним заходам впливу (переведення, атестація, зміна умов праці, відмова у призначенні на вищу посаду, зменшення заробітної плати тощо) або загрозі таких заходів впливу у зв'язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»?

Так

Ні

15. Чи знаєте Ви, що заборонено розкривати інформацію про особу викривача, його близьких осіб або інші дані, які можуть ідентифікувати особу викривача, його близьких осіб, третім особам, які не залучаються до розгляду, перевірки та/або розслідування повідомлених ним фактів, а також особам, дій або бездіяльності яких стосуються повідомлені ним факти, крім випадків, установлених законом?

Так

Ні

16. Чи знаєте Ви, що викривач, який повідомив про корупційний злочин, грошовий розмір предмета якого або завдані державі збитки від якого у п'ять тисяч і більше разів перевищують розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, установленого законом на час вчинення злочину, має право на винагороду?

Так

Ні

17. Чи знаєте Ви, що викривач має право на отримання психологічної допомоги?

Так

Ні

18. Чи знаєте Ви, що викривач не несе юридичної відповідальності за повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», поширення зазначеної в повідомленні інформації, незважаючи на можливе порушення таким повідомленням своїх службових, цивільних, трудових чи інших обов'язків або зобов'язань?

Так

Ні

19. Чи знаєте Ви, що уповноважений підрозділ (уповноважена особа) з питань запобігання та виявлення корупції органу, в якому Ви працюєте, співпрацює з викривачами, забезпечує дотримання їхніх прав та гарантій захисту, передбачених законом, та надає працівникам органу методичну допомогу та консультації щодо повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», захищає викривачів та проводить внутрішні навчання з цих питань?

Так

ДОДАТОК 20

ПЕРЕЛІК

РОЗ'ЯСНЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ ЩОДО ЗАХИСТУ ВИКРИВАЧІВ

1. «Щодо правового статусу викривача» від 23.06.2020 № 5.
2. «Щодо надання викривачам безоплатної вторинної правової допомоги» від 09.07.2020 № 6.
3. «Щодо особливостей перевірки повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України "Про запобігання корупції"» від 14.07.2020 № 7.
4. «Щодо правового статусу викривача у кримінальному провадженні» від 26.10.2020 № 10.
5. «Щодо правового статусу викривача у провадженні про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» від 09.12.2020 № 11.
6. «Щодо механізмів заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України "Про запобігання корупції"» від 24.02.2021 № 3.
7. «Щодо забезпечення права викривача на конфіденційність та анонімність» від 24.02.2021 № 4.

Матеріал було підготовлено в рамках проекту «Посилення спроможностей Національного агентства з питань запобігання корупції щодо захисту викривачів», який реалізується Міждисциплінарним науково-освітнім центром протидії корупції за фінансової підтримки Міжнародного фонду «Відродження» в межах проекту «Демократична практика». Матеріал відображає позицію авторів і не обов'язково збігається з позицією Міжнародного фонду «Відродження».

